

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
GENEL TÜRK TARİHİ BİLİM DALI

14.- 16. YÜZYILLAR ARASINDA OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA OKÇU
BİRLİKLERİNİN KULLANIMI

Yüksek Lisans Tezi

Berkin Onur BİLGİNER

Ankara, 2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
GENEL TÜRK TARİHİ BİLİM DALI

14.- 16. YÜZYILLAR ARASINDA OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA OKÇU
BİRLİKLERİNİN KULLANIMI

Yüksek Lisans Tezi

Berkin Onur BİLGİNER

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Üçler Bulduk

Ankara, 2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
GENEL TÜRK TARİHİ BİLİM DALI

14.- 16. YÜZYILLAR ARASINDA OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA OKÇU
BİRLİKLERİNİN KULLANIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Üçler Bulduk

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

1-Prof. Dr. Üçler Bulduk

2-Prof. Dr. Cihat Aydoğmuşoğlu

3- Doç. Dr. Tuba Tombuloğlu

Tez Savunması Tarihi

23.07.2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Prof. Dr Üçler Bulduk danışmanlığında hazırladığım “14.- 16. Yüzyıllar Arasında Osmanlı İmparatorluğu'nda Okçu Birliklerinin Kullanımı (Ankara 2025) ” adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

23.07.2025

Berkin Onur BİLGİNER

Önsöz

Elinizdeki çalışma 2012 yılından bu yana süren bir okçuluk yolculuğunun sonuçlarından biri olarak ortaya çıkmıştır. Geçen bu süreç boyunca bu çalışmanın hazırlanmasında desteklerini esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Üçler Bulduk'a, araştırma sırasında bilgisiyle yolumu aydınlatan hocalarım Dr. Veysel Gökberk Manga'ya ve Dr. Oğuzhan Çakır'a, lisans sürecimden itibaren her zaman yanımda olan kıymetli hocam Doç Dr. Yavuz Özgüldür'e tez yazımı sırasında hep yanımda olan dostlarım Elif Depboylu ve Başak Kozacıoğlu'na, daimi destekçim olan canım annem Fisun Sülün'e ve ablam Sezen Geriş'e teşekkürü bir borç bilirim. Böylesine kadim bir kültürün varlığını korumasında en büyük paylardan birine sahip olan modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal ATATÜRK'e şükranlarımı sunarım. Ayrıca, Türk okçuluğunu günümüzde yaşatan tüm geleneksel sporcular ve tarih meraklılarına, bu mirasın korunmasına katkılarından dolayı minnettarım. Okçuluğun askeri ve kültürel boyutlarını bir araya getiren bu eserin, Osmanlı tarihine ve askeri stratejiye ilgi duyan okuyuculara ilham vermesini dilerim.

Berkin Onur BİLGİNER

Ankara 2025

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	i
İçindekiler.....	ii
Kısaltmalar.....	iii
Giriş.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	4
1. Türk Okçuluğunun Gelişimi.....	9
1.1. Türk Okçuluğunda Kullanılan Yay.....	18
1.2. Türk Okçuluğunda Kullanılan Oklar.....	24
2. Klasik Dönem Öncesi Okçu Birliklerinin Kullanımı ve Alplık Geleneği.....	33
3. Kara Savaşlarında Okçu Kuvvetlerin Rolü.....	38
3.1. Meydan Savaşlarında Okçu Kuvvetlerin Rolü.....	42
3.2. Kale Kuşatmalarında Okçu Birliklerin Rolü.....	77
Sonuç ve Değerlendirme.....	88
Kaynakça.....	95
Özet.....	103
Abstract.....	104

KISALTMALAR

A.g.e: *Adı Geçen Eser*

A.g.m: *Adı Geçen Makale*

A.g.t: *Adı Geçen Tez*

C.: *Cilt.*

ev.: *eviren.*

Ed.: *Editör.*

Haz.: *Hazırlayan.*

S.: *Sayfa.*

TTK: *Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1935-.*

Yay.: *Yayınevi.*

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri başarılarının temelinde, imparatorluğun güçlü ve siyasi yapısının yanı sıra etkili bir askeri organizasyon bulunmaktadır. Osmanlı ordusunun tarih boyunca geliştirmeye devam ettiği ve benimsediği askeri unsurlar, organizasyonun şekillenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Söz konusu askeri unsurlar çeşitli savaş stratejilerinin ve taktiklerinin ortaya çıkmasında ve zenginleşen bir askeri altyapıyı beraberinde getirmiş, askeri organizasyon ve askeri güçlerin kullanımı bu noktada savaşların seyrini belirlemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun klasik dönemden itibaren askeri üstünlüğü garantilemesi ve genişleme politikalarının başarılı sonuç vermesi imparatorluğun kara ve deniz kuvvetlerinin stratejik bakımdan kullanımını ile doğrudan ilgilidir. Hem kara hem de deniz muharebelerinde görev alan okçu birliklerinin kullandıkları ok ve yay insanlık tarihindeki en eski silahlardan biri olma özelliğini koruyarak, tarihsel süreç içerisinde sadece bir savaş aracı olmaktan çıkıp toplumsal, kültürel ve sembolik anlamlar taşıyan objeler olarak tarihte kendilerine yer edinmişlerdir.¹ Ok ve yayda olduğu gibi Osmanlı ordusunda okçu birliklerinin yapıları ve imparatorluk için taşıdıkları önem askeri bağlama ek olarak kültürel ve sosyal bağlamlarda da derinlemesine ele alınması gereken oldukça kapsamlı bir konudur.

Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar taşınmış ve zamanla gelişip evrilmiş olan köklü bir mirasın büyük bir kısmını oluşturan okçuluk, Türk kültürü çerçevesinde, Türklerin konargöçer yaşam tarzları göz önünde bulundurulduğunda taşınabilir olması açısından hem kolaylık sağlamış hem de hayatta kalma yöntemi olmanın ötesinde birer sanat ve ustalık

---

¹O. Turhan, "Eski Türklerde Okun Hukuki Bir Sembol Olarak Kullanılması", **Bellekten**, Cilt: IX, Sayı: 35, TTK, Ankara: 1945, s.305-318.

göstergesi haline gelmiştir.² Osmanlılar, Türk okçuluğu mirasını devralarak geleneği askeri bir doktrin olarak ordusuna kazandırmış, buna ek olarak bir spor ve sanat dalı olarak mirası bir adım ileriye taşımıştır. Osmanlı okçuluğu bu nedenle savaş meydanlarındaki başarısıyla sınırlı kalmamış ve Osmanlı toplumunun kimlik oluşturma sürecinde ve kültürel devamlılığın sağlanmasında rol almıştır. Bu bağlamda okçular sahip oldukları savaşçı kimliklerinin yanı sıra disiplin, dayanıklılık ve estetik kavramlarının bir temsilcisi haline gelmişlerdir. Okçuluk toplumsal bilincin oluşturulmasında ve toplumsal birliğin kurulmasında sosyal etkinliklerin ve müsabakaların düzenlenmesi ile katkıda bulunmuştur. Oluşturulan bu gelenek, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışına kadar toplumun kendini ifade etme biçiminin ve kültürel mirasının uygulamalarının bir örneği olmuştur.

Askeri teknolojilerin gelişimi ile paralel olarak ilerleyen Osmanlı İmparatorluğu'nda okçuluğun gelişimi özellikle kompozit yaylar sayesinde imparatorluğa teknik üstünlükler sağlamıştır. Ahşap, boynuz ve sinir gibi çeşitli malzemelerin bir araya getirilmesi ile üretilen kompozit yaylar yüksek dayanıklılığa sahiptirler ve menzilli atış kabiliyeti sunmaktadırlar. Bu sayede Osmanlı okçuları, düşman askerlere, üslere ve gemilere karşı büyük bir avantaj elde etmişlerdir. Ayrıca Osmanlı ordusunun okçu birliklerini eğitmek ve donatmak için geliştirdiği yöntemler, savaş alanındaki kontrollerini en üst seviyeye taşımalarında etkili olmuştur. Eğitimler, okçuların fiziksel becerilerini geliştirmek ile birlikte savaş taktiklerini takip etmede ve stratejileri uygulamada disiplinli hareket etmelerini ve stratejik düşünme kabiliyetlerini geliştirmelerini sağlamıştır. Bu durum, Osmanlı okçularının hem bireysel hem de kolektif performansını artırmış ve Osmanlı ordusunun savaş alanındaki üstünlüğünü pekiştirmiştir. Eğitimler ve pratikler sadece askeri başarılar ile sınırlı kalmamış, toplumda ve

---

²İ.Uçar, "Archery and Archery Terms in the Ottoman Period", **Universal Journal of History and Culture**, Cilt: 4, Sayı: 2, 2022, s.131.

kültürel hayatta bırakılan izlerin derinleştirilmesinde ve zenginleştirilmesinde katkıda bulunmuştur. Kültürel bağlamda ok ve yay en çok sanatta, edebiyatta ve günlük yaşam pratiklerinde kendine yer edinmiş özellikle de Osmanlı minyatürlerinde okçuluk figürleri sıkça kullanılarak savaş sahneleri resmedilmiş ve tarihsel kaynak bakımından bu sahneler döneme dair okçuluk anlayışının ve okçu birliklerinin toplumdaki yerinin belirlenmesinde tarihçelere yol göstermiştir. Tutulan müsabaka kayıtları incelendiğinde ise okçuluk geleneğinin sosyal hayatta eğlence ve prestij aracı olarak kabul edildiği çıkarımında bulunulabilmektedir.

Osmanlı ordusundaki okçu birliklerinin incelenmesinin önemi Osmanlı toplumsal tarihi ve askeri tarihi ile kısıtlı değildir. Osmanlı okçuluğunun dünya askeri tarihine olan katkıları göz ardı edilemeyecek boyuttadır. Osmanlı ordusunun okçu birliklerini kullanma şeklinin klasik Türk savaş taktikleri ile harmanlanmış olması, dönemin büyük güçlerinin askeri kuvvetlerinin taktikleri ile karşılaştırıldığı zaman Osmanlı ordusunun sahip olduğu stratejik esnekliğin ve yenilikçi yaklaşımın diğer devletlerin ve imparatorlukların okçuluk birliklerini gölgede bırakmasına yol açmıştır. Özellikle meydan muharebelerinde ve kuşatma operasyonlarında okçu birliğinin üstlendiği rol, Osmanlı ordusunun askeri stratejilerinin başarıya ulaşmasında belirleyici etken haline gelmiştir. Örneğin, Osmanlı ordusunun Niğbolu, Mohaç ve Kosova’da gerçekleştirdiği kritik savaşlarda okçu birliklerinin kullanılma biçimi, bu savaşların Osmanlı İmparatorluğu’nun lehine sonuçlanmasında etkili olmuştur. Aynı şekilde, kuşatma operasyonlarında okçu birliklerinin şehir ve kale surlarına yönelik sistematik saldırıları ve savunma hatlarının zayıflatılması için gösterdikleri çabalar, Osmanlı İmparatorluğunun askeri üstünlüğünün bir emaresidir.

Osmanlı kara ordusunda okçular hem süvari hem de piyade sınıflarında yer almışlar ve birliklerinin disiplinlerini, eğitim kalitesini, donanımlarını artırarak dönemin ordularına kıyasla Osmanlı İmparatorluğu' nu öne çıkarmıştır. Kara muharebelerinin yanı sıra deniz muharebelerinde de önemli roller üstlenmişlerdir. Osmanlı donanmasının Akdeniz ve Ege'deki faaliyetlerinde, okçuların hızlı ve etkili atış kabiliyetleri düşman gemilerine karşı elde edilen zaferlerde önemli bir rol oynamıştır. Deniz muharebelerinde kullanılan kadırga sınıfı gemilerde bordalama için gerekli olan manevra kabiliyeti sınırlandırmasına ön hazırlıkta ve bordalama sırasında mürettebatın etkisiz hale getirilmesinde okçuluk birliklerinden yararlanılmıştır. Bu noktada dolaylı olarak Osmanlı kadırgalarının manevra kabiliyeti artırılmış ve stratejik üstünlük sağlanmıştır. Deniz muharebelerinde kullanılan özelleştirilmiş ok türleri ise Osmanlı okçuluğunun teknik kapasitesinin ve yenilikçi yaklaşımını gözler önüne sermektedir.

Bu çalışma, Osmanlı okçuluğunun tarihsel gelişimini, askeri başarılarını ve Osmanlı'da okçuluğun kültürel etkilerini anlamak için kapsamlı bir çerçeve sunmayı hedeflemektedir. Osmanlı okçuluğu üzerine yapılacak olan bu inceleme, sadece Osmanlı tarihi açısından değil, aynı zamanda dünya askeri tarihi ve kültürel miras çalışmaları açısından konuya ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

14. ve 16. yüzyıllar arasında Osmanlı ordusunda yer alan okçuluk birliklerinin varlığı, bu birliklerin askeri teşkilatlanması, birlik tarafından kullanılan silahların teknik nitelikleri ve savaş alanında kullanılan taktikler ve stratejileri mercek altına alan bu çalışma hem kara hem de deniz kuvvetlerinin Osmanlı klasik dönemi stratejilerinin derinlemesine

incelenmesini konu almaktadır. Çalışmanın iskeletini ise özet, giriş, dört ana bölüm ve sonuç kısmı olmak üzere yedi bölümden oluşmaktadır. Bu iskelet sayesinde yapılması planlanan incelemenin örgün bir şekilde ilerlemesi sağlanacaktır.

Tarih boyunca okçuluk yaşamın çeşitli alanlarında yer almış, Türklerin hem kültürünü hem de askeri ve idari yapısını doğrudan etkileyerek yaşamlarını şekillendirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu bu eşsiz mirası devraldıktan sonra geliştirilmesine katkıda bulunmuş ve okçuluğu mükemmelliğin zirvesine ulaştırmıştır. Kendine özgü yapısal ve işlevsel özellikleri bulunan Türk yayları, diğer yaylardan farklı olarak savaş koşullarında kolay kullanımları bakımından onları avantajlı bir silah yapmaktaydı. Buna ek olarak Türk yaylarının yapımı ve kullanımı hakkında geliştirilen yöntemler, Türk toplumuna sağladığı teknik avantajlarla askeri başarılarla ulaşmada katkı sağlamıştır. Okçuluğun köklü geçmişi, Türklerin savaş stratejilerinde ve milli kimliklerinde kendisine kalıcı bir yer edinmiş ve okçuluk geleneği Türk kültürünün ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Günümüzde bireysel veya kulüpler bazında bu gelenek sürdürülmektedir.

Tezin birinci bölümünde, okçuluğun temelini oluşturan ekipman ve kültür kapsamlı bir biçimde ele alınmıştır. Bu bağlamda; ok, yay, tirkeş ve diğer taşıma, koruma veya destek unsurları yalnızca basit bir ekipman olarak değil, dönemin askeri ihtiyaçlarına ve teknik anlayışına ışık tutan araçlar olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu aletlerin her biri, Osmanlı askeri sisteminin işlevselliğini doğrudan etkileyen, özenle tasarlanmış ve ustalıkla üretilmiş bileşenlerdir. Bölümde, bu malzemelerin seçiminde göz önünde bulundurulmuş işlevsellik, uzun ömürlülük ve dayanıklılık gibi kriterler, Osmanlı askeri üretim anlayışının ne denli sistemli ve ileri düzeyde olduğunu ortaya koyar niteliktedir. Malzeme seçimi yalnızca savaş alanındaki performansı belirlemekle kalmamış, aynı zamanda iklim koşullarına, taşıma

kolaylığına ve üretim sürecine uygunluğu açısından da değerlendirilmiştir. Kompozit yay yapımında kullanılan ahşap, boynuz ve sinir gibi malzemelerin birbirine ekleniş biçimi, Osmanlı yay ustalarının sahip olduğu teknik bilgi ve becerinin bir göstergesi olarak ele alınmıştır. Ayrıca, tirkeşler ve diğer taşıma araçlarının yapımında kullanılan deriler, kemikler ve kumaşlar, askeri işlevsellik kadar estetik değerlere de önem verildiğini göstermektedir.

Bu bölümde, Türk okçularının kullandığı aletler incelenirken, sadece teknik tanımlar yapılmakla kalınmamış; aynı zamanda bu aletlerin yapım süreçleri üzerinden dönemin zanaatkârlık düzeyi ve askeri üretim teknolojisi üzerine çıkarımlarda bulunulmuştur. Yayların ve okların üretimi, sıradan bir zanaat faaliyeti olmaktan ziyade yüksek teknik bilgi gerektiren bir uzmanlık alanı olarak değerlendirilmiş, üretim süreçlerindeki titizlik ve kullanılan malzemelerin nitelikleri bu bağlamda açıklanmıştır. Bölümde ayrıca, Osmanlı ordusunda kullanılan yay türleri ve bu yaylara özgü olarak üretilmiş ok çeşitleri detaylı bir şekilde sınıflandırılarak sunulmuştur. Kompozit yaylar, hem teknik üstünlükleri hem de farklı savaş senaryolarına uyarlanabilirlikleriyle öne çıkarılmıştır. Kullanım amaçlarına göre değişkenlik gösteren ok türleri ayrıntılı biçimde tanıtılmış ve bu çeşitliliğin Osmanlıların savaş stratejilerinde sağladığı esneklik vurgulanmıştır. Sonuç olarak, bu bölümde Osmanlı okçuluğunun yalnızca savaşta kullanılan bir beceri olmaktan öte, üretim süreçleri, teknik bilgi, malzeme uzmanlığı ve stratejik düşünme kabiliyetiyle şekillenmiş bir sistem olduğu gösterilmiştir. Bu sistem, yalnızca bireysel becerilerin değil, aynı zamanda kolektif bir üretim ve organizasyon anlayışının da ürünü olarak Osmanlı askeri yapısının temel taşlarından birini oluşturmaktadır.

Tezin ikinci bölümünde, Osmanlı okçu birliklerinin klasik dönem öncesindeki yapısı ve bu dönemde okçuluğun askeri, sosyal ve kültürel alanlardaki yeri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş ve yükseliş evresini kapsayan bu dönemde,

okçuluk yalnızca muharebe sahasında kullanılan bir yetenek değil, aynı zamanda devletin iç ve dış güvenliğini sağlamada etkili olan bir güç unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle beylik döneminde sınır hattında meydana gelen çarpışmalar, yağma hareketleri ve ani baskınlara karşı hızlı tepki verebilen, çevik ve eğitilmiş okçu birliklerinin varlığı, Osmanlı'nın askeri sistemini diğer çağdaş siyasi yapılardan ayıran temel özelliklerden biri olmuştur. Bu dönemde okçular, sadece savaşçı olarak değil, aynı zamanda düzenin korunmasında görev alan birer sınır muhafızı, caydırıcı güç ve siyasi otoritenin sembolü konumundadır. Barış zamanlarında dahi etkinliğini sürdüren bu birlikler, Osmanlı'nın askeri hazırlık düzeyini yüksek tutmasında ve seferlere hızlı biçimde organize olabilmesinde büyük rol oynamıştır.

Bu bağlamda bölümde, Osmanlı okçuluğunun düşünsel ve yapısal kökenlerinden biri olan Türk Alp geleneği kapsamlı biçimde değerlendirilmiştir. Alp tipi savaşçı anlayışının temelinde yatan bireysel cesaret, sadakat, fiziki dayanıklılık ve doğayla uyum içinde yaşama ideali, Osmanlı okçularının eğitim programlarına, disiplin anlayışlarına ve askerî kimliklerine doğrudan yansımıştır. Söz konusu birliklerin nasıl oluşturulduğu, hangi sosyal tabakalardan beslendiği ve ne tür ideallerle yetiştirildiği konusu da bu çerçevede ele alınmıştır. Ayrıca bu dönemde okçuların eğitim sisteminde yaşanan değişimler, disiplin yapıları ve kullanılan ekipmanlardaki teknik dönüşümler, Osmanlı askeri zihniyetindeki gelişimle birlikte okunmuş; klasik döneme geçiş sürecinde okçuluğun nasıl bir evrim geçirdiği ve bu dönüşümün sonraki yüzyıllardaki askerî teşkilat üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Böylelikle, Osmanlı'nın erken dönem askerî yapılanmasında okçuların taşıdığı işlevsel ve sembolik roller, sadece askeri başarıları değil, aynı zamanda devlet organizasyonunun sürekliliği ve ideolojik altyapısını anlamak açısından da önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Tezin son bölümünde, önceki bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınan yapısal, teknik ve kültürel unsurlar ışığında, Osmanlı okçu birliklerinin klasik dönemdeki rolü ve savaş meydanlarındaki etkisi bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Özellikle 14. ve 16. yüzyıllar boyunca Osmanlı ordusunun gerçekleştirdiği büyük seferlerde okçu birliklerinin üstlendikleri görevler, imparatorluğun askeri gücünün sürekliliğini ve başarısını şekillendiren önemli dinamikler arasında yer almıştır. Bu doğrultuda, okçuluğun Osmanlı askeri teşkilatındaki kurumsal konumu, yalnızca savaşçı bir birim olarak değil, aynı zamanda savaşın tüm safhalarına nüfuz eden stratejik bir unsur olarak analiz edilmiştir. Savaş düzenlerinin kurulmasından çatışmanın son safhasına kadar olan süreçte okçuların işlevi, hem düşman üzerinde fiziksel tahribat yaratmak hem de psikolojik baskı kurmak gibi çok yönlü sorumluluklarla açıklanmıştır. Tezde, bu çok katmanlı görevlerin Osmanlı okçuluğunu basit bir silah kullanan birlik olmaktan çıkarıp, ordunun ana taşıyıcı unsurlarından biri hâline getirdiği vurgulanmaktadır.

Bu bölümde dikkat çeken bir diğer unsur ise Osmanlı okçularının bireysel yeteneklerinden çok, disipline edilmiş ve sistemli bir eğitimden geçmiş kolektif yapılarıyla öne çıkmalarıdır. Klasik dönemde bir Osmanlı okçusu sadece iyi nişan alan bir asker değil, aynı zamanda fiziksel dayanıklılığı yüksek, çevik, sezgisel kararlar alabilen ve birlik içindeki görevini hassasiyetle yerine getirebilen bir savaşçı profilini temsil etmektedir. Bu özelliklerin kazanılmasında ise uzun yıllara yayılan sıkı bir eğitim süreci, bedeninin olduğu kadar zihnin de eğitildiği yöntemler belirleyici olmuştur. Ayrıca, okçuların büyük bir kısmının mühimmat üretimi, bakım ve onarımı konusunda da yetkin olmaları, onları yalnızca cephede değil, aynı zamanda lojistik süreçte de vazgeçilmez kılmıştır. Bu çok yönlülük, okçuların yalnızca askeri değil, aynı zamanda teknik bir bilgi birikiminin taşıyıcısı olduklarını ortaya koymakta; bu da Osmanlı ordusunda uzmanlaşmış alt birliklerin gelişmişliğini yansıtan önemli bir

göstergeci. Dolayısıyla, Osmanlı okçuluğu, bireysel becerinin sistemli bir ordu anlayışı içinde nasıl dönüştürüldüğünün örneklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son olarak, bu bölümde okçuluğun Osmanlı savaş stratejilerindeki yeri taktiksel detaylar üzerinden açıklanmakta; özellikle meydan savaşları ve kuşatma operasyonlarında okçuların nasıl konumlandırıldığı ve hangi rollerle görevlendirildiği örneklerle ele alınmaktadır. Mohaç, Niğbolu ve Varna gibi tarihî savaşlarda okçu birliklerinin düşman hatlarını dağıtmak, süvari hücumlarına zemin hazırlamak ve savaşın seyrini değiştirecek ön saldırıları gerçekleştirmek gibi roller üstlendikleri görülmektedir. Bu görevlerin başarıyla uygulanması, Osmanlı ordusunun savaş alanındaki esnekliğini ve çok katmanlı organizasyon becerisini gözler önüne sermektedir. Ayrıca, okçuların savaş öncesi yapılan oyalama ve yıpratma hareketlerinde oynadıkları rol, yalnızca askeri başarı açısından değil, aynı zamanda Osmanlı'nın düşman üzerindeki psikolojik üstünlüğü nasıl sağladığını anlamak bakımından da dikkat çekicidir. Ateşli silahların yaygınlaşmasıyla birlikte okçuluk savaş meydanlarında eski etkinliğini yitirse de, klasik dönemde sahip olduğu belirleyici konum uzun yıllar boyunca Osmanlı askeri sisteminin temel taşlarından biri olmaya devam etmiştir. Bu çerçevede, tezin bu bölümü Osmanlı okçuluğunu yalnızca tarihsel bir pratik olarak değil, aynı zamanda bir örgütlenme biçimi, bir savaş aklı ve bir kültürel temsil biçimi olarak ele almakta; böylece bu geleneğin tarihsel sürekliliğine ve çok boyutlu anlamına dair derinlikli bir perspektif sunmaktadır.

1. Türk Okçuluğunun Gelişimi

Tarihsel süreçte insanlığın geliştirdiği teknolojik paradigmlar arasında, yay ve ok kadar askeri ve kültürel bir fenomen haline gelmiş çok az silah bulunmaktadır. Antropolojik kökenleri, avcı-toplayıcı toplulukların hayatta kalma mücadelesi verdiği Paleolitik Çağ'ın

geç evrelerine dek uzanan bu icat, başlangıçta av hayvanlarını tehlikeli bir yakınlaşmaya gerek kalmadan, güvenli bir mesafeden etkisiz hale getirme imkânı sunmasıyla mızrak gibi silahlara üstünlük sağlamıştır. Neolitik Çağ'da ise ok uçlarının (temren) ahşap gövdeye daha sofistike yöntemlerle sabitlenmesi, yayın sadece bir avcılık aleti olmaktan çıkıp insanlar arası mücadelede de tayin edici bir silaha dönüşmesinin yolunu açmıştır. Ancak bu evrensel silah, en gelişmiş ve en ölümcül formuna Avrasya bozkırlarında ulaşmış; özellikle Türklerin elinde, askeri, siyasi ve kültürel hayatın merkezine yerleşerek tarihin seyrini değiştiren bir güç haline gelmiştir. Türklerin dünya görüşünde yay ve ok, basit bir silahtan çok daha fazlasını ifade eder; o, bir yaşam biçiminin, askeri dehanın ve devlet felsefesinin somutlaşmış bir sembolüydü. Bu nedenle Türk okçuluğunun kökeni ve gelişimi, yalnızca bir silahın değil, aynı zamanda bir milletin kimliğinin ve tarih sahnesindeki yükselişinin de hikayesidir.³

Bu evrensel silahın Türk kültüründeki merkezi rolü, coğrafyanın ve yaşam tarzının doğrudan bir yansımasıdır. Geniş otlaklardan oluşan Avrasya stepleri, yerleşik medeniyetlerin ağır zırhlı piyade ordularına karşı hareket kabiliyeti yüksek, hafif ve süratli birliklerin geliştirilmesini zorunlu kılmıştır.⁴ Bu coğrafyanın doğal bir sonucu olarak at, Türkler için yalnızca bir binek hayvanı değil, aynı zamanda savaşta ve gündelik hayatta ayrılmaz bir ortak haline gelmiştir.⁵ Atın sağladığı bu emsalsiz hareket kabiliyeti, yayın uzun menzilli vuruş gücüyle birleştiğinde, bir süvari-okçu simbiyozu yaratarak bozkır savaşçısını durdurulması neredeyse imkânsız bir güce dönüştürmüştür. Nitekim İç Asya konargöçerleri, okçuluğun gelişiminde kilit bir rol oynamıştır. Hun İmparatoru Mete Han'ın M.Ö. 177'de

---

³S.İkibeş, “Savaş Tarihine Yön Veren Silah: Türk Kompozit Yay ve Tamamlayıcı Unsurları”, **Journal of Universal History Studies**, Cilt: 5 Sayı: 1, 2022, s.34.

⁴H. B. Öngel, “Gelişim Sürecinde Erken İç Asya Türk Okçuluğu”, **Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2001, Sayı: 2, s.191-192.

⁵E. Esin, **İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş**, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul: 1978, s.4-5.

söylediği rivayet edilen "Yay çeken milletlerin hepsini birleştirdim" sözü, okun bu topluluklar için ne denli birleştirici bir güç ve kimlik unsuru olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu askeri doktrinin en bilinen yansıması, "Turan Taktiği" veya "sahte ricat" olarak da bilinen sofistike savaş stratejisidir. Bu taktiğe göre, hafif süvari okçu birlikleri düşmana ani bir saldırı düzenler, kısa bir çatışmanın ardından kasıtlı olarak düzensiz bir şekilde geri çekiliyormuş izlenimi verirdi. Zafer kazandığını sanarak disiplinini bozan ve takibe geçen düşman ordusu, önceden belirlenmiş bir alanda pusuya yatmış olan ana kuvvetlerin ortasında kendisini bulur ve çembere alınarak imha edilirdi. Bu taktiğin başarısı, tamamen at üzerindeki okçuların hızına, manevra kabiliyetine ve isabetli atış yeteneğine dayanıyordu. Bu üstün yetenekler ise tesadüflerin değil, Hunlar ve Selçuklular gibi Türk devletlerinde çocukluktan başlayan zorlu ve disiplinli bir eğitimin sonucuydu. Bu erken başlangıç, onların yetişkinliğe ulaştıklarında at üzerinde adeta bedenlerinin bir uzvu gibi yay kullanabilmelerini sağlamaktaydı.⁶

Türklerin askeri üstünlüğü yalnızca taktiksel dehalarından değil, aynı zamanda geliştirdikleri üstün silah teknolojisinden de kaynaklanmaktaydı. Bozkır coğrafyasının zorlu koşulları ve mevcut ham madde olanakları, Türkleri tek bir malzemeye dayalı basit yaylar yerine, farklı unsurların özelliklerini bir araya getiren kompozit bir silah teknolojisi geliştirmeye sevk etmiştir. Türk yayı, erken dönem mühendisliğinin bir şaheseri olarak kabul edilebilir. Yayın ana iskeletini oluşturan esnek ve dayanıklı akça ağaç gibi ağaçların üzerine, yayın iç kısmına (karın) basınç altında ezilmeye karşı yüksek direnç gösteren manda veya öküz boynuzu katmanları yapıştırılırdı. Yayın dış yüzeyine (sırt) ise gerilmeye karşı muazzam bir esneklik ve güç sağlayan hayvan sinirleri, özel olarak hazırlanmış balık tutkalı

---

⁶S.İkibeş, **a.g.m.**, s.35.

ile katmanlar halinde eklenirdi. Bu meşakkatli üretim süreci, yayın hem çok daha güçlü olmasını hem de farklı iklim koşullarına karşı dayanıklılığını artırarak nesiller boyu, babadan oğula miras kalmasını sağlamıştır. Türk yayını teknolojik olarak üstün kılan en önemli özellik, refleks yapısıdır. Yay, kurulmamış haldeyken bir hilal veya "C" harfi gibi, atış yönünün tersine doğru kavisli bir yapıya sahipti. Yayı kurmak için bu doğal kavisin aksi yönde büyük bir güçle bükülmesi gerekirdi. Bu işlem sırasında yayda biriken muazzam potansiyel enerji, ok atıldığında inanılmaz bir kinetik enerjiye dönüşerek okun çok daha hızlı ve uzak mesafelere ulaşmasını sağlamıştır. Nitekim Osmanlı döneminde maksimum mesafeye ulaşmakla birlikte Osmanlı öncesi Türk devletlerinde de bu yayın menzilinün 600 metreden fazla mesafelere kadar ulaştığı bilinmektedir.⁷

---

⁷İ. Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul: 1989, s.284.

Resim 1. Schizen aüff den Gallern {shooters on the galleys}

(Viyana Milli Kütüphanesinden alınmış ve Bortolemeo von Pezzen tarafından çizilmiş bu görselde Türk yayının “C” şeklini açık bir şekilde görmekteyiz. Yayın boyutu ve bu boyuta oranla gücü askeri teknolojide gelineen noktayı göstermesi açısından oldukça önemlidir.)⁸

---

⁸S. E. Erkmen, “Klasik Dönem Osmanlı Kara Kuvvetleri (Silahları ve Teçizatları)”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara: 2019, s.689.

Resim 2. Pieter Coecke van Aelst tarafından solakların betimlediği düşünölen çizim⁹

---

⁹ S.E. Erkmen, a.g.t., s.662.

Resim 3. Nicolas de Nicolay tarafından yapılan bu çizimde yayı ve oklarıyla bir solak görmekteyiz.¹⁰

¹⁰ S.E. Erkmen, a.g.t., s.633.

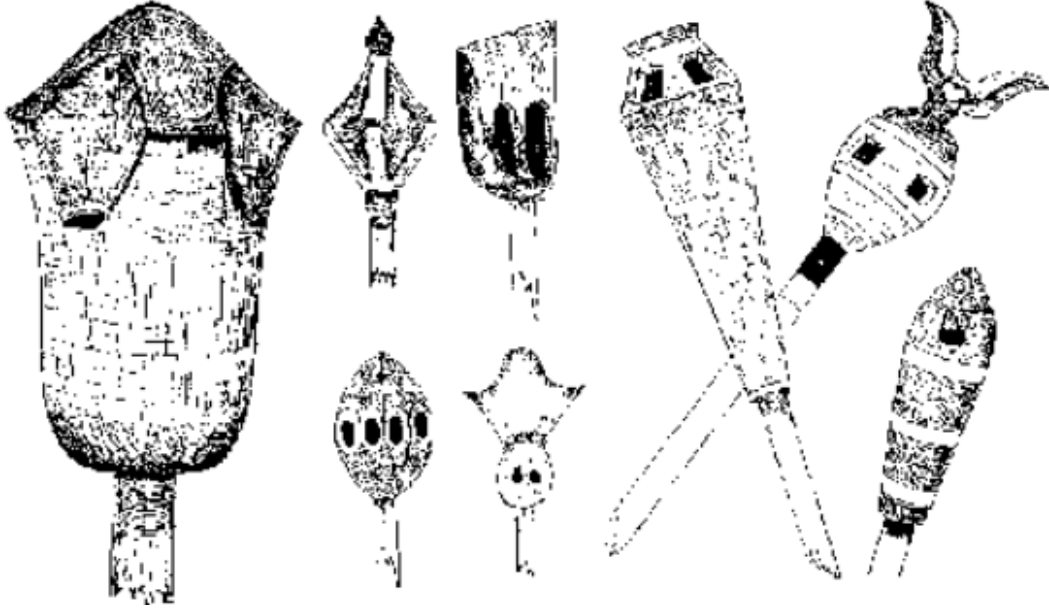
Bu üstün yayın etkinliği, aynı titizlikle üretilen mühimmatı ile tamamlanıyordu. Kaşgarlı Mahmud'un "ulun" olarak adlandırdığı okun gövdesi, aerodinamik olarak en uygun ağaç dallarından yapılır; "çirguy" adını verdiği temrenleri ise hedefe göre farklılık gösterirdi. Zırhsız hedefler için yassı ve keskin uçlar kullanılırken, Göktürklerin uzak mesafeler için üç kenarlı, zırhları delmek için ise dörtgen kesitli (bodkin) temrenler kullandıkları bilinmektedir.¹¹ Türk askeri dehasının en özgün icatlarından biri de şüphesiz ıslık oku (çavuş oku)'dur. İcat edilişi efsanevi Hun hükümdarı Mete Han'a atfedilen bu okların ucunda, hava akımından dolayı tiz bir ses çıkaran delikli bir kemik veya boynuz başlık bulunurdu. Bu ok, yalnızca psikolojik bir silah değildi; aynı zamanda Mete Han'ın ordusunda mutlak bir disiplin ve komuta zinciri oluşturmak için kullandığı bir araçtı. Rivayete göre Mete, en sevdiği atından babası Teoman'a kadar çeşitli hedeflere ıslık okunu atmış ve emrindeki okçuların tereddütsüz bir şekilde aynı hedefi vurmaları emrini vermiştir; bu emre uymayanlar ise derhal idam edilmiştir. Bu yöntemle Mete, kendisine kayıtsız şartsız itaat eden bir ordu yaratarak iktidarını sağlamlaştırmıştır. Savaşta ise binlerce okçu tarafından aynı anda atıldığında çıkardığı ürkütücü ses, düşman ordusunun moralini bozmak ve özellikle atlarını paniğe sevk etmek için etkili bir psikolojik silah görevi görürdü.¹²

---

¹¹ S. İkiş, **a.g.m.**, s.38.

¹² H. B. Öngel, **a.g.m.**, s.204.

Resim 4. Işık oku (Çavuş Oku) Çizimi¹³

Okçuluk Osmanlı İmparatorluğu döneminde ok ve yay sadece pratik bir araç olarak değil, aynı zamanda stratejik ve sembolik önem taşıyordu. Başta kompozit yaylar olmak üzere ileri teknolojilerin kullanılmaya başlanması, Türk okçuluğunun diğer toplumlardan ayrılmasında önemli rol oynamıştır. Kompozit yaylar, dayanıklılık ve dayanıklılık açısından dönemin diğer silahlarına göre önemli bir avantaj sağlayarak Türk ordularının muharebedeki etkinliğini ve başarı oranını önemli ölçüde artırdı. Okçuluk, bir savaş silahı olmasının yanı sıra, bir eğitim ve disiplin aracı olarak Türk askeri stratejisinde de büyük önem taşımaktadır. Okçuluğun yalnızca fiziksel yetenekler değil aynı zamanda zihinsel odaklanma ve konsantrasyon gerektirdiğini akılda tutmak çok önemlidir.

---

¹³ S. E. Erkmen, **a.g.t.**, s.770.

Bu bağlamda okçuluk, Türk askeri geleneklerinde zengin bir tarihe sahiptir ve zaman içinde gelişmeye devam etmektedir. Türk kültüründe manevi önemi büyük olan yay ve ok, görsel açıdan da büyüleyicidir. Geleneksel Türk sanatında tekrarlanan ok ve yay motifleri, bu aletlerin önemini ve tarihi değerini hatırlatmaktadır. Ayrıca sanatçıların derin sanat ve estetik anlayışlarını da ortaya koymaktadırlar. Ok ve yay, Türk folklorunda ve destanlarında cesaret, güç, özgüven gibi önemli fikirleri temsil eden simgeler haline gelmiştir. Bu semboller o dönemdeki insanların değer ve inançlarını ve sosyal görüşlerinin karmaşıklığını yansıtmaktadır. Ateşli silahların yaygınlaşması nedeniyle savaş alanında yay ve okların öneminin azalmasına rağmen, bu durum okçuluğun sonu anlamına gelmemiş, aksine çağdaş bir spor olarak yeniden canlanmıştır. Geleneksel okçuluk, Türk kültürel mirasında büyük önem taşımaya devam ediyor ve bu alan, uluslararası okçuluk yarışmalarında da ön plana çıkıyor. Okçuluk, kapsamlı tarihi sayesinde hem sıradan hem de profesyonel okçuları büyüleyen ilgi çekici ve sürekli değişen bir disiplin olmaya devam ediyor. Okçuluk hem kişisel bir beceri hem de sosyal bağları güçlendirmenin bir yolu olarak hizmet ederek Türk kültüründe büyük önem taşımaya devam etmektedir.

1.1 Türk Okçuluğunda Kullanılan Yay

Asya yayları, Avrupalı emsallerinden farklı olarak tasarım ve yapımında kullanılan malzemeler açısından farklı özellikler göstermektedir. Bu farklılıklar, yayların sadece fiziksel özelliklerinde değil, aynı zamanda kullanım amaçları ve özel fonksiyonlarında da ortaya çıkmakta olup, yayların genel özelliklerine de yansımaktadır. Türk yayları, kompakt ve hafif tasarımları nedeniyle diğer Asya yaylarından farklılık göstermekte ve bu da onları özellikle çatışma zamanlarında oldukça tercih edilmesinin sebebidir. Yay yapım teknolojisi, Türk toplumunda günlük yaşamda ve askeri uygulamalarda sıklıkla kullanılması nedeniyle

önemli gelişmeler yaşamıştır.¹⁴ Özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde bu teknoloji hem sanatsal hem de işlevsel açıdan en üst noktaya ulaşmış, kendine özgü özellikler kazanmıştır. Osmanlı yayları tek parça gibi görünse de aslında her biri belirli bir amaca hizmet eden farklı malzemelerin bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Bu malzemeler ahşap, boynuz, sinir ve tutkal gibi çeşitli bileşenlerden oluşur. Yayların kalitesi ve etkinliği, her bir bileşenin dikkatli seçilmesi, hazırlanması ve işlenmesinden etkilenmektedir. Yayların farklı tasarımları, kullanım sırasında sağladığı faydalar nedeniyle dikkat çekmekte ve özellikle spor ve kültürel etkinliklerde büyük önem taşımaktadır.¹⁵

Türk yaylarında yaygın olarak kullanılan ağaç genellikle akçaağaçtır. Akçaağaç ahşabı, tutkalı emme özelliği nedeniyle oldukça ön plana çıkmakta ve bu da onu yay işçiliği için mükemmel bir seçim haline getirmektedir. Akçaağaç ağacının tüm bölgelerde aynı şekilde gelişmediğini unutmamak önemlidir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalma tarihi kayıtlara göre Rumeli'de bulunan akçaağaç ağaçlarının yay yapımına uygun olmadığı belirtilmektedir. Ancak özellikle Gerede bölgesinde yetiştirilen akçaağaçlar yay yapımı için en uygun malzeme olarak kabul edilmektedir. Bu ağaçlardaki lif bileşiminin sağlamlığı ve uyarlanabilirliği, yayların uzun ömürlü performansının sağlanmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Akçaağacın yanı sıra kızılıçık ağacı da bazı yay türlerinde sapın dayanıklılığını arttırmak için yaygın olarak kullanılır. Kızılıçık ağacının sağlam yapısı yayların gücünü artırarak özellikle sap gibi basınç ve gerilime maruz kalan alanlarda önemli bir avantaj sağlamaktadır. Yayı tutan kişinin konforunu arttırdığı ve aynı zamanda çekiş gücünü en üst düzeye çıkardığı için kavrama tasarımı çok önemlidir. Sonuç olarak, akçaağaç ve kızılıçık

---

¹⁴ M. Özveri, **Türk Yayı ve Av**, Bizim Gezegen Yayınları İstanbul: 2018, s.135.

¹⁵ N. Lanan, "The Ottoman Gunpowder Empire and the Composite Bow," **The Gettysburg Historical Journal**, 2010, Cilt: 9, Sayı: 4, s.34.

ağaçlarının birleşimi yayların performansını ve ömrünü artırarak avlanma ve savaş gibi çeşitli alanlarda önemli avantajlar sunmaktadır.¹⁶

Türk yaylarındaki boynuz, yayın genel yapısına katkıda bulunan temel bileşenlerden biri olarak çok önemli bir rol oynamaktadır. Boynuz, yayın gücünü arttırmakla kalmaz, aynı zamanda esnekliğini ve gerginlik kapasitesini de geliştirerek yayın daha verimli kullanılmasını sağlar. Osmanlı yay yapımında özellikle Aydın ve Menemen bölgelerinde geniş ve uzun boynuzlu öküzlerin tercih edilmesi, bu yayların kalitesini önemli ölçüde artırmaktadır. Yayın boynuzları "kapak" ve "göbek" olarak adlandırılan iki ana bölüme ayrılır ve yayların düzgün çalışmasında önemli rol oynamaktadır.¹⁷ İşlenmeden önce boynuzlar, en iyi sonuçları garanti etmek için temizleme ve hazırlık prosedürlerinden geçmektedir. İlk aşamada boynuzlar suya batırılmakta ardından talaş yatağı üzerinde hafif bir ısıtmaya tabi tutulmaktadır. Bu teknikler kornanın şekillendirilme sürecini kolaylaştırır ve aynı zamanda dayanıklılığını da artırır. İşlenen boynuz parçaları dikkatlice hizalanır, kullanıma hazırlanır ve gelecekte kullanılmak üzere güvenli bir şekilde saklanır. Kornaların dikkatli seçimi ve hazırlanması, yayların uzun ömürlü olmasını garanti eder ve savaşta dayanıklılıklarını artırarak kullanıcılarına avantaj sağlar. Ayrıca, kornanın yayın geriliminde dengeyi koruma kapasitesi, yapının optimum performansını garanti eden ve olası kırılmalara karşı koruma sağlayan çok önemli bir husustur.¹⁸

---

¹⁶ H.Özde, S. Öz, **Türk Okçuluk Tarihine Giriş**, UKİD Yayınları, İstanbul: 2015, s.152.

¹⁷ Mustafa Kâni Bey, **Okçuluk Kitabı Telhîs'i Resâilât-ı Rumât**, Çev. K. Yavuz, M. Canatar, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul: 2010, s.110.

¹⁸Mustafa Kâni Bey, **a.g.e.**, s.110

Resim 5. 16. Yüzyıl Osmanlı Yayı¹⁹

Sinir, yay yapımında kullanılan bir diğer önemli malzemedir. Sinir, yaylara esneklik ve dayanıklılık kazandırmaktan sorumludur. Sinirler tipik olarak öküzün bilekleri ile diz kapakları arasındaki bölgeden kaynaklanmaktadır. Bu adım yayların kalitesinin artırılması açısından çok önemlidir. Farklı bölgelerde değişkenlik gösterse de İstanbul ve çevresinde yetiştirilen hayvanlardan elde edilen sinirlerin kalitesinin üstün olduğu belirtilmektedir. Zanaatkarların genellikle bu spesifik bölgeden sinir almayı tercih etmelerinin nedeni budur. Sinirler herhangi bir işleme tabi tutulmadan önce başlangıçta kurutulur. Bu süreç boyunca sinirler, sertleşene ve manipüle edilmesi zorlaşana kadar uzun bir süre korunmaktadır.

İkinci aşamada mermer şimşir tokmakla vurularak tele dönüştürülür. Bu yazılım, sinirin tutarlı bir yapıyı korumasını garanti eder ve yapının genel gücünü arttırmaktadır. Ortaya çıkan sinir liflerine demir tarak kullanılarak şekil verilerek doğru formda olmaları

---

¹⁹ S. E. Erkmen, **a.g.t.**, s.768.

sağlanır. Sinirlerin son adımları kaynatma ve temizlemeyi içerir. Öküzlerin bacaklarındaki sinirler birkaç gün kömür ateşinde kaynatıldıktan sonra süzülerek tülbentle ayrılır. Bu yöntem sinirin daha derinlemesine temizlenmesini sağlar ve istenmeyen kalıntıları ortadan kaldırır. Filtrelenen malzeme kurutulmak üzere daha küçük bölümlere ayrılır. Sinirlerin yay çerçevesine dahil edilmesi, gücünü artırır, esnekliğini ve ömrünü uzatır. Sonuç olarak yaylar son derece dayanıklı ve uzun ömürlü bir hal almaktadır. Yani sinirin uygun şekilde işlenmesi ve hazırlanması, yayların genel kalitesini büyük ölçüde etkiler.²⁰

Türk yaylarının yapımında kullanılan tutkal, bu yayların genel kalitesinin ve ömrünün belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kullanılan yapıştırıcı diğer parçaların güvenli bir şekilde bağlanmasını garanti ederek yayların genel mukavemetini artırır. Yayların dayanıklılığı, sağlamlığı ve uzun ömürlülüğü kullanılan yapıştırıcının kalitesinden doğrudan etkilenmektedir.²¹ Osmanlı döneminde en iyi yapıştırıcının Evrene ilçesindeki çağa köylüleri tarafından yapıldığı sık sık dile getirilmiştir. Bu yapıştırıcı, sahip olduğu olağanüstü yapıştırma kapasitesinden dolayı yay yapımında birincil tercih haline gelmiştir. Yapıştırıcının hazırlanma süreci oldukça zaman alan ve uzmanlık gerektiren bir işlemdir, sinir uçlarının kaynatılmasıyla elde edilen bu malzeme, yoğunluğunun artırılması için birkaç gün sürekli olarak titizlikle kaynatılır. İstenilen kıvama ulaştığında hemen kurutulur ve ileride kullanılmak üzere saklanır. Tutkalın doğru şekilde uygulanması, yay parçalarının sağlam kalmasını garanti ederek yapının ömrünü uzatır. Ayrıca tutkalın dayanıklılığı ve esnekliği, Türk yaylarının çeşitli ve zorlu hava koşullarında verimli bir şekilde kullanılmasını

---

²⁰Mustafa Kâni Bey, **a.g.e.**, s.111.

²¹Mustafa Kâni Bey, **a.g.e.**, s.120.

sağlayarak, onları hem avcılık hem de spor aktivitelerinin vazgeçilmezi haline getirmektedir.²²

Asya tipi yayların, özellikle de Türk yaylarının karmaşık tasarım ve üretim teknikleri, dönemin ileri teknolojisini ve sanatsal becerilerini sergilemektedir. Osmanlı yayları sadece savaşlarda kullanılan silahlar değil; usta işçilik ile ileri teknolojinin mükemmel bir karışımıdır. Tahta, boynuz, sinir ve tutkal gibi malzemelerin ve kullanılan tekniklerin seçimi, bu yayların olağanüstü performansında önemli bir rol oynamıştır. Modern zamanlarda bu eski yay yapımı yöntemleri, Türk kültür mirasının önemli ve değerli bir parçası olarak kabul edilmekte ve tarihi araştırmalar için büyük ilgi görmektedir. Bu senaryo, Osmanlı yaylarının, dönemin teknolojik ilerlemesinin, beceri düzeyinin ve sanatsal anlayışının simgesi olarak görülmesine olanak tanımakta, ayrıca bu kaynakların yapımına ilişkin detayların korunması, tarihi bilgi, teknik ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda geleneksel yay yapım tekniklerinin korunması ve kazandırılması sadece bir zanaat meselesi olmayıp, kültürel kimlik ve mirasın gelecek nesillere aktarılmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Bu yapıları yakından inceleyerek Türk yaylarının sadece silah değil, aynı zamanda sanatsal bir ifade aracı olduğunu, bunların önemine ve küresel tanınırlığına ışık tuttuğunu keşfedebiliriz. Ayrıca bu yayların yapısal özellikleri, Türk okçuluğunun tarihsel gelişimi ve askeri taktiklerdeki önemi hakkında değerli bilgiler sunmaktadır. Bu özel durumda, Osmanlı savaşçılarının kullandığı okçuluk teknikleri ve çeşitli yay türleri stratejik faydalar sağlıyordu.

---

²²Mustafa Kâni Bey, **a.g.e.**, s.126.

1.2 Türk Okçuluğunda Kullanılan Oklar

Döneme ve ihtiyaçlara göre çeşitlilik gösteren oklar Osmanlı İmparatorluğu'nda dönemin askeri ihtiyaçları ve stratejik hedefleri çerçevesinde şekillenmiş, tercih edilen oklar ise işlevleri ve tasarımları itibarıyla farklılaşmışlardır. Okçular, oklarını genellikle tirkeş adı verilen, bellerine astıkları çantalarda taşımışlardır. Bu sebeple, savaşlarda tercih okların çoğunlukla tirkeş okları olarak adlandırılmasına yol açmıştır. Savaş okları, menzil oklarına nazaran daha uzun, daha ağır ve yelek bölümleri daha geniş olacak şekilde tasarlanmıştır. Okların uç kısımları ise çeşitli şekil ve boyutlarda sert madenlerden üretilen temrenlerle donatılmıştır. Savaş koşullarında yüksek miktarda ok kullanılması sebebiyle maliyetli ve üretimi zahmetli olan bakkam gezler tercih edilmemiş; onun yerine daha basit ve pratik olan adi gezler kullanılmıştır. Elbette, bakkam gezli, başpareli ve zengin süslemelerle bezeli oklar gibi özel tasarımlar, sınırlı durumlarda, çoğunlukla sembolik veya prestij amaçlı üretilmiş ve kullanılmışlardır. Ayrıca, Osmanlı askeri okçuluğu, yalnızca bireysel yeteneklerle değil, aynı zamanda bu askerlerin eğitim süreçleri, uyguladıkları tekniklerle ve teknoloji ile de doğrudan ilişkilidir. Eğitim amacıyla düzenlenen oyunlar ve yarışmalar, okçuların kendilerini geliştirmeleri için etkin bir platform sunmaktaydı.²³

---

²³İ. Polatcan, “Geçmişten Günümüze Türklerde Sportif ve Kültürel Bağlamda Atlı Okçuluk”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, 2022, Cilt: 11, Sayı: 3, s.1351.

Resim 6. Tirkeş Örneęi²⁴

---

²⁴ S. E. Erkmen, **a.g.t.**, s.775.

Resim 7. Sadak Örneđi²⁵

---

²⁵ S. E. Erkmen, **a.g.t.**, s.774

Okların üretiminde kullanılan materyallerin zaman içerisindeki değişimleri elbette okların yapım süreçlerini de etkilemiştir. Kayın ağacı 15. yüzyıla kadar en çok kullanılan şaft malzemesi olarak karşımıza çıkmaktadır. İlerleyen dönemlerde ise yerini kamış kullanımına bırakmıştır. 16. yüzyıl başlarından itibaren çam ağacı daha sık kullanılmaya başlamıştır. Günümüzde maalesef kayın ağacı kullanılarak yapılmış okların örneklerine rastlamak çok zordur. Bu sebeple kayın ağacından üretilmiş oklar hakkındaki bilgilerimiz kısıtlıdır. Materyal değişimleri üzerinden yapılabilecek en değerli tespitlerden biri ise Osmanlı İmparatorluğu'nun savaş teknolojisi ve materyal lojistiği açısından çok güçlü bir adaptasyon yeteneği olduğudur. Özellikle askeri teknolojiler konusunda o dönemde bu tarz marjinal değişimler oldukça önemlidir. Savaş sahasındaki ve teknolojilerindeki etkinliği artırmaya yönelik olarak ok tasarımlarında gerçekleştirilen bu yenilikçi yaklaşım, Osmanlı okçuluk teknolojisinin yalnızca stratejik bir başarı değil, aynı zamanda teknolojik bir ilerleme sergilediğini de gözler önüne sermektedir. Osmanlılar, okçuluk için kullandıkları ağaç türlerini titizlikle inceleyip deneyim kazanarak son derece farklı amaçlara hizmet eden oklar üretmişlerdir. Bu çerçevede, malzeme seçimleri, okçuluğun ve materyal biliminin ilerlemesinde önemli bir rol oynamıştır.²⁶

Osmanlı'da okçuluğa dair bilinen en eski örneklerden olan ve dikkat çekici teknik özellikler sergileyen toplamda 12 adet ahşap ok, günümüze ulaşmış değerli kalıntılardır. Bu nadide eserler, ustalıklı işlenmiş olup, dönem ustalarının yeteneklerini ve bilgilerini gözler önüne sermektedir. Ancak, bir standart olmaması ve genel olarak savaş alanlarında kullanılan okların kullanılamaz hale gelmesi, ok yapısına dair net bir değerlendirme yapmayı zorlaştırmaktadır. Ek olarak, mevcut yazılı kaynakların eksik ve yetersiz kalması, bu tür

---

²⁶G. Yönel, M. Türkmen, "Türk Kültür Yaşamında Okçuluk", *The Journal of Academic Social Science* 2017, Yıl: 5, Sayı: 55, s.528.

okların Osmanlı ordusunda hangi sıklıkla kullanıldığı sorusunu da ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla, Osmanlı okçuluğu üzerine daha geniş ve çeşitli araştırmaların yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu araştırmalar sayesinde, geçmişe dair bilgilerimizi derinleştirerek, okçuluk geleneğinin inceliklerini daha iyi kavrayabiliriz.

Günümüzde kadar ulaşılmış olan kamış ok örnekleri, yapı bakımından üç ana bölüme ayrılmaktadır: çok parçalı, mücevvef kamış oklar; çok parçalı, içi ağaç gövdeli kamış oklar ve tek parçalı, ağaç takviyeli kamış oklar. Bu sınıflandırma, geleneksel üretim teknikleri ve bu tekniklerin fonksiyonelliği hakkında önemli bilgiler vermektedir. Her bir ok türü, hem tasarımındaki farklılıklar hem de kullanım amacındaki çeşitliliklerle dikkat çekmektedir. Özellikle mücevvef kamış oklar, yalnızca sanatsal bir ürün olmakla kalmayıp, aynı zamanda güçlü bir işlevsel değer de taşımaktadır. Bu bağlamda, okların üretim hızı ve atış performansını etkileyen unsurlar, Osmanlı'da okçuluğun önem ve gelişimini kavramamıza yardımcı olmaktadır. Bu sebeple, bu okların ve üretim tekniklerinin tüm detaylarıyla incelenmesi, akademik araştırmalar açısından son derece önemli bir konu teşkil etmektedir.²⁷

Elimizdeki sınırlı sayıda kamış okun savaş alanlarında sıklıkla kullanılıp kullanılmadığını kesin bir şekilde tespit etmek oldukça güçtür. Adı geçen okların üretiminde gösterilen özen, dönem ustalarının zanaatkârlığının ve askeri malzemelere gösterilen özenin çarpıcı bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Okların tipolojik çeşitliliği, o dönemde ok üretiminde çeşitli araştırma ve geliştirmeler yapıldığı ihtimalini aklımıza getirmektedir. Bu olgu, dönemin zanaat ve sanat anlayışlarının ne denli derin ve yaratıcı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, bu okların yapımında kullanılan malzeme kalitesi ve üretim hassasiyeti askeri teknolojiye verilen önemi de gözler önüne sermektedir. Örneğin, mevcut

---

²⁷Ü. Yücel, **Türk Okçuluğu**, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara: 1998, s.297-299.

ok örneklerin birinin boğumsuz, diğer beşinin ise tek boğumlu olması, bu okların üretilirken farklı amaçlar ve farklı teknikler ile üretilmiş olabileceğini bizlere göstermektedir. Bu gibi detayların okların aerodinamik yapısına katkı sağladığı açıkça ortadadır. Bahsedilen üretim sürecinde, geleneksel mücevver oklara nazaran daha farklı bir yaklaşım gözlenmektedir. Temren kısmı, kamış şafta ustalıkla entegre edilmiştir. Yapısal dayanıklılığı artırmak adına araya eklenen ince pirinç rondela ile kalın kemik rondela, okların daha uzun ömürlü ve dayanıklı olmasını sağlamaktadır. Okun gövdesinin üst kısmında tercih edilen sert ağaç parçası, bakkam gez tekniğiyle yapılan çam yuva ile bir araya gelerek, hem estetik bir görünüm hem de dayanıklılık sunmaktadır. Ayrıca, okun göğüs kısmına yerleştirilen 6,5 cm uzunluğundaki çam çubuğu, üzerine eklenen 11 cm uzunluğundaki sert ağaç parçasıyla birlikte, okun yapısal bütünlüğünü arttırılmaktadır.²⁸ Bu gibi tasarım unsurları, atış ve muhafaza esnasındaki performansı da olumlu yönde etkileyerek, tirendazların ustalığının bir göstergesi haline gelmiştir. Dolayısıyla, bu okların özgün yapısal özellikleri, Osmanlı askeri teknolojisi ve malzeme mühendisliğinin gelişimine dair kıymetli bir bilgi kaynağı niteliğindedir.

Bu gruptaki okların boyutları, 68,6 ile 68,8 cm arasında minimal değişiklik gösterirken, ağırlıkları ise 17,2 ile 22,1 gram arasında bir çeşitlilik arz etmektedir. Yeleklerin uzunlukları 14,2 ile 15,2 cm ölçüleri arasında kaydedilmiş olup, yelek yükseklikleri ise 5,8 ile 7,8 mm gibi değerler arasında gözlemlenmiştir.²⁹ Okların gövde yapıları, kiriş formunda titizlikle tasarlanmış ve kamışın köke bakan tarafı okun boyun kısmına gelecek şekilde dikkatlice yerleştirilmiş olması önemlidir. Boğumsuz kamış ile üretilmiş örneklerden biri, başpare gezli biçiminde özgün bir tasarıma sahip olup, temren dibinde ronzde yerine sinir

---

²⁸Ü. Yücel, **a.g.e.**, s.297-299.

²⁹Ü. Yücel, **a.g.e.**, s.298.

kullanılmıştır. Tasarımsal özellikler Osmanlı okçuluğundaki dayanıklılığa ve isabetliliğe verilen önemi göstermektedir.³⁰

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, okçuluk teknoloji ve zanaatında ortaya çıkan estetik ve işlevsellik açısından dikkat çekici çeşitlilik ise savaş oklarının tasarım çeşitliğinde kendini göstermektedir. Okların uzunlukları, 65,5 cm'den 78 cm'ye kadar işleve ve kullanıcıya göre değişiklik gösterirken, ok boyunun temren hariç olarak değerlendirilmesi gerektiği dikkate alınmalıdır. Bu durumda, okların 63,5 cm ile 73,5 cm arasına çekim uzunluğu sağladığı ortaya çıkmaktadır. Kullanılan temrenin yapısına bağlı olarak savaş oklarının ağırlığı değişiklik göstermektedir; örneğin, 35-40 gram ağırlığında bir tirkeş okuna, 16-17 gram ağırlığında bir temren eklendiğinde, okun denge ve performansı üzerinde belirgin etkiler gözlemlenmektedir.³¹

Temrenlerin biçimsel ve materyal özellikleri, okların işlevselliğini ve kullanım amacını etkileyen önemli bir diğer unsurdur. Genel hatlarıyla gövde, yelek ve gez kısımları görece standart ölçülerle belirlenirken, temrenlerin çeşitliliği ise kullanım amaçlarına göre farklılıklar arz etmektedir. Temrenlerin tasarımında hedef ve amaca göre bir yaklaşım benimsenmiştir ve bu doğrultuda okçuluk risalelerini de yönlendirmesiyle temrenleri dört ana sınıfa ayrıldığı gözlenmektedir. Bu sınıflar: üç köşe, dört köşe, yuvarlak ve yassı temrenlerdir. Her bir sınıf, farklı alt formlara bölünmektedir.; bu durum, Osmanlı okçuluğunun hem askeri hem de avcılık alanlarındaki çok yönlülüğünün bir başka önemli göstergesidir.³²

---

³⁰Ü. Yücel, **a.g.e.**, s.297-298.

³¹Ü. Yücel, **a.g.e.**, s.298.

³²N. A. Faris, R. P. Elmer, **Arab Archery**, Princeton University Press, New Jersey:1945, s. 107-109.

Resim 8. Savaş Oku Örneği³³

Topkapı Sarayı koleksiyonunda yer alan okların yanı sıra, çeşitli biçim ve boyutlarda, kullanılmamış temren dolu torbaların varlığı gerek üretim gerekse çeşitlilik hakkında bilgi vermektedir. Geleneksel okçuluk literatüründe tanımlanan dört ana tip temren (üç köşe, dört köşe, yuvarlak ve yassı) haricinde, koleksiyon verileri; çok köşeli yıldız, oval, baklava ve çatal kesitli temren türlerinin de varlığını bizlere göstermektedir. Ayrıca, ucu üç köşe olup arkası yuvarlak ya da ucu dört köşe arkası yassı olan birleşik tip temrenler de bu zenginliğe katkıda bulunmaktadır. Özellikle yassı temrenler, ince mızrak ucu biçiminden enli yaprak formlarına kadar çeşitlilik göstermektedir. Diğer bir dikkat çekici tasarım ise, uçları yassı ve oval olan, uzun boyun kısımlarında bir çiftten on üç çifte kadar diken taşıyan oldukça farklı bir temren türüdür. Temren çeşitliliği, dönemin askeri taktiklerine ve düşman analizine

---

³³ S. E. Erkmen, **a.g.t.**, s. 769

dayanan özgün tasarımlar ortaya koyduğunu gözler önüne sermektedir. Üç köşe, dört köşe, yuvarlak ve yıldız kesitli temrenler, zırhlı düşmanlara karşı etkili bir şekilde kullanılmak üzere geliştirilmiş olup, zırh gömlek, zırh yeleği, çelik plakalı zırhlar, miğfer ve kalkan gibi savunma donanımlarını delme amacı taşımaktadır. Buna karşın, yaprak biçimli yassı temrenlerin, zırhsız rakiplere ve yaban hayvanlara karşı daha yüksek bir tesir sağladığı ortadadır. Bu çeşitlilik, Osmanlı ordusunun düşman profili ve savaş şartlarını dikkate alarak sürekli sürdürdüğü stratejik yaklaşımı ve çözüm arayışını gözler önüne çıkarmaktadır.³⁴ Temren yapımı, materyale dayalı bir uzmanlık ve bilgi gerektirir. Bu süreç, ok yapımından bağımsız olarak temren, döküm ustaları tarafından yürütüldüğü tahmin edilmektedir. Etkili bir temrenin yüzeyi pürüzsüz, ucu sivri, kenarları keskin olmalı ve metalin sertliği dikkatle ayarlanmalıdır. Çeliğe az su verilirse temren çabuk eğilip körelebilir; aşırı su verilirse kırılğan hale gelebilir.

Yangın okları ise Osmanlı donanmasının deniz muharebelerinde düşman unsurlarına karşı etkili bir şekilde kullanılmak üzere tasarlanmış, özgün savaş okudur. Bu okların yapımında hedefe isabeti halinde sökülmesini neredeyse imkânsız hale geldiği bir yapı tercih edilmiştir. Temrenin uç kısmında yer alan iki mafsallı iğne, okun yelken bezine saplandığında geri çıkışını engelleyerek, ateşin yayılımını. Ayrıca, okun yelkeni delip geçmesini önlemek amacıyla temrenin arkasında öne doğru kıvrılan iki kanca, bu tasarımın diğer bir dikkat çekici özelliğidir. Ok, hedefe ulaştığında barut haznesindeki alevin büyüyerek yelken bezini tutuşturması, muharebe alanında yangın çıkarmanın etkili bir yöntemi haline gelir. Yangın oklarının gövde ve yelek kısımları, standart tirkeş oklarıyla benzerlik göstermekteyse de çileden çıkma riskine karşı gez kertiği derin bir şekilde oyularak

---

³⁴Ü. Yücel, **a.g.e.**, s.300.

ek bir güvenlik unsuru oluşturulmuştur. Bu karmaşık yapı, Osmanlı'da deniz muharebelerinde okçuluğun dönem şartları ve ihtiyaçlarına nasıl uyarlandığını gözler önüne sermektedir.

Osmanlı okçuluğu, düşman unsurlarının atılan okları geri kullanma imkânlarını ortadan kaldırmak amacıyla geliştirilmiş yenilikçi ok türlerini de kapsar. Gezsiz oklar, uç kısmında gez yerinin bulunmaması sebebiyle düşman tarafından yeniden kullanılamaz hâle gelmiştir. Bu oklar, iki farklı atış tekniği ile fırlatılmak üzere tasarlanmıştır. İlk yöntemle, çilenin gez kısmına yüksük biçiminde bir halka eklenir ve ok bu halkanın içerisinden geçirilerek fırlatılır. İkinci yöntemde ise, halka sağ elin serçe parmağına bir ip ile bağlı kalmakta ve ok yaydan çıktığında halka elde kalmaktadır. Her iki teknik, okçulukta işlevsellik ve pratiklik sağlamanın yanı sıra, düşmanın okları yeniden kullanma çabalarını da boşa çıkarmaktadır. Keskin gezli oklar ise, düşman karşısında hile unsuru barındıran bir başka özel ok türüdür. Bu okların gez kertiği kısmına, fark edilmemesi için küçük bir bıçak yerleştirilmiştir. Ok, genellikle halka yardımıyla atılmakta ve eğer düşman, bu hileyi fark etmeden oku tekrar kullanmaya kalkışırsa, gezlemenin sırasında bıçak devreye girerek hem yayın elden kaymasına hem de düşmanın yaralanmasına yol açmaktadır. Bu tür oklar, Osmanlı savaş stratejisindeki ince düşüncenin ve ok yapımındaki teknik ustalığın mükemmel birer örneğidir.³⁵

2. Klasik Dönem Öncesi Okçu Birliklerin Kullanımı ve Alplık Geleneği

Osmanlı beyliği avantajlı coğrafi konumu nedeniyle askeri bir yapı ve disiplin sergilemekteydi. Bursa, Bilecik, İznik gibi tarihi ve önemli yerleşim yerlerini kontrol altına aldıktan sonra yüzünü Marmara bölgesine çeviren Osmanlı beyliği, hem Doğu Roma

---

³⁵Ü. Yücel, **a.g.e.**, s.301.

İmparatorluğu'nun (Bizans) hem de Germiyanoğulları gibi diğer Türk beyliklerinin askeri tehditleriyle sürekli karşı karşıya kalmıştır. Bu durum Osmanlı Beyliği'nin askeri kuvvetlerini baştan hazırlamasını gerektirmiş ve askeri yapısının hızla büyümesine yol açmıştır. Yerleşim yerleri arasında stratejik bağlantıların kurulması, askeri seferlerin desteklenmesinde ve savunma sistemlerinin güçlendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır.³⁶

Osman Bey, babası Ertuğrul Bey'den miras aldığı siyasi anlayışı özenle koruyarak barışçıl bir yaklaşımı benimsedi. Ancak bu barışçıl yaklaşımda askeri güvenlik her zaman ön planda tutuluyordu. Özellikle Karahisar ve Bilecik gibi kritik noktalarda Germiyanoğulları ve Tatar akınlarına karşı güçlü bir savunma hattı oluşturuldu. Bu süre zarfında Osman Bey, çevredeki yerleşim birimleriyle ittifaklar kurarak beyliği için önemli bir stratejik avantaj elde etmeyi başardı. Ayrıca vatandaşlarıyla bağlarını güçlendirerek iç politikada istikrarı sağlamayı amaçlamıştır. Osman Bey'in rehberliğinde beylik güçlenmişti ve komşu düşmanlarına karşı kendisini daha sağlam bir şekilde savunabilir bir hale gelmişti. Osman Bey'in bu stratejik hamlesi, Osmanlı Devleti'nin ilk askeri yapılanmasında dayanışma politikasını izlediğini açıkça göstermektedir. Bu, Osmanlı İmparatorluğu'nun çevresel zorluklara karşı daha dayanıklı ve kalıcı bir yapı inşa ettiğini göstermekte ve bu da devletin geleceğini güvence altına alma yolunda önemli bir adım olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri yapısının temel bileşenlerinden biri olarak kabul edilen okçu birlikleri bu erken dönemde önemli bir rol üstlenmiştir. Anadolu Selçuklu Devleti'nden miras kalan güçlü askeri gelenekler, Osmanlı okçuluğunun hem yapısal hem de teknik açıdan ilerlemesini ve gelişmesini büyük ölçüde etkilemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki okçu birlikleri, olağanüstü bireysel becerileri ve uyumlu bir birim olarak

---

³⁶M. Akdağ, **Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi (1243-1453)**, C.I, Tekin Yayınevi, Ankara: 1979, s.268.

hareket etme kapasiteleri nedeniyle dikkatleri üzerine çekerek, stratejik baskınlara katılmalarına ve sınır çatışmalarına girmelerine olanak sağlamıştır. Özellikle okçu birliklerinin hızlı ve etkili saldırıları, karşıt güçlerin moralini hem doğrudan hem de dolaylı olarak derinden etkileyerek Osmanlı Devleti'nin genişlemesini kolaylaştırmıştır. Bu senaryo, okçuların savaştaki önemini vurgularken aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri gücünün temelini de oluşturmaya başlamıştır. Bu erken dönemde Osmanlı okçuluğunun gelişiminde rol oynayan önemli etkenler Türk Alplerindeki geleneksel uygulamaları ve doğu bölgesinde ortaya çıkan güvenlik kaygıları olmuştur.

Türk Alp geleneği, bireysel cesaretin yanı sıra okçuluk becerilerinin kapsamlı bir şekilde gelişimini vurgulamaktadır. Ancak, sınır bölgesinde süregelen ve zaman zaman oluşan istisnai tehlikelerin varlığı, bu yeteneklerin hem kolektif savunmaya hem de başarılı saldırı taktiklerine entegrasyonunu zorunlu hale getirmiştir. Osmanlı okçularının kullandıkları yay ve oklarla beraber diğer birçok araç ve teknik, erken Osmanlı döneminde hem savunma hem de saldırı stratejilerinin temel bileşenlerini oluşturmakta ve askeri taktiklerin geliştirilmesinde son derece önemli bir rol oynamaktadır. Bu nitelikler, Osmanlı ordusunun daha disiplinli ve etkili bir biçimde hareket etmesini sağlamıştır. Böylece okçuların savaşlardaki önemi de belirgin bir biçimde artmıştır.

Osmanlı okçuluğunda kullanılan ekipmanın kalitesi, üstün malzeme özellikleri ve ergonomik tasarımı sayesinde onu diğer rakip güçlerden önemli ölçüde ayırmaktadır. Bu nedenle, okçuların savaş alanlarında gösterdikleri başarı, sadece bireysel yeteneklerin bir yansıması olmayıp, aynı zamanda sistematik bir disiplinin ve stratejik düşüncenin sonucu olmuştur. Bu durum, Osmanlı ordusunun yapısal gücünü artırarak, ona rakiplerine karşı üstünlük sağlama imkânı tanımıştır. Örneğin Osman Bey'in Karahisar ve Bilecik'in

Germiyanoğulları'ndan korunmasına yönelik geliştirdiği strateji ve okçu birliklerinin bu stratejiye katkıları, erken dönem Osmanlı askeri yapısının daha iyi anlaşılması açısından kritik öneme sahiptir. Bu dönemde meydana gelen ilerlemeler, Osmanlı İmparatorluğu'nun gelecekteki askeri taktiklerinin temelini oluşturmuştur ve klasik çağda Osmanlı okçuluğunun etkinliğini önemli ölçüde artırmıştır. Ayrıca Osmanlı okçularının bu dönemde hem savunma hem de taarruz harekâtlarında uyguladıkları stratejiler, ilerleyen dönemlerde özellikle Balkanlar ve Anadolu'da yayılma politikalarının vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Bu stratejilerin uygulanması, Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri moralini ve uyum yeteneğini arttırmış, onlara rakiplerine karşı bir avantaj sağlamış ve genişleme hedeflerine ulaşmalarına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.³⁷

Türk dilinde "kahraman, cesur, yiğit" anlamlarına gelen; isim ve sıfat olarak kullanılan "alp" terimi, Türklerin erken tarihinden itibaren önemli bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu terim, yalnızca bireysel kahramanlığı değil, aynı zamanda toplumsal ve askeri yapıları şekillendiren, derin köklere sahip değerler sistemini de ifade etmektedir. Dolayısıyla "alp" kelimesi hem geçmişte hem de günümüzde insanlar arasında cesaretin ve yiğitliğin sembolü aynı zamanda savaşçı ruhu ve fedakarlığı temsil etmesiyle öne çıkmaktadır. Bu yüzden de Türk kültüründe son derece kıymetli bir anlam taşımaktadır.³⁸

Alp figürü, Eski Türk yazıtlarında, destanlarda, efsanelerde ve sanatsal eserlerde sıklıkla rastlanmakta ve derinlemesine incelenmektedir. Bu figürler, bozkır kültüründen doğan Türk savaş anlayışının yanı sıra, bu anlayışın coğrafi ve tarihsel bağlamlarını anlamak

---

³⁷Aşıkpaşazâde, **Osmanoğullarının Tarihi**, Haz. K. Yavuz, Y. Saraç, K Kitaplığı Yayınevi, İstanbul: 2003, s.8.

³⁸S. E. Erkmen, "Erken Dönem Osmanlı Süvari Tipinin Bir Menşei Olarak Alplık/Bahadırılık/Gazilik Geleneği". **Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi**, 2019, Yıl 4, Sayı 2, s.174

için oldukça önemli ipuçları sunmaktadır. Alp, savaşçılık ve kahramanlık gibi bireysel nitelikleri yüceltirken bir yandan da Türk toplum yapısında liderlik, fedakârlık ve toplumsal sorumluluk gibi değerlere de ışık tutmaktadır. Bununla birlikte, her bir tarihsel metin veya tasviri doğrudan alplık kavramıyla ilişkilendirmek analitik olarak zorluklar yaratabilir; çünkü bu kavram, her dönem ve toplumun kendi kültürel ve tarihsel koşullarına bağlı olarak sürekli bir şekilde yeniden yorumlanmıştır.³⁹ Bu nedenle alplık kavramını incelerken, yalnızca bireysel kahramanlık bağlamında değil, aynı zamanda toplumsal ve ideolojik işlevleri açısından da değerlendirmek oldukça önemlidir. Alp figürü, Türk kültürünün derin katmanlarını açığa çıkarmakla kalmayıp geçmişten günümüze süregelen değer yargılarını da yansıtmaktadır.⁴⁰

Türk tarihi ve kültürü üzerine yapılacak olan her türlü araştırmada bu kavramın eleştirel ve kapsamlı bir şekilde ele alınması son derece önemli ve gereklidir. Alplık anlayışının tarihsel ve kültürel bağlamları doğru bir biçimde kavranmadığı takdirde, bu kavramın Türk tarihindeki rolü ve anlamı eksik ya da yanıltıcı bir biçimde değerlendirilebilir ve bu durum, Türk kültürel mirasına ilişkin algıları ciddi biçimde etkileyebilmektedir. Bu bağlamda, “alp” kavramı, Türk toplumlarının tarih boyunca nasıl bir savaş anlayışı ve değer sistemi geliştirdiğini anlamak için oldukça çok boyutlu bir şekilde ele alınmalı, disiplinler arası bir yaklaşım benimsenmelidir. Türk milletinin destanları, hikayeleri ve folkloru, alplık kavramının köklü tarihini yansıtan önemli kaynaklar olarak değerlendirilmeli, bu kavramın önemi çok yönlü bir perspektifle incelenmeli ve çeşitli açılardan irdelenmelidir. Bu tür bir

---

³⁹M. F. Köprülü, “Alp”, **Tarih Araştırmaları I**, Haz. Y. K. Taştan, Akçağ Yayınları, Ankara:2006, s. 367-375, s. 368-369.

⁴⁰M. F. Köprülü, **a.g.e.**, s. 368.

inceleme, Türk tarihinin zenginliğini ve bu kavramın Türk kültürü içindeki yerini daha iyi ortaya koyacaktır.

3. Kara Savaşlarında Okçu Kuvvetlerin Rolü

Osmanlı İmparatorluğu zamanında kara savaşlarının çok yönlülüğü ve karmaşıklığı, savaşlarda kullanılan stratejileri de çeşitlendirmiştir. Bu bağlamda okçu birlikleri, düşman hatlarını dağıtmak, kritik stratejik saldırılar gerçekleştirmek ve Osmanlı ordusunun üstünlüğünü kanıtlamak için temel taşlar haline gelmişlerdi. Bu okçular, yalnızca teknik becerileriyle değil aynı zamanda savaş alanındaki etkileyici organizasyon yetenekleriyle de tanınmaktaydı. Okçular, genellikle piyade ve süvari birlikleriyle mükemmel bir uyum içinde çalışarak düşman savunma hatlarını hızlı bir şekilde aşarlardı. Bu durum savaşın etkileyici bir biçimde değiştirebilmekteydi. Bu birliktelik, Osmanlı ordusuna hem taarruz hem de savunma stratejilerinde ciddi avantajlar ve üstünlükler sağlamaktaydı. Özellikle büyük meydan savaşlarında okçular, yoğun bir ok yağmuru ile düşman hatlarını zayıflatıyor ve sonrasında gelen süvari saldırılarına zemin hazırladıkları için düşmanın direncinin kırılmasında rol oynuyorlardı. Bu tür taktikler,

Osmanlı ordusunun yenilikçi ve esnek savaş anlayışını temsil etmekle beraber düşmanın savaşı lehine sonuçlandırmasını engelleyici bir nitelik taşımaktadır. Okçuların hızlı hareket kabiliyeti, düşman üzerinde taktiksel üstünlük ve yaralayıcı psikolojik bir etki yaratıyordu. Yoğun ok yağmurları, düşman saflarında büyük bir paniğe yol açıyor, savaş düzenlerini tamamen bozuyor ve moral çöküntüsüne neden oluyordu. Osmanlı okçuları, yalnızca bireysel yetenekleriyle değil, aynı zamanda toplu hareket kabiliyetleri ve disipliniyle de savaş alanında önemli bir fark yaratmıştır. Bu disiplin ve organizasyon,

Osmanlı ordusunun birçok büyük meydan savaşında elde ettiği zaferlerin önemli unsurlarından biridir.

Osmanlı okçularının üstün başarılarının ardında yatan birçok önemli faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin başında, kullandıkları ekipmanların kalitesi ve savaş taktiklerinin titizlikle planlanması yer almaktadır. Osmanlı yayları, o dönemin en gelişmiş ve etkili silahlarından biri olarak kabul edilmekteydi. Bu yaylar, ahşap, boynuz ve sinir gibi çeşitli malzemelerden üretilmiş olup, yüksek gerilim kapasitesine ve uzun menzilli atış yeteneğine sahip olmalarıyla ön plana çıkmaktadır. Özellikle, delici, yangın çıkarıcı ve farklı amaçlara yönelik olarak tasarlanmış diğer ok türleri, Osmanlı okçularının taktiksel esnekliğini artırmakta, onlara savaş alanında benzersiz bir üstünlük sağlamaktadır. Bu sayede, Osmanlı okçuları, rakiplerine karşı üstünlük elde etme konusunda önemli bir avantaja sahip olmuşlardır. Bu üstünlük, 1526 yılındaki Mohaç Meydan Muharebesi'nde net bir şekilde görülmüştür. Osmanlı okçuları, bu kanlı savaşta düşman hatlarını yoğun ve etkili ok atışlarıyla dağıtmış, düşmanın savaş düzenini bozmuş ve psikolojik anlamda çöküntü yaşatmıştır. Bu strateji, Osmanlı ordusunun hareket kabiliyeti ve etkili koordinasyonu ile birleştiğinde, Osmanlı'nın kesin zaferini mümkün kılmıştır. Mohaç, Osmanlı okçularının savaş alanındaki etkinliğini anlamak için önemli bir örnek oluşturmaktadır ve savaşın temposunu, gidişatını belirleyen en önemli unsurlardan birisi olmuştur. Osmanlı ordusunun başarısındaki diğer birçok faktörün arasında bulunan bu durum Osmanlı askerlerinin disiplinli, kararlı ve güçlü bir şekilde savaşa katıldıklarını da göstermektedir.⁴¹

Okçu birlikleri yalnızca taarruz görevlerinde değil, aynı zamanda savunma stratejilerinde de pek çok önemli roller üstlenmiştir. Özellikle kuşatma savaşlarında okçular,

---

⁴¹S. E. Erkmen, **a.g.t.**, s.86.

savunma hatlarını güçlendirmek, düşmanın ilerleyişini durdurmak ve onların moralini bozmak için son derece etkili bir şekilde kullanılmıştır. Sur savunmalarında isabetli ve etkili atışlar yaparak düşman askerlerini etkisiz hale getiren okçular, Osmanlı ordusunun kuşatmalardaki başarılarında kilit bir rol oynamış, aynı zamanda stratejik avantaj sağlamış ve düşmanın planlarını büyük ölçüde bozmayı başarmıştır. Osmanlı okçuları, yalnızca cesur birer savaşçı olarak değil, aynı zamanda disiplinli ve eğitilmiş askerler olarak yetiştirilmişlerdir. Eğitim programları, sadece fiziksel becerilerin geliştirilmesi ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda mental dayanıklılık, stratejik düşünme ve odaklanma yeteneklerinin de üst seviyelere çıkarılması hedeflenmiştir. Bu sistematik ve titiz eğitim süreçleri, okçuların savaş alanında hızlı, doğru ve etkili kararlar alabilmelerini mümkün kılmış, düzenli antrenmanlar ve çeşitli yarışmalar ise yüksek seviyedeki yeteneklerini sürekli olarak geliştirmelerine olanak tanımıştır.⁴²

Okçuların eğitime ve hazırlıklarına verilen önem ve sonucunda elde edilen ustalıkları, savaşın seyrini belirlemede önemli bir faktör olmuştur. Bu sebeple okçular hem bireysel yetenekleri hem de takım içindeki uyumları ve stratejik düşünme yetenekleri ile dikkat çekmiş, savaş alanlarında adeta birer korku unsuru haline gelmişlerdir. Okçuların Osmanlı ordusundaki rolü, yalnızca askeri başarılarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda Osmanlı'nın stratejik zekâsını ve organizasyon kabiliyetini yansıtmıştır. Hem taarruz hem de savunma stratejilerinin merkezinde yer alan okçular, Osmanlı'nın askeri üstünlüğünün ve yenilikçi yaklaşımının bir simgesi olmuştur. Osmanlı okçuluğunun başarısı, yalnızca

---

⁴²H. B. Öngel, “Gelişim Sürecinde Erken İç Asya Türk Okçuluğu”, **Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2001, Sayı: 2, s. 204.

dönemin askeri doktrinleri açısından değil, aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun genel başarısını anlamak için de büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nda kara savaşlarında okçu birliklerinin rolü, askeri, stratejik ve kültürel açılarından çok değerli bir yere sahiptir. Bu okçular, Osmanlı ordusunun taktiksel üstünlüğünü ve savaş alanındaki etkisini şekillendirmiştir. Osmanlı okçuluğunun tarihsel önemi, yalnızca geçmişteki başarılarla sınırlı kalmamış, modern askeri tarih çalışmalarında da önemli bir araştırma konusu olmaya devam etmektedir.

3.1. Meydan Savaşlarında Okçu Kuvvetlerin Rolü

Türk okçuluğu denildiğinde Osmanlı okçuluğu bağlamında ilk akla gelen kavram atlı okçuluktur. Tarihin erken dönemlerinden itibaren Orta Asya'daki diğer akraba topluluklarıyla beraber Türkler, savaş alanlarında yarattıkları büyük etkileşim sayesinde atlı okçuluk becerileri ile tüm dünyada tanınmışlardır. İyi birer at binicisi olmalarının yanı sıra, okçuluk maharetleriyle birleşen bu beceri, onlara rakipleri karşısında önemli bir avantaj sağlamıştır. Savaş meydanlarında, bu yeteneklerini hareketlilik, yoğunlaşma, vur-kaç taktikleri, aldatma manevraları ve pusu kurma gibi stratejik hamlelerle birleştirerek büyük zaferler elde etmişlerdir. Bu nedenle atlı okçuluk sadece bir savaş tekniği değil, aynı zamanda getirdiği özgürlük ve hareket kabiliyeti ile Türk kültürünün ayrılmaz bir parçasından biri olmuştur. Okçular, sadece yetenekleriyle değil, aynı zamanda stratejik düşünme kapasiteleriyle de öne çıkmışlardır.⁴³

Bozkır savaş taktikleri, Türkler tarafından savaş sanatına kazandırılmış ve tarihteki önemli bir dönüm noktasını simgelemiştir. Özellikle, bozkırın geniş arazisi, atlı okçuların hızlı manevra kabiliyetini artırmıştır. Atlı okçuların savaş alanındaki etkin kullanımı, yalnızca dönemin savaş anlayışını değiştirmekle kalmamış, aynı zamanda dünya askerî tarihinde yeni bir çağın başlangıcı olarak da değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, bazı tarihçiler, özellikle Rene Grousset, atlı okçuluğun Orta Çağ'da savaşlara yaptığı etkinin, Yeni Çağ'da topun savaş sahasındaki dönüşümü sağladığı üstünlükle eşdeğer olduğunu ifade etmiştir.⁴⁴ Bu görüş, atlı okçuluğun dönemin askerî doktrini üzerindeki etkisini anlamak açısından gerçekten dikkate alınmalıdır.

---

⁴³İ. Polatcan, **a.g.m.**, s.1346-1348.

⁴⁴R. Grousset, **Bozkır İmparatorluğu**, Çev.R. Uzman, Ötüken Yayınları, İstanbul: 2000, s.392.

Osmanlı ordusunun dinamik yapısı içinde atlı okçuluk, sadece bir savaş tekniği olarak değil, aynı zamanda askeri strateji ve organizasyon açısından da önemli bir unsur haline gelmiştir. Bu durum, Türk savaşçıların bireysel yeteneklerinin ötesinde, toplu hareket etme kabiliyeti, disiplinli güçleri ve ortak planlama becerileri ile şekillendiğini göstermektedir. Atlı okçuların muazzam hızları ve kullandıkları okların isabetliliği, düşman üzerinde yarattıkları psikolojik baskıyı artırarak, savaşların kaderini etkileyen kritik unsurlar arasında yer almıştır. Osmanlı ordusu, bu nitelikleri sayesinde düşmanlarını hem şaşırtma hem de savaş stratejilerini alt üst etme hususunda büyük bir avantaj elde etme imkânı bulmuştur. Askerî disiplin ve liderlik özellikleri, Türk askerlerinin farklı ordularla olan çatışmalarında etkin bir şekilde yer almalarını sağlamış, bu da Türklerin tarih boyunca kazandıkları zaferlerin ardındaki güçlü dinamikleri gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla, atlı okçuluğun Osmanlı askerî geleneğindeki yeri, yalnızca bir savaş sanatı olmanın ötesinde, derin bir stratejik anlayışın ve askeri organizasyonun ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gelenek, özellikle savaşlarda sağladığı avantajlarla Türk tarihinde belirgin ve etkileyici bir iz bırakmış, askeri tarih yazımında kendine sağlam bir yer edinmiştir.

Osmanlı Kara Kuvvetlerinin özellikle meydan savaşlarında, ordunun asli bölümünü oluşturan atlı eyalet kuvvetleri genellikle kanatlarda konumlandırılmıştır. Bu süvariler, kanatlardan başlattıkları ilk saldırılarda yoğun bir ok atışı gerçekleştirerek düşmanı baskı altına alır ve savaşın seyrini lehlerine çevirmeyi amaçlamışlardır. Özellikle taktik geri çekilmeler sırasında, düşman birliklerini yıpratmak için yeniden yaylarına ve oklarına başvururlardı. Ok ve yay, bu birlikler tarafından asli silah olarak tercih edilmekteydi ve savaş taktiklerinin merkezinde yer almaktaydı. Bu durum, Osmanlı süvarilerinin hem hareket kabiliyeti hem de stratejik esneklik açısından ne denli etkili olduklarını göstermektedir.

Atlı okçuluk konusunda Türklerin sahip olduğu üstün yetenekler, tarih boyunca pek çok kişi tarafından büyük bir hayranlıkla karşılanmış ve bu durum, dönemin en önde gelen düşünürleri ve yazarları tarafından da sıklıkla dile getirilmiştir. Örneğin, ünlü Arap yazar El-Cahiz'in Türklerle ilgili ifadeleri, onların atlı okçuluk becerilerinin yanı sıra aynı zamanda savaş sanatlarına olan hâkimiyetlerini de gözler önüne sermektedir. El-Cahiz'e göre, Türklerin at üzerindeki çevikliği, ok kullanma maharetleri ve stratejik zekâları, onları savaş meydanlarında rakipsiz kılan en başlıca unsurlar arasında yer almaktadır.⁴⁵ Bu güçlendirici ifadeler, yalnızca Türklerin askeri becerilerine değil, aynı zamanda savaş alanında geliştirdikleri özgün strateji ve taktiklere duyulan derin hayranlığı da yansıtmaktadır. Türklerin atlı okçuluk yetenekleri, tarihsel bağlamda incelendiğinde, onların nasıl bir savaşçı toplum olduklarını anlamamıza yardımcı olmaktadır.

*“...Hücum anında onlardan bin süvari bin düşman atlısına
ok atsalar, onların hepsini yere sererler. Bu türlü hücumu
hiçbir düşman dayanamaz. Türk vahşi hayvanlara kuşa
havadaki hedefe, insana, çömeltilmiş veya yere konmuş
hayvana, avının üzerinde pike yapan kuşlara ok atar.
Harici yayına bir ok koyamadan Türk on ok atar.”⁴⁶*

Türklerin askeri geleneğini başarıyla devam ettiren Osmanlı İmparatorluğu, tarih sahnesindeki ilk büyük askeri başarısı olan Koyunhisar Savaşı'nı 1301 yılında

---

⁴⁵R. Şeşen, **El- Cahiz ve Türklerin Faziletleri**, İ.S.A.R, İstanbul: 2002, s.117-118.

⁴⁶R. Şeşen, **a.g.e.**, s.118.

gerçekleştirmiştir. Bu önemli muharebenin kazanılmasında, Osmanlıların atlı okçularının klasik bozkır savaş stratejilerini son derece etkilidir. Osmanlı ordusunun bu stratejileri, hareket kabiliyeti, ani ve beklenmedik saldırılar, pusu taktikleri ve düşmanı yanıltmaya yönelik teknolojilerle birleşerek zaferi mümkün kılmıştır. Koyunhisar Savaşı, Osmanlı Kara Kuvvetlerinin askeri gelenek ve becerilerinin ne denli sağlam bir temele dayandığını net bir şekilde göstermiştir. Bafeus Savaşı'nı konu edinen makalesinde Halil İnalçık, muharebenin zamanı, mekânı ve gelişim sürecine dair birçok farklı kaynağa dayanarak ayrıntılı bilgiler sunar. Ona göre Osman Bey'in bu mücadeledeki başarısında, çağrısına uyararak gelen Türkmen birliklerinin yanı sıra, sahile açılan bir vadiye gönderilip çevredeki tepelere yerleştirilen birliklerin önemli bir payı vardır.⁴⁷ Ancak bu tepelerde konuşlanan askerlerin kimliği, özellikle okçu olup olmadıkları ya da savaşın genelinde okçu birliklerinin etkisi konusunda doğrudan bir bilgiye yer verilmez. Yine de Pachymeres'ten yapılan bir atıfla, savaşın başlarında üstünlük sağlayan Osmanlı kuvvetlerinin, Alan okçularının çapraz atışları karşısında zor duruma düştüğü aktarılır. Bu durumun temel sebebi olarak da süvarilerin atlarının bu atışlarla yaralanması gösterilir.⁴⁸ Çevreden gelen diğer Türkmen birliklerinin de savaşa dâhil olduğu düşünüldüğünde, yaşanan bu ani sarsılmanın doğrudan atlı okçuların etkisinden kaynaklanmış olması muhtemeldir. Öte yandan, tepelere yerleştirilen kuvvetlerin yaya olması, bu birliklerin hisarın kuşatılmasında görevli yaya okçular olduğu ihtimalini güçlendirmektedir.

Aynı zamanda, Osmanlıların savaş alanında uyguladığı esnek ve dinamik stratejik yaklaşımın başarısını da gözler önüne sermektedir. Bu savaş, Osmanlı Devleti'nin

---

⁴⁷H. İnalçık, "Osman Gazi'nin İznik (Nicaea) Kuşatması ve Bafeus Savaşı," **Söğüt'ten İstanbul'a Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar**, ed. O. Özel, M. Öz , İmge Kitabevi, Ankara: 2000, s.325

⁴⁸H.İnalçık, **a.g.e.**, s.329.

muharebelerde nasıl bir gelişim gösterdiğini ve ilerleyen yıllarda nasıl büyük bir imparatorluk olacağını temellerini atmıştır. Osmanlı askerleri, bu başarıdan güç alarak yeni fetihler için motive olmuş ve askeri disiplinlerini daha da pekiştirmişlerdir. Koyunhisar'daki zafer, sadece bir askeri başarı değil, aynı zamanda Osmanlıların ileride yapacakları seferlerin ve stratejik planlamalarının da habercisi olmuştur. Bu olay, geniş bir coğrafyada Türk milletinin askeri gücünü simgeleyen ve tarihsel önemi haiz bir dönüm noktası olmuştur. Orhan Bey, babası Osman Gazi'nin ölümünün ardından Bursa'nın idaresini devraldığında, Bizans Bitinyası'nın iki önemli merkezinden biri olan Bursa Osmanlıların eline geçmiş ve dikkat İznik üzerine yoğunlaşmıştı. Osmanlı Beyliğinin erken dönemde gerçekleştirdiği bir diğer savaş olan Maltepe Savaşında ise atlı okçularla birlikte piyade okçuların da kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak bu savaşta da atlı okçuların asıl operasyonel güç olarak kullanıldığı ve klasik bir bozkır savaş taktiği uygulandığı görülmektedir.⁴⁹

Bizans İmparatoru III. Andronikos Palaiologos, bölgedeki durumu kontrol altına almak amacıyla deniz yoluyla bugünkü Gebze–Eskihisar civarına gelmiştir. Amacı, kuşatma altında bulunan bölgeyi, özellikle de İznik'i kurtarmaktır. Bu doğrultuda daha önce Türk birlikleriyle karşılaşmış olan Kocaeli (Mesothynia) Valisi Kontofre'yi huzuruna çağırarak durum değerlendirmesi yapar. Halil İnalçık, bu savaşa dair Osmanlı kaynaklarında anlatımın oldukça sınırlı kaldığını, buna karşılık Bizans kaynaklarının daha ayrıntılı bilgi sunduğunu belirtmektedir.⁵⁰ Bizans kaynaklarına göre, Osmanlı birliklerinin hâkim olduğu tepelik

---

⁴⁹P. Fodor, "Osmanlılar ve Savaş 1300–1453," **Türkiye Tarihi 1071–1453, Bizans'tan Türkiye'ye**, ed. K. Fleet, A. Özdamar, Kitap Yayınevi, İstanbul: 2016, s.244–245.

⁵⁰H. İnalçık, **Kuruluş Dönemi (1302–1482) Osmanlı Sultanları**, İSAM Yayınları, İstanbul: 2015, s.53.

alandan düzlüğe çekilmesi öncelikli bir hedef olarak belirlenmiş, eğer bu sağlanamazsa çatışmadan vazgeçilmesi ihtimali de değerlendirilmiştir.⁵¹

Savaşın bu aşamasında Osmanlı tarafında okçular devreye girmiştir. Yaklaşık 300 kişilik bir Osmanlı birliği, vadiye inerek uzak mesafeden gerçekleştirdikleri ok atışlarıyla Bizans kuvvetlerini yönlendirmeye çalışmıştır. Bu yönlendirme girişimi birkaç kez tekrarlandığında, Bizans askerleri tepelerdeki Osmanlı pozisyonlarına yönelmiş ve kısa sürede pusuya düşmüştür. Savaşın ikinci gününde de devam eden okçu taarruzları sonucunda, Bizans İmparatoru'nun baldırından yaralandığı, hatta öldüğüne dair haberlerin yayıldığı görülmektedir.⁵² Bu gelişme, Bizans saflarında çözülmeye neden olmuş ve düzenin bozulmasına yol açmıştır. Lindner, bu yaralanmanın gerçekleşmemesi durumunda Bizans birliklerinin galip gelebileceğini iddia etmektedir.⁵³ Yaşananlar, Osmanlı ordusunun kuşatma sürecinde üstünlük sağladığını ve İznik'in düşüş sürecinin hızlandığını göstermektedir. Bu savaşta, atlı okçuların düşmanı üç defa ok yağmuruna tutup çekilerek Doğu Roma Kara Kuvvetlerini Osmanlı müstahkem mevkillerine doğru çekmeye çalıştığı; Doğu Roma Kara Kuvvetlerinin piyade düzenini sarsmayı başaran Osmanlı Kuvvetlerinin çevirme harekâtlarıyla düşmanı iyice yıpratmış ve akşama doğru geri çekilen düşman birliklerinin yine süvariler tarafından kovalanarak onlara büyük zayıflar verdiği aktarılmaktadır.⁵⁴

---

⁵¹H. İnalçık, **a.g.e.**, 2015, s.54.

⁵²F. M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası**, Timaş Yayınları, İstanbul: 2016, s.59–60.

⁵³R. P. Lindner, “Bapheus and Palekanon,” **International Journal of Turkish Studies** 2007, Cilt: 13, Sayı:1-2, s.24–26.

⁵⁴N. Jorga, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, C.I, Yeditepe Yayınevi, İstanbul: 2009, s.170-188.

Emecen, Palekanon Savaşı'na dair değerlendirmelerinde, Orhan Bey'in ordusuna ilişkin dikkat çekici bir tespitte bulunur. Ona göre, bu dönemde Orhan Bey'in savaş gücü, klasik konargöçer atlı birlik modelinden farklılaşmaya başlamıştır. Emecen, bu farklılaşmayı özellikle Palekanon'daki birlik yapısında gözlemlediğini belirtir. Savaşta Orhan Bey, 300 kişilik bir atlı okçu birliğini öne sürerken, 3000 kişilik yaya kuvveti de üçe bölerek, her bir bölüğü vadinin farklı noktalarına gizlemiştir. Bu düzenleme, Emecen'e göre önceki savaşlarda görülen atlı ağırlıklı yapıdan farklı olarak, yeni bir savaş düzeninin habercisidir. Nitekim Bafeus Savaşı'ndaki birlik yapısıyla karşılaştırıldığında, burada yaya birliklerin daha etkin biçimde dahil edilmesi bu yapısal değişimi göstermektedir.⁵⁵ Bu noktada yaya birliklerin de tıpkı atlılar gibi okçu birlikleri şeklinde teşkil edildiği görülmektedir. Bu birlikler, atlı birliklerin gerisinde konuşlandırılmış ve onların saldırılarına destek sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Bu diziliş, önceki dönemlerde sıkça rastlanan vur-kaç esaslı atlı hücumlara kıyasla daha organize ve sistemli bir savaş düzenine geçişin göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Söz konusu değişimin ardında ise, Orhan Bey'in, Bizans piyadelerinin yanaşık düzende ilerleyen yapısını hem süvari hücumlarıyla hem de yoğun ok atışlarıyla (tîr-i bârân) dağıtma hedefi yatmaktadır. Nitekim savaşın ilk gününde öne sürülen atlı birliklerin düşman piyadelerine yönelik oklama faaliyetleri, bu yeni düzenin sahadaki ilk uygulama örneklerinden biri olarak okunabilir. Tüm bu veriler ışığında Palekanon Savaşı, okçu birliklerinin daha belirgin ve etkili şekilde kullanıldığı yeni bir askerî sistemin ilk sahneye çıktığı muharebe olarak yorumlanabilir.

Bu çerçevede İnalçık da, Orhan Gazi döneminde Osmanlı askerî teşkilatının yeni bir yapılanma sürecine girdiğini belirtmektedir. Beylikler bünyesinde, gazâ akınlarına katılan

---

⁵⁵F. M. Emecen, **a.g.e.**, 2016, s.70–71.

yaya birliklerin zamanla okçulukta uzmanlaşmış özel bir savaşçı sınıfı hâline geldiği ve bu kişilerin kızıl bürk kullanarak halktan ayırt edildikleri ifade edilir. İnalçık'ın Düstûrnâme'ye dayandırdığı bilgilerde, Umur Gazi'nin deniz seferlerine katılan askerlerin de bu kızıl bürkü taşıyan Türkmenler olduğu aktarılır. Bu askerî yapılar hem yaya hem de atlı olabilmekte ve sefer ilan sonrası beyin sancağı altında toplanmaktaydılar. Bu uygulama “ilden yaya çıkarma” adıyla anılmaktadır.⁵⁶

Orhan Bey döneminde yaşanan askerî gelişmeler, okçu birliklerinin savaş alanındaki stratejik işlevlerinin yanı sıra, siyasal etkilerinin de ortaya çıktığını göstermektedir. Bu bağlamda, Türk okçularının Osmanlı Devleti'nin kuruluş sürecindeki rolü yalnızca muharebe alanlarıyla sınırlı kalmamış; aynı zamanda diplomatik ilişkilerde de önemli bir işlev üstlenmiştir. Palekanon Savaşı'nın ardından İznik'in Osmanlı hâkimiyetine girmesiyle birlikte Osmanlılar İstanbul çevresine kadar ilerlemiş; bu durum bölgedeki siyasi dengelerin değişimine zemin hazırlamıştır. 1351–1355 yılları arasında Venedik ile ⁵⁷ Ceneviz arasında süren çatışma ortamı ise Osmanlılar için bölgedeki etkinliklerini artırma noktasında bir fırsat doğurmuştur. Bu süreçte Galata'daki (Pera) Ceneviz kolonisi, mevcut konjonktür gereği Osmanlılarla ilişkilerini güçlendirmek durumunda kalmıştır. Nitekim bu dönemde Boğaz'a hâkim bir konumda bulunan Yoros Kalesi Cenevizlerin kontrolündedir. 1351 yılında, Galata Ceneviz kolonisi, Bizans'la ittifak hâlindeki Venedik kuvvetleri tarafından kuşatma altına alınca, Ceneviz yönetimi doğrudan Orhan Bey ile temas kurmuştur. Bu süreçte Ceneviz donanması, ihtiyaç duyduğu lojistik desteği Osmanlı limanlarından sağlamaya başlamış;

---

⁵⁶H. İnalçık, “Osmanlı Sultanı Orhan (1324-1362) Avrupa'da Yerleşme”, **Bellekten**, 2009, Cilt: 73, Sayı: 266, s.98.

⁵⁷A. Luttrell, “1389 Öncesi Osmanlı Genişlemesine Latin Tepkileri”, **Osmanlı Beyliği 1300–1389**, ed. E. A. Zachariadou, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul: 2000, s.133.

Orhan Bey ise Bizans İmparatoru ile olan siyasi ilişkilerini sürdürürken aynı zamanda Ceneviz tarafı ile de diplomatik diyalog geliştirmiştir. Aynı yılın Kasım ayında, Orhan Bey Ceneviz donanmasının amiraline bir elçi göndererek çatışan taraflara ilişkin bilgi paylaşımında bulunmuş, ardından Galata'nın savunması amacıyla yaklaşık 1000 kişilik bir okçu birliğini doğrudan Üsküdar üzerinden bölgeye sevk etmiştir.⁵⁸

I. Kosova Muharebesi

I. Murad döneminde okçu birliklerinin muharebe sahasındaki etkinliğinin en belirgin şekilde gözlemlenebileceği savaş, 1389 yılında gerçekleşen I. Kosova Muharebesi'dir. Rumeli hâkimiyetinde önemli bir kırılma noktası olarak değerlendirilen bu savaş, bir meydan muharebesi olması ve oluş biçimi bakımından 1448 tarihli ikinci Kosova Savaşı'ndan ayrılır. Aynı zamanda, sadece dönemsel etkisiyle sınırlı kalmamış, 600 yıl sonra dahi Sırp toplumu açısından kolektif hafızada yer eden millî bir simge hâline gelmiştir.⁵⁹ Bu yönüyle tarihsel nasyonalizmin malzemelerinden biri hâline gelen savaş, günümüzde de çeşitli yönleriyle incelenmeye devam etmektedir. Ancak doğrudan savaş meydanına dair bilgiler açısından Osmanlı ve Sırp kaynaklarının oldukça ayrıntılı veriler sunduğu görülmektedir.

Hoca Saadettin Efendi, I. Kosova Savaşı'nda Osmanlı ordusunun düzeni ve stratejileri hakkında önemli bilgiler vermektedir. Onun anlatımına göre, Osmanlı ordusunun sağ ve sol kanatlarının önüne 1000 kişilik okçu birlikleri yerleştirilmiş ve savaş, bu okçuların yoğun ok atışlarıyla başlatılmıştır. Bu stratejik düzenleme, Osmanlıların düşman saflarını erken

---

⁵⁸ F. M. Emecen, Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300–1600), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul: 2015, s. 57.

⁵⁹ M. Alpargu and G. Çağ, "The Concept of Historical Nationalism and the Case of the Battle of Kosova", **Güneydoğu Avrupa Araştırmaları**, 2009, Sayı: 15, s.92-108.

aşamada zayıflatmayı ve savaşın kontrolünü ele geçirmeyi amaçladığını göstermektedir. Hoca Saadettin Efendi, bu taktiğin Gazi Evrenos Bey'in önerisi üzerine uygulandığını belirtmektedir. Gazi Evrenos Bey'in tecrübesine dayanan bu öneri, Osmanlı ordusunun savaş öncesinde dikkatle planlanmış bir strateji izlediğini ve okçuların savaş düzenindeki kritik rolünü ortaya koymaktadır. Bu durum, Osmanlıların, savaşı yalnızca bir fiziksel güç gösterisi değil, aynı zamanda dikkatle uygulanmış taktiklerin belirleyici olduğu bir mücadele olarak gördüklerinin de bir kanıtıdır. Okçuların bu şekilde konumlandırılması hem psikolojik hem de fiziksel üstünlük sağlamak adına önemli bir adım olmuştur.⁶⁰⁶¹

Daha detaylı incelemek gerekirse, I. Murad karargâhını Liplan (Gümüşhisar) civarına kurmuştur. Savaş öncesinde Evrenos Bey kumandasındaki öncü birlik keşif faaliyeti amacıyla öne sürülür. Bu birliğin hareket hattı da döneme dair önemli veriler sunar. Evrenos Bey ve Paşa Yiğit'in öncülüğündeki yaklaşık 100 kişilik bu birlik, Filibe–İhtiman–Köstendil–Kriva Palanka–Üsküp hattı üzerinden Priştine'ye kadar ilerler.⁶² Bu güzergâhta, 30 kişilik bir Sırp birliği ile karşılaşılır ve çatışma yaşanır. Neşrî, bu olayı aktarmaktadır: *“Evrenoz Beğ üzerine hücum edüp, Evrenoz âna mukabilir olub, kâfir sünü havale kıldı. Gazi Evrenoz dahi sünüsini def’ idüb, tirkeşinden bir ok çıkarub, ol kâfiri göğsünden urup arkasında çıkub yıkıldı. Biri daha irdi. Evrenoz Beğ anı dahi helak etti”*.⁶³ Bu çarpışma

---

⁶⁰ Hoca Saadettin Efendi, **Tacü't Tevarih**, C.I, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı, Ankara:1999, s.180-185.

⁶¹ Hasan Beyzâde Ahmed Paşa, **Hasan Bey-zâde Târîhi: Metin (926-2003/1520-1595)**, C.III, Haz. Şevki Nezihi Aykut, TTK Basımevi, Ankara: 2004, s.62-63.

⁶² A. Kılıç, **Bir Osmanlı Akıncı Beyi Gazi Evrenos Bey**, İthaki Yayınları, İstanbul: 2014, s.70.

⁶³ Mehmed Neşrî, **Neşrî Tarihi (Kitâb-ı Cihannümâ)** I, ed. F. R. Unat, M. A. Köymen TTK Yayınları, Ankara: 1995, s.272-274.

sonrasında alınan esirlerle birlikte Evrenos Bey, padişahın yanına döner ve ordu ilerleyişini sürdürür.

Orduların sayısal durumu hakkındaki tartışmalar çeşitli olmakla birlikte, iki tarafın da yaklaşık 20–30 bin asker barındırdığı yönünde ortak bir görüş oluşmuştur. Osmanlı ordusunun merkezinde padişah, onun sağ ve solunda ise 1000'er yeniçeri yer almaktadır. Sağ kol Şehzade Bayezid'in, sol kol ise Anadolu beylik kuvvetleri ile birlikte Şehzade Yakup'un komutasındadır. Ayrıca bu savaşta Rumeli bölgesinin ileri gelen birçok uç beyinin de orduya katıldığı bilinmektedir. Ahmed Refik'in aktardığına göre, topçu komutanı Haydar Ağa topları yeniçeri saflarının gerisine konuşlandırmış, ordunun ağırlıkları ise geride bırakılmıştır. Bununla birlikte Evrenos Bey, o dönemin savaş koşullarında topçu birliklerinin etkinliğinin sınırlı kalacağını öngörerek, sağ ve sol kollara 1000'er kişilik okçu birliği yerleştirir.⁶⁴ Bu detay, savaşta okçuların oynadığı rolü vurgulayan önemli bir veridir.

Kaynaklar, savaşın başlangıcında Osmanlı ordusunun savunma pozisyonunda kaldığını ve bu süreçte Sırp ağır süvari birliklerinin okçular aracılığıyla dağıtıldığını belirtmektedir. Savaş meydanına getirilen develer, hendekler, geçici tahta perdeler ve kalkanlı askerlerle oluşturulan mobil savunma hattı, padişahın korunmasını sağlamıştır.⁶⁵ Fodor'a göre bu taktik, 1396'da uygulandığı kesin olarak bilinse de yaklaşık on yıl önce Kosova'da da kullanılmıştır.⁶⁶ Bu bağlamda, savaşın başlangıcındaki düzenli savunma stratejisi içinde okçuların etkili biçimde kullanıldığı görülmektedir.

---

⁶⁴ A. R. Altınay, **Osmanlı Zaferleri**, Timaş Yayınları, İstanbul: 1996, s.46.

⁶⁵ F. M. Emecen, **Osmanlı Klasik Çağında Savaş**, Timaş Yayınları, İstanbul: 2010, s.119.

⁶⁶ P. Fodor, **a.g.e.**, s.268.

Resim 9. Kosova Savaşı, Adam Stefanović⁶⁷

Evrenos Bey'in yönlendirdiği sahte taarruz sırasında yay okçuları, Sırp kuvvetlerinin düzenini bozmada etkili olur. Sırp lar, süvari hattının arkasına yerleştirilen okçulara hazırlıksız yakalanmış ve menzil içerisine girdiklerinde yoğun ok atışına maruz kalarak bozulmuşlardır. Her ne kadar Sırp birlikleri sol kanattaki okçu hattını kısmen dağıtmayı başarsa da, sağ kanattaki Şehzade Bayezid'in müdahalesiyle Osmanlı merkez hattı yeniden

---

⁶⁷Adam Stefanović, Battle of Kosovo, 1870, https://tr.wikipedia.org/wiki/I._Kosova_Muharebesi#/media/Dosya:Battle_of_Kosovo,_Adam_Stefanović,_1870.jpg (erişim 22 Temmuz 2025).

toparlanmıştır. Yaklaşık üç saat süren çatışmaların ardından Osmanlı ordusu muharebeden zaferle ayrılmıştır.

Niğbolu Muharebesi

I. Murad'ın Kosova Savaşı sırasında hayatını kaybetmesinin ardından tahta geçen Yıldırım Bayezid, kısa sürede Osmanlı'nın batı sınırlarını Macar topraklarına kadar genişletmiş, aynı zamanda Ortodoks dünyasının merkezi konumundaki İstanbul'u kuşatma altına almıştır. Bu hızlı ilerleyiş özellikle Macar tarafında ciddi bir endişeye neden olmuş, neticede kısa süreli bir diplomasi trafiği sonrasında Haçlı dünyası şimdiye kadar benzeri görülmemiş büyüklükte bir ordu oluşturarak Osmanlı topraklarına yönelmiştir. Her ne kadar bu birlik, Osmanlılara karşı bir "kutsal savaş" yürütme iddiasını taşısa da, geçtikleri bölgelerdeki birçok Ortodoks yerleşim yerini de tahrip etmiş ve Niğbolu Ovası'na ulaştıklarında buradaki kaleyi kuşatmaya almışlardır. Bunun üzerine Bayezid, İstanbul kuşatmasını kısmen geri çekerek yaklaşık 10.000 kişilik bir kuvvetle harekete geçmiş; Niğbolu'ya ulaştığında ise ordusunun sayısı 60.000 civarına yükselmiştir. Bu hızlı ilerleyiş, Haçlı ordusu nezdinde ciddi bir korku yaratmıştır.⁶⁸

Savaş öncesinde Osmanlı ordusu üç saf hâlinde dizilmiştir. En önde hafif piyade birlikleri olan azaplar yer alırken, onların arkasında sağ kolda Şehzade Süleyman Çelebi komutasındaki Çandarlı Ali Paşa, Rumeli Beylerbeyi Firuz Paşa, Malkoç Bey ve Timurtaş Bey'le birlikte Rumeli askerî güçleri; sol kolda ise Şehzade Mustafa Çelebi'nin emrindeki Anadolu Beylerbeyi Timurtaş Paşa ve birlikleri bulunmaktadır. Ordunun merkezinde

---

⁶⁸G.Çağ, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Devrinde (1284–1396) Stratejik Bir Unsur Olarak Türk Okçuluğu," *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2022, Sayı 69, s58.

yeniçeri birlikleri konumlandırılmıştır. Tımarlı sipahiler sağ ve sol kanatlara dağıtılırken, okçu birlikler ise uç kısımlarda konuşlandırılmıştır.⁶⁹

Muharebe, Fransız şövalyelerinin Osmanlı ordusunun ön saflarında yer alan azaplara hücumu ile başlar. Osmanlı'nın hafif süvari unsurları ağır zırhlı düşman birlikleri karşısında ilk aşamada kayıplar verir. Ancak bu ilk saldırıdan sonra Haçlı kuvvetleri, azapların gerisinde yer alan yeniçeri birliklerine yönelir. Bu noktada Osmanlı okçularının başlattığı yoğun ok atışları Haçlı ordusunda büyük zayıflara yol açar. Şehzade Mustafa Çelebi'nin Anadolu süvarileriyle gerçekleştirdiği karşı taarruz sırasında Bayezid, ikinci hatta yer alan birliklere geri çekilme emri verir ve bu hamleyle Osmanlı ordusu hilal biçimini almaya başlar.⁷⁰ Fransız şövalyeleri bu manevrayı fark edemez ve Osmanlı kuvvetlerinin geri çekildiğini düşünerek hücumu sürdürürler. Ancak ilerlediklerinde, üçüncü hat olarak konuşlandırılmış olan yeni kuvvetlerle karşılaşılır. Bu esnada hilalin uçları kapanmakta ve Osmanlı süvarisi Haçlı ordusunu çevrelemektedir. Sigismund'un yaptığı uyarılara rağmen, Fransız şövalyeler ileri gitmekte ısrar etmiş, bu da kuşatmanın içine düşmelerine neden olmuştur.

Osmanlı ordusunun üçüncü hattı, taktik gereği ikiye ayrıldığında Haçlı kuvvetleri tepede konumlandıklarını ve zaferin kendilerine ait olduğunu düşünmüştür. Ancak ön saflardaki Osmanlı birlikleri, ağır zırhlı şövalye saldırılarını karşılayarak geri çekilmiş ve onları kazıklı savunma hattına doğru çekmiştir. Bu savunma hattının arkasında yerleştirilen Osmanlı okçuları, duraklayan Haçlı süvarileri üzerine yoğun ok atışına başlamış ve saldırı hızlarını büyük ölçüde düşürmüştür. Ahmed Refik, bu hattı savunan okçuların sayısını

---

⁶⁹G. Çağ, **a.g.m.**, s.58.

⁷⁰M. Daş, "Saint-Denis Ruhbanının Kroniği' Adlı Fransız Kaynağına Göre Niğbolu Savaşı", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, 2012, Cilt: 27, Sayı: 1, s.75.

20.000 olarak belirtir.⁷¹ Böylesi yoğun bir okçu gücünün ortaya çıkardığı tahribat son derece yüksek olmuş; pek çok şövalye ya oklarla ya da atlarının kazıklara takılarak düşmesi sonucu etkisiz hâle gelmiştir. Bir kısmı kazıkları yerinden sökmeye çalışırken savaş düzeninden tamamen kopmuştur.⁷² Savaşın bu aşaması itibarıyla Haçlı ordusu için geri dönüş mümkün olmamış ve ağır bir yenilgiyle sonuçlanmıştır.⁷³ Nitekim bu mağlubiyet, Batı dünyasında derin bir etki yaratmış; Haçlı ordusu bu tarihten sonra uzun yıllar boyunca Osmanlı Devleti ile açık meydan savaşına girmeye cesaret edememiştir.

Osmanlı piyade okçularının savaş taktiklerinde düşman kuvvetlerinin çembere alınmasında önemli bir rol oynadığına dair veriler bulunmaktadır. Johannes Schiltberge, Burgonya Dükü'nün Osmanlı Kara Kuvvetlerine cepheden yaptığı saldırıyı ve bunun sonuçlarını aktarmaktadır. Schiltberger'e göre, Burgonya Dükü iki Osmanlı birliğini etkisiz hale getirdikten sonra üçüncü birlikle karşılaşmış ve geri çekilmek istemiştir. Ancak Osmanlı askerleri tarafından çember içine alınmış olan bu kuvvetler, Osmanlı okçularının özellikle atlara nişan alması nedeniyle ağır kayıplar yaşamıştır. Schiltberger, bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir: "Türkler yalnız atlara nişan aldıkları için adamlarının yarısından çoğu atlarını kaybetmişti."⁷⁴ Bu bilgiler, Osmanlı piyade okçularının, düşman saflarının önceden planlanan bir strateji gereği yarılmasına izin verdiğini, ardından düşman birliklerini çembere alarak hareket kabiliyetlerini kısıtladıklarını göstermektedir. Osmanlı okçularının atları hedef alması, düşman askerlerini ağır zırhlı olmaları nedeniyle yaya bırakmış ve böylece çemberi

---

⁷¹A. R. Altınay, **a.g.e.**, s.62.

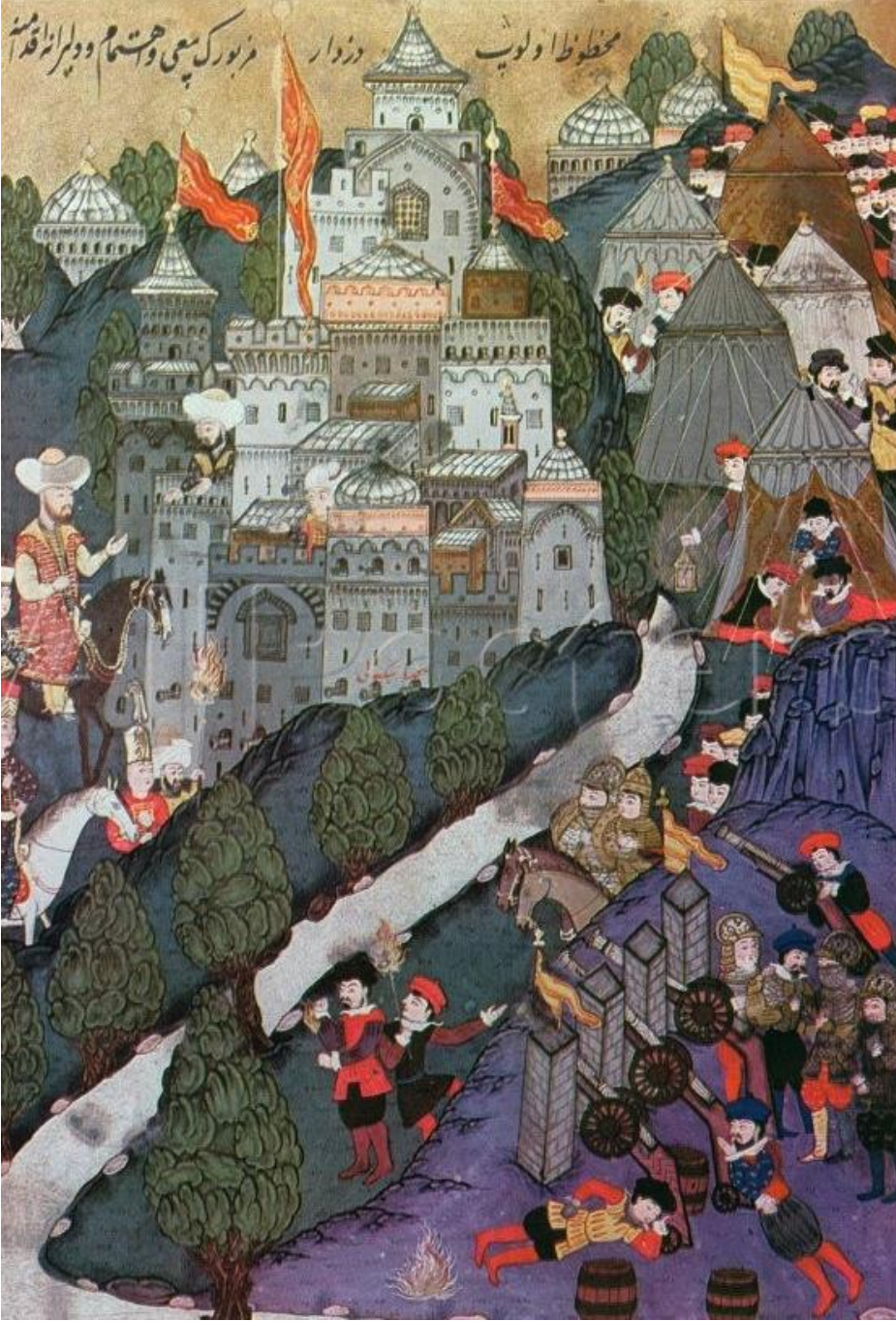
⁷²F. M. Emecen, "Niğbolu Savaşı," **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Cilt: 33, Yıl: 2007, s.91.

⁷³F. Başar, "Niğbolu Meydan Muharebesi ve Haçlı Seferleri Tarihindeki Yeri," **Haçlı Seferleri ve XI. Asırdan Günümüze Haçlı Ruhu Semineri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi**, 1998, s.124.

⁷⁴J. Schiltberger, **Türkler ve Tatarlar Arasında (1394-1497)**, Çev: T. Akpınar, İletişim Yayınları, İstanbul: 1997, s.31.

yararak kaçmalarını etkili bir şekilde engellemiştir. Bu yöntem, Osmanlı ordusunun düşman kuvvetlerini etkisiz hale getirme konusundaki stratejik zekâsını ve piyade okçularının bu süreçteki kritik rolünü açıkça ortaya koymaktadır.

Resim 10. Niğbolu Kuşatması⁷⁵

⁷⁵ "Battle of Nicopolis, 1396, Facsimile of a Miniature Conserved in the Topkapi Museum in Istanbul," minyatür görseli, Vikipedi,

Varna Muharebesi

Varna Muharebesi, 15. yüzyıl Avrupa ve Osmanlı tarihinin geleceğini şekillendiren önemli askeri karşılaşmalarından biridir. Bu muharebe, sadece iki ordunun değil, aynı zamanda iki farklı dünyanın, iki farklı inancın ve iki büyük askeri liderin iradesinin bir kesiştiği bir mücadeledir. Muharebenin hazırlığı Macaristan ve müttefikleri tarafından detaylıca yapılmıştır. Bir yanda, Macar komutanı Janos Hunyadi liderliğinde, Papalığın çabası ve teşvikiyle toplanmış ve Balkanlardaki Osmanlı varlığına son vermeyi amaçlayan bir Haçlı ordusu bulunmaktaydı.⁷⁶ Diğer yanda ise, tahttan feragat ettikten sonra devletin içine düştüğü buhran nedeniyle yeniden ordusunun başına geçmek zorunda kalan genç Sultan II. Murad ve onun gaza ruhuyla hareket eden ordusu vardı.⁷⁷ Hunyadi'nin "Uzun Sefer" olarak bilinen başarılı Balkan hareketi ve ardından yapılan Edirne-Segedin Antlaşması'na rağmen, Haçlı idealinin yeniden canlanmasıyla barışın bozulması, bu nihai hesaplaşmayı kaçınılmaz kılmıştır.

1444 Haçlı Seferi, Macaristan Kralı Vladislav ve müttefiklerinin yakın zamanda yapılmış olan Edirne Antlaşması'nı ihlal edip aynı yıl Osmanlı topraklarına girmesiyle başlamıştır. 20 Eylül 1444'te Segedin'den harekete geçen Haçlı ordusu, Sırp Despotu Georg Branković'in yokluğu sebebiyle bir önceki yılki sefere kıyasla daha sınırlı bir güce sahipti. Branković, söz konusu antlaşmayla topraklarını geri almış olmanın bir gereği olarak sefere

---

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Niğbolu_Muharebesi_\(1396\)#/media/Dosya:Battle_of_Nicopolis,_1396,_Facsimile_of_a_Minature_Conserved_in_the_Topkapi_Museum_in_Istanbul-.jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Niğbolu_Muharebesi_(1396)#/media/Dosya:Battle_of_Nicopolis,_1396,_Facsimile_of_a_Minature_Conserved_in_the_Topkapi_Museum_in_Istanbul-.jpg) (erişim 22 Temmuz 2025)

⁷⁶F. Emecen, "Varna Muharebesi", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Cilt:42, Yıl:2012 s.527-530.

⁷⁷Oruç Beğ, **Oruç Beğ Tarihi (Tevârih-i Âl-i Osmân)**, haz. Nihal Atsız, Ötüken Neşriyat, İstanbul: 2007, s.27.

katılmayı reddetmiş, hatta Kral Vladislav'ı bu girişimden vazgeçirmek için çaba gösterdiği söylenmektedir. Haçlı ordusu, Orşova'da Tuna Nehri'ni geçerek güneydeki topraklarda geniş çaplı bir yağma ve tahrip harekâtına girişmiştir. Bu ilerleyiş sırasında Vidin kalesi ateşe verilmiştir. Ayrıca Eflak voyvodası III. Vlad ordusuyla birlikte Haçlı ordusuna katılarak Haçlıların güçlenmesini sağlamıştır. Haçlıların bu yıkıcı ilerleyişi, Oryahovo'nun tahrip edilmesi ve ardından Niğbolu'nun (Nicopolis) ele geçirilmesiyle devam etmiştir.⁷⁸

Resim 11. Varna Savaşı öncesinde Haçlı birliklerinin izlediği rota⁷⁹

⁷⁸C. Imber, **The Crusade of Varna, 1443-45**, Ashgate, Aldershot: 2006, s.78-81.

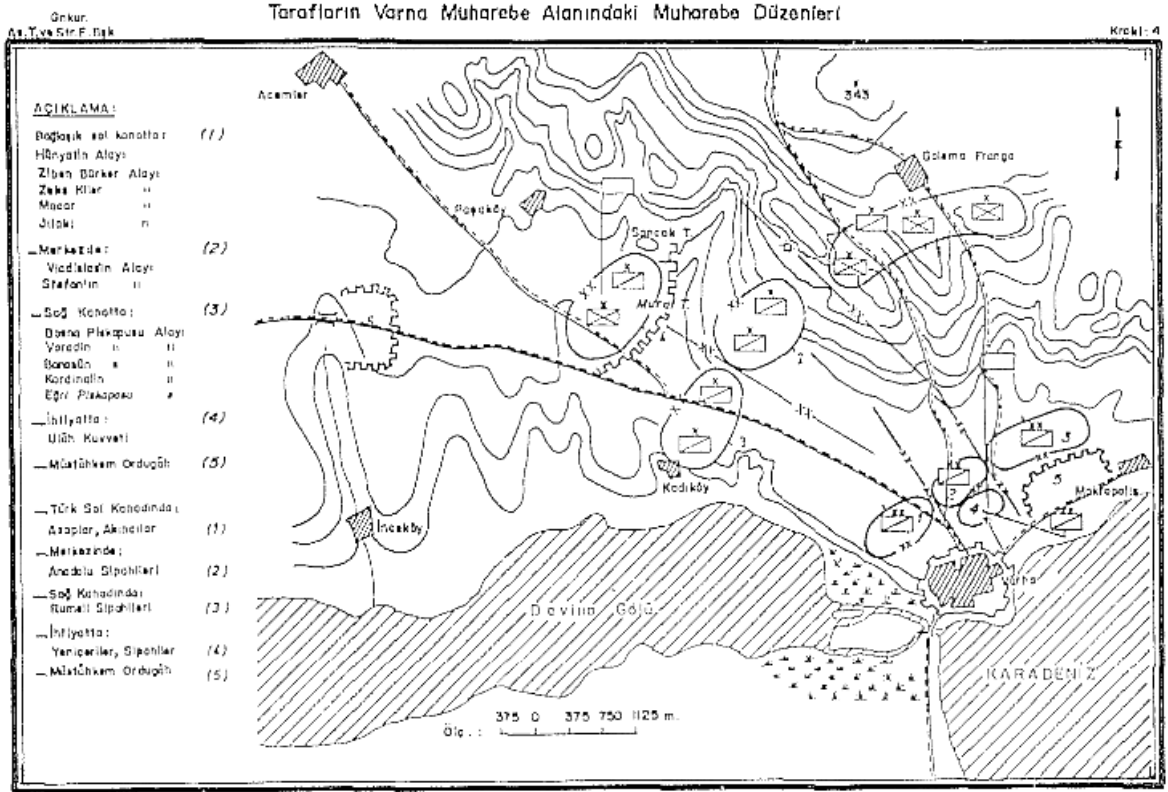
⁷⁹C. Imber, **The Crusade of Varna, 1443-45** Ashgate, Aldershot: 2006, s.XV Map 5

Tuna hattındaki bu ilk ve yıkıcı etabın tamamlanmasının ardından Haçlı ordusu güneye, iç bölgelere doğru ilerlemeye başlamış ve güzergahı üzerindeki Türkleri canice katledip, özellikle Türklere ait yapıları yıkarak ve yağmayalarak ilerlemiştir. Ancak bu ilerleyiş, Ferizbeyoğlu komutasındaki bir Osmanlı birliğinin Tırnovo yakınlarında Haçlıların bir öncü kolunu pusuya düşürmesiyle sekteye uğramıştır. Bu küçük askeri aksamaya rağmen Haçlılar, Şumnu (Shumen) kalesini ateşe vererek savunucularını teslim olmaya zorlamış ve Novi Pazar ile Petrez gibi diğer kaleleri de zapt etmiştir. Provadiya kalesinin başarılı bir şekilde savunulması ise Haçlı kuvvetlerinin mevcut gücünü göstermesi açısından önemlidir. Nihayetinde Karadeniz kıyısındaki Varna'ya ulaşan ordu, burada kamp kurmuştur. Bu rotanın seçimi elbette tesadüfi değildi; Edirne'ye ulaşımı sağlayan ana Balkan geçitlerinin Osmanlı kuvvetleri tarafından tutulmuş olması, Haçlıları stratejik olarak kıyı şeridini takip etmeye zorlamıştı. Haçlıların bu hamlesi, Osmanlı yönetim merkezinde ciddi bir krize yol açmış ve tahttan feragat etmiş olan Sultan II. Murad'ın yeniden ordunun başına geçmesini zorunlu kılmıştır. Sultan Murad'ın, müttefik donanma ablukasına rağmen Boğaz'ı aşarak Edirne'de yeni bir ordu toplaması ve Varna'ya doğru ilerlemesi, seferin kaderini belirleyecek nihai karşılaşmanın zeminini hazırlamıştır⁸⁰

---

⁸⁰C. Imber, **a.g.e.**, s.82-83.

Resim 12. Tarafların Alandaki Muharebe Düzenleri⁸¹

Varna ovasında karşı karşıya gelen ordular, dönemin savaş sanatının farklı üsluplarını temsil ediyordu. Hunyadi'nin komutasındaki Haçlı ordusunun en dikkat çekici ve en tehlikeli unsuru, Hussit savaşlarından miras kalan ve Macarlar tarafından başarıyla uygulanan "Wagenburg" (Araba-kale) taktiği idi.⁸² Bu sistem, birbirine zincirlenmiş yüzlerce savaş

⁸¹ Varna (1444) ve İkinci Kosova (1448) Savaşları, Harita: Kroki No: 4, s. 151 (Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1994).

⁸² C. Imber, a.g.e., s.59- 65.

arabasından oluşan, hem savunmada aşılması güç bir engel hem de üzerindeki hafif toplar ve silahlı askerlerle mobil bir ateş platformu görevi gören bir askeri yenilikti. Osmanlı ordusu, bu yeni ve karmaşık savunma sistemini kırmak gibi zorlu bir görevle yüz yüzeydi. Sultan Murad'ın ordusu ise, klasik merkez ve kanat nizamına göre düzenlenmiş, disiplinli piyadeleri (Yeniçeriler ve Azaplar) ve hareket kabiliyeti yüksek süvari birliklerine dayanan bir yapıya sahipti. Görgü tanığı Zotikos'un belirttiğine göre, Haçlı saflarında Osmanlı ordusunun mevcudu iki yüz bin olarak tahmin ediliyordu ki bu, yarattıkları psikolojik baskıyı göstermesi açısından önemlidir.⁸³ Bu ordunun içerisinde, özellikle Yeniçerilerin kimliği, okçuluk sanatı ile özdeşleşmişti. Nitekim bir diğer görgü tanığı olan Jehan de Wavrin, Yeniçerileri "*tamamı okçu ve tamamı beyaz başlık giyen*" bir birlik olarak tasvir eder.⁸⁴ Yine bir başka Batılı kaynak olan Michel Beheim'in anlatımında, savaş alanı "yayların vızıltısı" ile dolmuş, atılan oklar "çekirge sürüleri gibi uçuşarak gün ışığını karartmıştır".⁸⁵ Bu ifadeler, muharebede okçu birliklerin hem sayısal olarak yoğunluğunu hem de yarattıkları ateş perdesinin önemini ortaya koymaktadır.

Muharebenin gidişatı, şiddetli çarpışmalar ve her iki tarafın da kaderini belirleyen kritik anlarla şekillenmiştir. Savaşın ilk aşamalarında, Osmanlı ordusunun kanatları, özellikle Anadolu sipahilerinin bulunduğu sağ kanat, Haçlıların şiddetli hücumları karşısında zor anlar yaşamış ve dağılmıştır. Görgü tanığı Zotikos, bu ilk saldırıda büyük bir katliam yaptığını ve Anadolu Beylerbeyi Karaca Paşa'nın bu çarpışmalar sırasında göğsüne saplanan "üç Macar kargısı" ile şehit olduğunu kaydetmiştir.⁸⁶ Ordunun kanatlarının çökmesi ve durumun kritik

---

⁸³H.Yılmaz, "10 Kasım 1444, Haçlı Bozgununu Yaşamış Bir Görgü Tanığı; Paraspondylos Zotikos'un Varna Savaşı ile İlgili Anıları", **Hakikat AİD** 2012, Sayı: 221, s.46.

⁸⁴C. Imber, **a.g.e.**, s.130.

⁸⁵C. Imber, **a.g.e.**, s.177.

⁸⁶H.Yılmaz, **a.g.m.**, s.45.

bir hal almasına sebep olmuştur. Bu an, savaşın en önemli kırılma noktalarından biridir. Padişahın, etrafında sadece sadık Yeniçerileri ve Kapıkulu askerleri kalmasına rağmen, sancağının altında sebatla durması, dağılan Osmanlı birliklerinin yeniden toparlanması için bir umut ve cesaret kaynağı olmuştur.

Savaşın kaderini kesin olarak değiştiren olay, Haçlı ordusunun lideri ve Polonya Kralı olan genç I. Ladislas'ın, Hunyadi'nin tüm uyarılarına rağmen, zaferin şerefini tek başına kazanma arzusuyla yaptığı pervasız hücumdur. Kral, yanındaki seçkin şövalyelerle birlikte, doğrudan Sultan Murad'ın bulunduğu ve Yeniçeriler tarafından korunan merkez hattına saldırmıştır. Bu cüretkâr saldırı, tecrübeli ve disiplinli Yeniçerilerin sarsılmaz savunmasıyla karşılanmıştır. Zotikos'un detaylı anlatımına göre, bu boğuşma sırasında "kahraman, yiğit, orta boylu" bir Yeniçeri, ejderha gibi kükreyerek kralın üzerine atılmış, önce atını bir nacak darbesiyle yere sermiş, ardından da bıçağıyla kralın başını kesmiştir.⁸⁷ Oruç Beğ'in de belirttiği gibi, kralın kesik başının bir mızrağın ucuna takılarak Haçlı ordusuna gösterilmesi, savaşın psikolojik seyrini tamamen tersine çevirmiştir. Liderlerinin feci akıbetini gören Haçlı saflarında büyük bir panik ve çözülme başlamış, bu durum kısa sürede topyekûn bir bozguna dönüşmüştür.⁸⁸ Zafer sarhoşluğu içindeki Haçlılar, tanık Zotikos'un ifadesiyle, bu manzara karşısında neye uğradıklarını şaşırılmış; "inliyorlar, ağlıyorlar, korkaklaşıyorlar ve titriyorlardı".⁸⁹

Varna'daki bu kesin zafer, Osmanlı İmparatorluğu için hem siyasi hem de askerî açıdan derin anlamlar taşımaktadır. Siyasi olarak, Balkanlardaki Osmanlı hakimiyetini perçinlemiş ve Avrupa'nın yakın gelecekte bu ölçekte yeni bir Haçlı seferi düzenleme

---

⁸⁷H.Yılmaz, **a.g.m.**, s.46.

⁸⁸Oruç Beğ, **a.g.e.**, s.28.

⁸⁹H.Yılmaz, **a.g.m.**, s.46.

umutlarını ve iradesini kırmıştır. Askeri tarih perspektifinden bakıldığında ise Varna, bir öğrenme ve dönüşüm anıdır. Bu savaş, Osmanlı komuta kademesine, Wagenburg gibi kombine savunma sistemlerinin etkinliğini ilk elden göstermiştir. Gabor Ágoston'un da belirttiği gibi, Varna'da karşılaşılan bu taktiksel zorluk, Osmanlıların kendi "tabur cengi" sistemlerini geliştirmeleri için bir katalizör olmuş ve bu yeni doktrin, sadece dört yıl sonra II. Kosova'da yine Hunyadi'ye karşı kazanılacak zaferin temelini atmıştır.⁹⁰ Varna, bu yönüyle, bir imparatorluğun en zor anında liderinin ve ordusunun sarsılmaz iradesiyle nasıl yeniden dirilebildiğinin ve savaş sanatındaki kaçınılmaz evrimin bir sembolü olarak tarihe geçmiştir.

II. Kosova Muharebesi

II. Kosova Muharebesi, 15. yüzyılın ortalarında Balkanların jeopolitik geleceğini şekillendiren ve Osmanlı askeri doktrininin evriminde bir dönüm noktası teşkil eden bir askeri karşılaşma olarak tarihteki yerini almıştır. Bu muharebe, tekil bir olay olmaktan ziyade, 1444 yılında Varna'da Haçlı kuvvetlerinin yaşadığı ağır yenilginin ardından, Macar Krallığı'nın efsanevi komutanı Janos Hunyadi'nin kişisel ve stratejik bir rövanş arayışının doğrudan bir sonucudur. Hunyadi'nin nihai hedefi, Osmanlıları Balkanlar'dan tamamen söküp atmak gibi iddialı bir amacı kapsıyordu; bu doğrultuda 1447 yılından itibaren Papalık ve Venedik gibi büyük Batılı güçler nezdinde diplomatik girişimlerde bulunmuş, ancak bu çabaları beklediği geniş çaplı desteği bulamamıştır. Bu sırada, Osmanlı Padişahı II. Murad ise dikkatini ve askeri kaynaklarını, Arnavutluk'ta giderek büyüyen İskender Bey isyanını

---

⁹⁰Gabor Ágoston, "XV. ve XVI. Asırlarda Büyük Meydan Muharebelerinde Uygulanan Strateji ve Taktikler", **XV. ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler**, haz. Mahir Aydın, Ensar Neşriyat, İstanbul:1999, s.172.

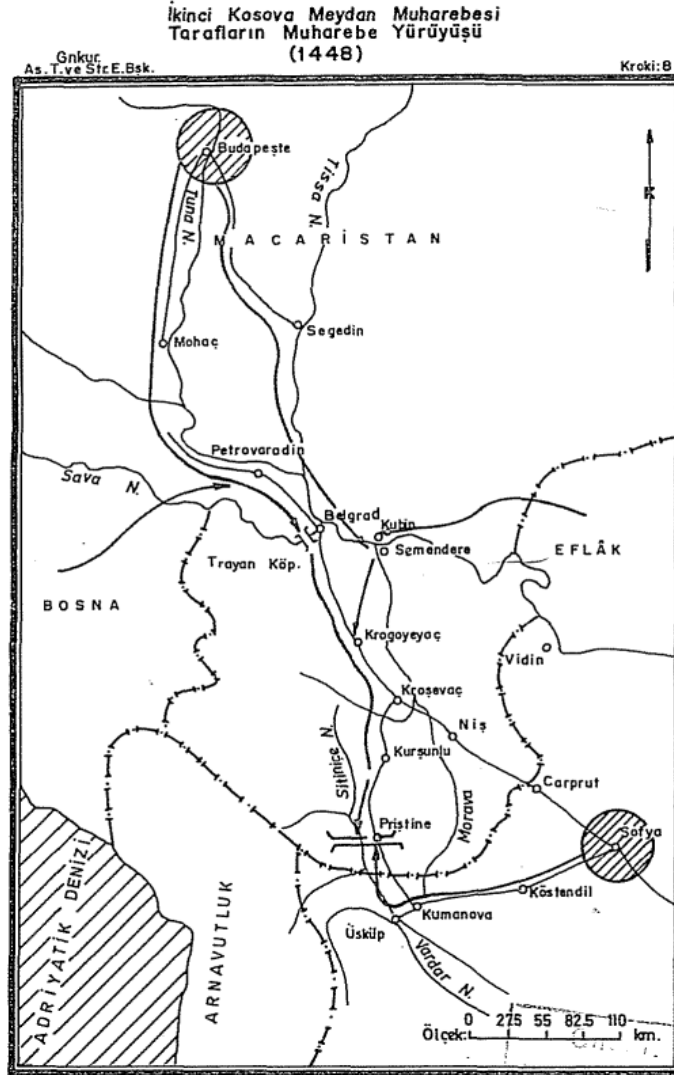
bastırmaya yöneltmişti. Hunyadi'nin stratejisi, Osmanlı ordusunu iki cephede savaşmaya zorlamak üzerine kuruluydu ve bu amaçla İskender Bey ile birleşerek koordineli bir saldırı planlamıştı.⁹¹ Bu durum, Sultan Murad'ı Arnavutluk'taki operasyonunu derhal durdurup, ordusunu hızla Sofya'da toplayarak Balkanların kalbindeki bu yeni ve hayati tehdidi karşılamak üzere Kosova ovasına ilerlemeye sevk etmiştir.⁹²

---

⁹¹F. M. Emecen **a.g.e.**, 2010, s.87-88.

⁹²Aşıkpaşazâde, **a.g.e.**, s.209 -210.

Resim 13. II. Kosova Meydan Muharebesi Tarafların Muharebe Yürüyüşü⁹³

⁹³ Varna (1444) ve İkinci Kosova (1448) Savaşları, Harita: Kroki No: 8, s. 158 (Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1994).

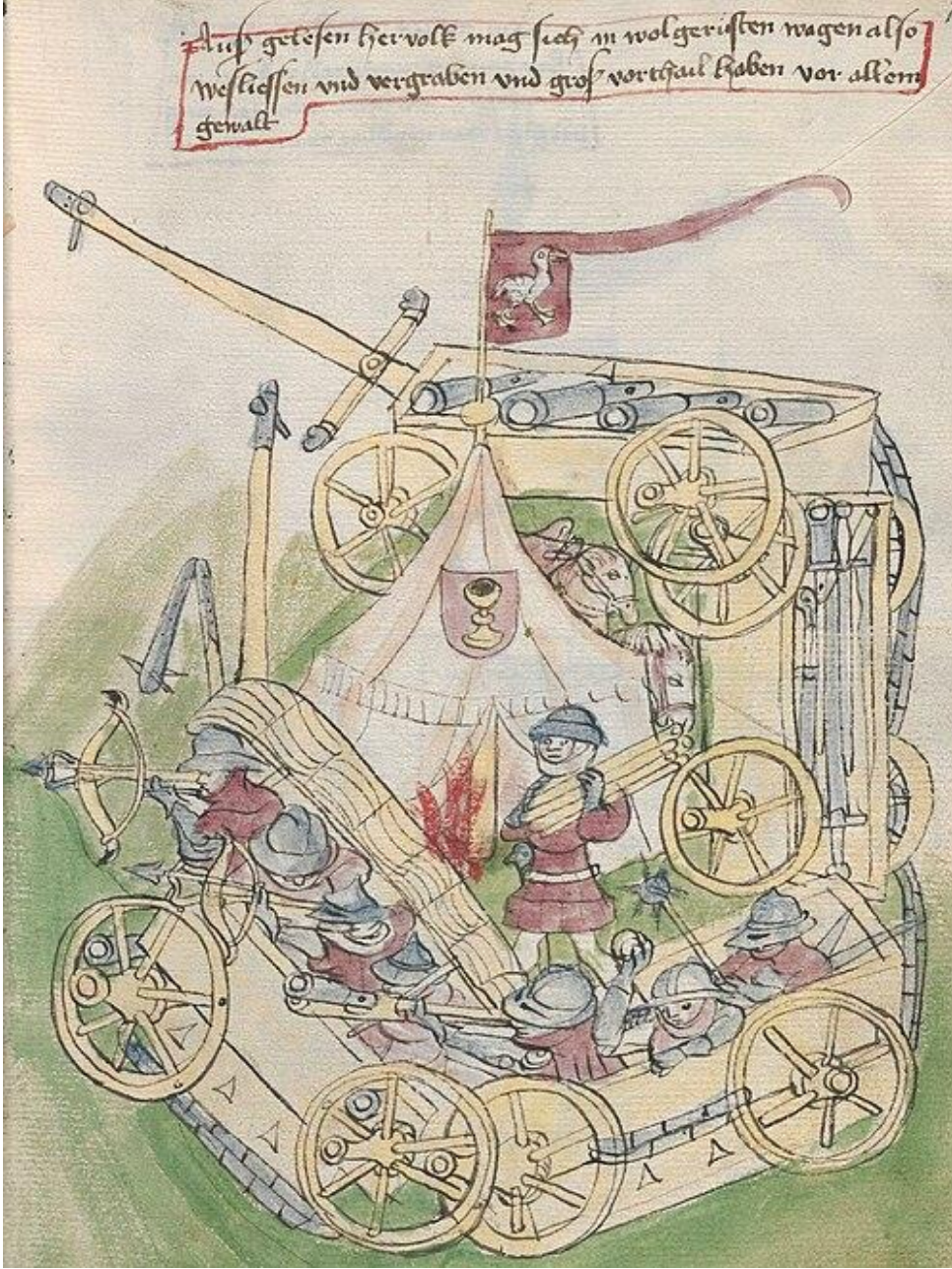
Bu ovada karşı karşıya gelen ordular, dönemin askeri teknolojisi ve taktiksel anlayışındaki en son gelişmeleri temsil ediyordu. Janos Hunyadi'nin komutasındaki yaklaşık 30-35 bin kişilik⁹⁴ ordunun en dikkat çekici unsuru, Hussit savaşlarından ilham alınarak geliştirilen ve "Wagenburg" (Araba-kale) olarak bilinen taktikti. Bu sistem, her birinin üzerinde küçük çaplı bir top ve iki eğitilmiş askerin bulunduğu yüzlerce savaş arabasının birbirine zincirlenmesiyle oluşturulan, hem savunmada aşılması güç bir engel hem de taarruzda mobil bir ateş platformu görevi gören, dönemi için devrimci bir askeri yenilikti. Hunyadi'nin gücü, ağır zırhlı şövalyeleri ve bu teknolojik üstünlüğün birleşimine dayanıyordu. Buna karşılık, yaklaşık 50 bin kişilik bir kuvvete sahip olan Sultan II. Murad, Varna'da edindiği tecrübeler ışığında, Macar tehdidine karşı kendi teknolojik ve taktiksel cevabını geliştirmişti: "tabur cengi". Bu sistem, ordunun merkezinde, padişah ve yeniçerilerin bulunduğu çekirdek kuvvetin etrafında hendekler, kazıklar ve develerden oluşan bir savunma hattı ile tahkim edilmesiydi. Bu hattın gerisi ise, Macar Wagenburg'una karşılık verecek şekilde, top arabaları, tüfekli piyadeler ve geleneksel okçu birliklerinin katmanlı bir ateş gücü oluşturduğu, adeta bir "seyyar kale" nizamıydı. Bu yapı, Osmanlıların sadece düşman teknolojisini benimsemekle kalmayıp, onu kendi askeri dehasıyla birleştirerek özgün bir taktiksel sentez oluşturduğunun en somut kanıtıdır.⁹⁵

---

⁹⁴G.Ágoston, **a.g.e.**, s. 172

⁹⁵F. M. Emecen, **a.g.e.**, 2010, s.18, s.88.

Resim 14. Wagenburg (Araba-kale)⁹⁶

⁹⁶ Johannes Wiener, War Wagon (Hussite war wagon), 1437, minyatür; görsel aktaran: Wikimedia Commons, File:War Wagon – Manuscript on the Art of War, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:War_Wagon_-_Manuscript_on_the_Art_of_War.jpg (erişim 12 Temmuz 2025)

Bu teknolojik ve taktiksel hazırlıklar neticesinde, 17 Ekim 1448'de başlayan muharebe, üç gün boyunca devam eden şiddetli ve stratejik manevralara sahne oldu. Savaşın ilk günü, tarafların birbirlerinin gücünü ve kararlılığını ölçtüğü, karşılıklı topçu düelloları ve küçük çaplı süvari akınlarıyla geçti. Bu aşamada, muharebe tarihinde yeni bir gelişme olarak, "iki taraf birbirine karşı top atışı yaparak savaşa girmişti". Sultan Murad, bu ilk gün Anadolu eyalet askerlerinden oluşan sağ kanadını muharebeye sokmayarak dinlendirmiş ve ertesi günkü asıl taarruz için taze bir kuvvet saklama basiretini göstermiştir ki bu, savaşın sonucunu etkileyen en önemli stratejik kararlardan biri olmuştur.⁹⁷

Muharebenin kaderini belirleyen anlar, ikinci gün yaşandı. Hunyadi'nin komutasındaki ağır zırhlı süvariler, şiddetli bir taarruzla Osmanlıların Rumeli kanadını yararak merkeze kadar sokulmayı başardılar. Ancak bu ilerleyiş, Osmanlı komuta heyetinin kurduğu dahiyane bir tuzağın parçasıydı. "Tabur" nizamının içine çekilen Macar şövalyeleri, bir anda kendilerini üç taraftan çevrilmiş buldular ve Osmanlıların katmanlı ateş gücüyle (top, tüfek ve ok atışları) karşılaştılar. Bu tuzağın başarısı ve dinlenmiş Anadolu birliklerinin karşı taarruzuyla Macar ordusu tamamen çökmüş, Eflak kuvvetleri ise savaş alanından kaçmıştır. Savaşın son evresinde, hayatta kalan Macar askerleri kendi araba-kalelerine sığınarak son bir direniş göstermeye çalıştılar. Osmanlı kuvvetleri, bu modern istihkamı gece boyunca kuşatma altında tuttu ve yakınlardaki bir köyü ateşe vererek savaş alanını aydınlattı; bu durum, kuşatılanların moralini tamamen kırmıştır. Janos Hunyadi, bu kaos ortamında savaş alanından kaçmayı başarmış, ancak Macar ordusu için geri dönülmez bir yenilgi

---

⁹⁷G. Ágoston, **a.g.e.**, s.172.

kesinleşmişti. Üçüncü günün sonunda Macar direnişi tamamen kırıldı ve zafer Osmanlıların oldu.⁹⁸

Muharebenin bu şekilde kesin bir Osmanlı zaferiyle sonuçlanması, Balkanların siyasi ve askeri dengeleri üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştır. Bu zafer, Macar Krallığı'nın Balkanlar'daki siyasi ve askeri etkisini, bir sonraki yüzyıldaki Mohaç Muharebesi'ne kadar fiilen sona erdirmiştir. Aynı zamanda, Eflak üzerindeki Macar nüfuzunu kırarak bu bölgede Osmanlı egemenliğinin önünü açmıştır. Askeri tarih açısından ise bu muharebe, Osmanlıların, Avrupa'nın en gelişmiş askeri teknolojilerine karşı sadece ayakta kalmakla yetinmeyip, kendi özgün ve üstün taktiksel sistemlerini geliştirerek zafere ulaşabildiklerinin bir kanıtı olarak, Osmanlı savaş sanatının zirve anlarından birini oluşturmaktadır. Bu zafer, Osmanlıların Balkanlardaki hakimiyetini perçinlemiş ve İstanbul'un fethine giden yolda önemli bir stratejik ve moral üstünlük sağlamıştır.

Otlukbeli Muharebesi

Otlukbeli Muharebesi (1473), Osmanlı İmparatorluğu ile Akkoyunlu Devleti arasında, Doğu Anadolu'daki siyasi hakimiyet ve stratejik ticaret yollarının kontrolü için gerçekleşen belirleyici bir askeri çatışmadır. Muharebe, Fatih Sultan Mehmed liderliğindeki merkeziyetçi ve ateşli silahlara dayalı Osmanlı askeri yapısı ile Uzun Hasan komutasındaki geleneksel Türkmen süvari ordusuna dayalı askeri doktrini karşı karşıya getirmiştir.⁹⁹ Bu karşılaşma, 15. yüzyıl askeri tarihinde, farklı teknolojik ve taktiksel altyapılara sahip iki gücün mücadelesi olarak büyük öneme sahiptir. Fatih Sultan Mehmed'in amacı, imparatorluğun doğu kanadını Akkoyunlu tehdidine karşı kalıcı olarak güvence altına almak

---

⁹⁸F. M. Emecen, **a.g.e.**, 2010, s. 88-90.

⁹⁹F. M. Emecen, **a.g.e.**, 2010, s.35.

iken, Uzun Hasan ise Anadolu'daki siyasi etki alanını Osmanlılar aleyhine genişletmeyi hedeflemekteydi.¹⁰⁰

İki ordunun teknolojik ve taktiksel yapıları arasında belirgin bir farklılık mevcuttu. Akkoyunlu ordusunun temel gücü, hareket kabiliyeti yüksek ve kitlesel hücumlarda etkin olan geleneksel Türkmen süvari birliklerinden oluşmaktaydı. Buna karşın Osmanlı ordusu, ateşli silahların kullanımını arttırmış, bunlar üzerine yeni taktikleri benimsemişti. Ordunun merkezini, çoğunluğu ateşli silahlarla teçhiz edilmiş profesyonel Yeniçeri piyadeleri oluşturuyordu. Feridun M. Emecen'e göre, aslen okçu olan bu birlik, okçuluk talimlerinden edindiği toplu atış disiplinini tüfek kullanımına başarılı bir şekilde aktarmıştır. Bu piyade gücüne ek olarak, Osmanlı ordusunun sahra topraklarını kullanması, Akkoyunluların daha önce muharebe sahasında karşılaşmadığı bir teknolojik üstünlük sağlamıştır.¹⁰¹

Muharebe esnasında, Akkoyunlu süvarilerinin geleneksel hücum taktiği, Osmanlıların organize ateş gücüyle karşılanmıştır. Kaynaklar, Osmanlı top ve tüfeklerinin çıkardığı yoğun sesin ve dumanın, bu tür silahlara alışkın olmayan Akkoyunlu atları ve askerleri üzerinde ciddi bir bozucu etki yarattığını belirtmektedir. Yeniçerilerin disiplinli yaylım ateşi, hücumla geçen Akkoyunlu süvarilerinin Osmanlı merkez hattına ulaşmadan önce ağır zayıat vermesine neden olmuştur. Emecen'in aktardığına göre, Osmanlı tüfek kurşunlarının Akkoyunlu savaşçıların zırhlarını delerek etkili olduğu kaydedilmiştir. Bu durum, geleneksel süvari taarruzunun, organize ve teknolojiye dayalı bir savunma karşısındaki yetersizliğini ortaya koymuştur.¹⁰² Bu savaş üzerinde de gördüğümüz üzere artık

---

¹⁰⁰F. M. Emecen, **a.g.e.**, 2010, s.21-23.

¹⁰¹F. M. Emecen, **a.g.e.**, 2010 s.35.

¹⁰²F. M. Emecen, **a.g.e.**, 2010 s.35.

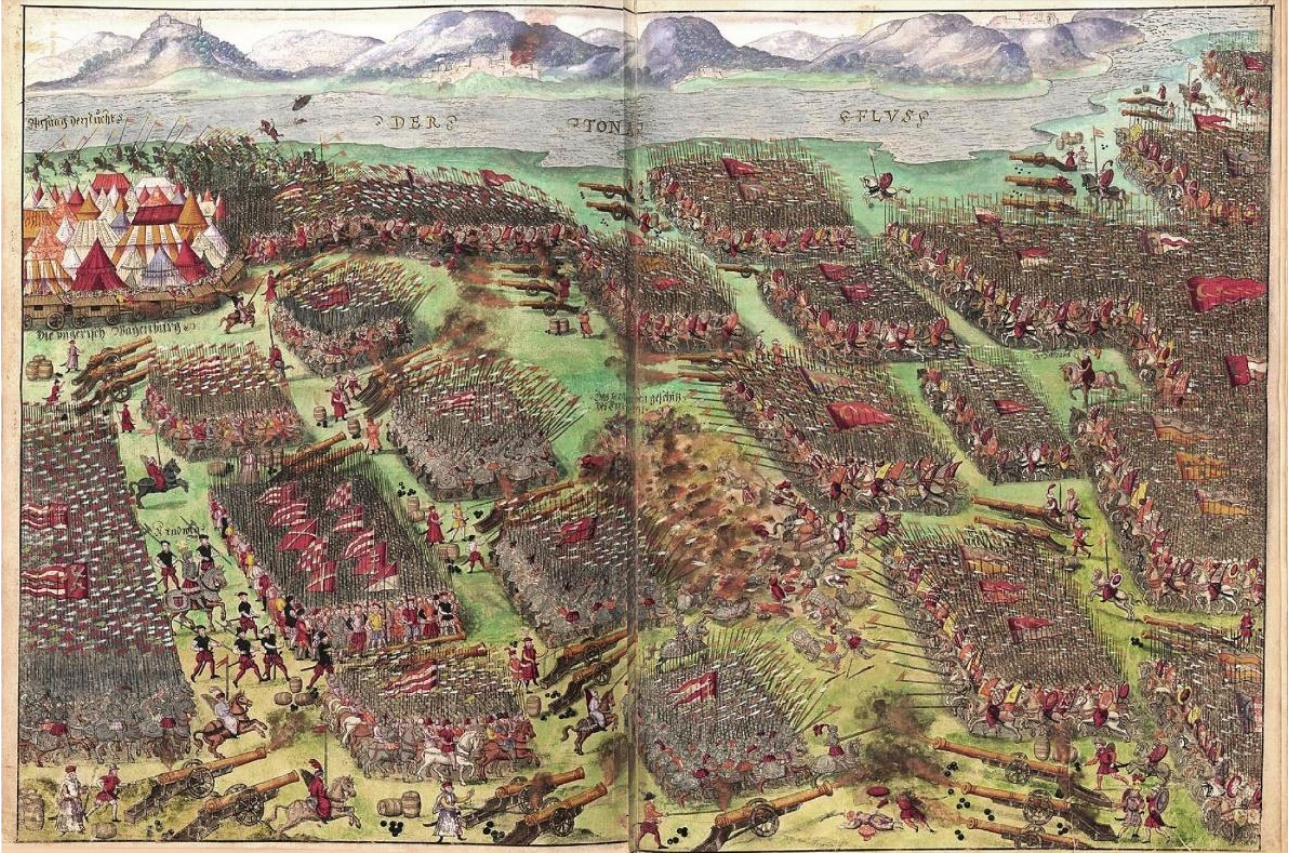
asli unsur olarak ok ve yay yavaş yavaş etkisini yitirmeye başlamaktadır. Ancak eyalet askerleri başta olmak üzere ordunun çoğunluğu ise ok ve yay kullanımına devam etmektedir.

Otlukbeli Muharebesi'nin sonuçları hem askeri hem de siyasi düzlemde önemli etkiler doğurmuştur. Askeri tarih perspektifinden bakıldığında bu muharebe, ateşli silahlara dayalı merkezi bir ordunun, geleneksel süvari orduları karşısındaki taktiksel ve teknolojik üstünlüğünü kanıtlamıştır. Siyasi olarak ise, Akkoyunlu Devleti'nin gerileme süreci başladı ve en önemlisi, Osmanlı İmparatorluğu'nun doğu sınırı, imparatorluğun ömrü boyunca bir daha bu çapta bir tehditle karşılaşmayacak şekilde güvence altına alındı. Bu zafer, Fatih Sultan Mehmed'e, artık arkasını düşünmeden, dehasını ve imparatorluğun tüm gücünü bütünüyle Avrupa'ya yöneltme imkanını sunarak, tarihin akışını bir kez daha değiştirmiştir.

Mohaç Muharebesi

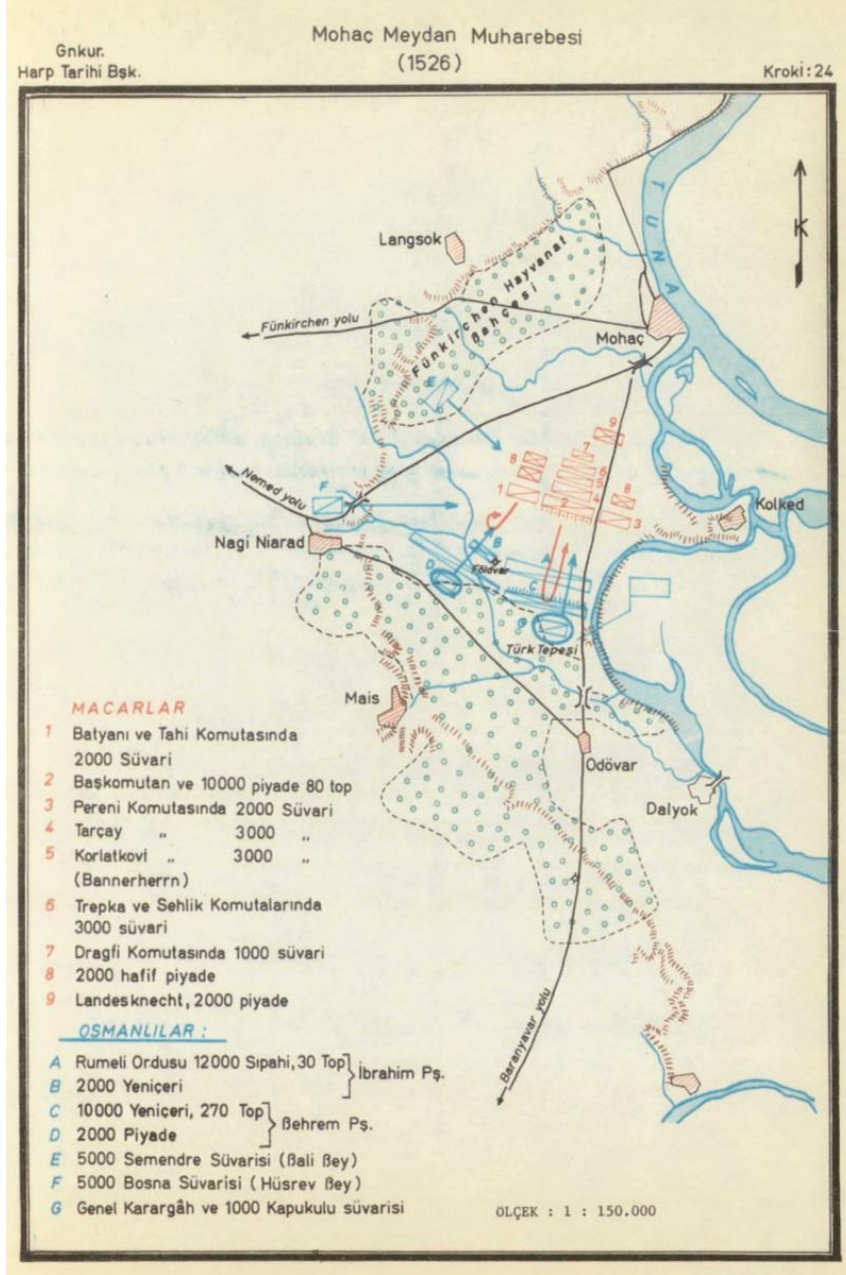
15. ve 16. yüzyılda, askerî stratejinin odak noktası giderek piyade birlikleri ve ateşli silahların kullanımına kaymış olsa da Osmanlı askerî stratejilerinde klasik bozkır savaş taktiklerinin önemini koruduğu açıkça görülmektedir. Bu durumun en çarpıcı örneklerinden biri, Mohaç Savaşıdır (1526). Savaşın seyri, Osmanlı ordusunun hızlı hareket kabiliyeti, düşmanı yanılmaya dayalı manevralar ve vur-kaç taktikleri gibi geleneksel bozkır savaş unsurlarını hala etkin bir şekilde kullandığını göstermiştir. Bu durum, Osmanlıların, dönemin değişen askerî koşullarına uyum sağlarken, eski Türk savaş yöntemlerinden tamamen kopmadığını ve bu stratejileri modernleşen askerî yapıya entegre ederek büyük zaferler kazandığını ortaya koymaktadır.

Resim 15. Detaylı Mohaç Meydan Savaşı Çizimi¹⁰³

¹⁰³Johann Schreier, Ehrenspiegel des Hauses Österreich, ca. 1555, görsel aktaran: Vikipedi, [https://tr.wikipedia.org/wiki/Mohaç_Muharebesi_\(1526\)#/media/Dosya:Battle_of_Mohács_1526.png](https://tr.wikipedia.org/wiki/Mohaç_Muharebesi_(1526)#/media/Dosya:Battle_of_Mohács_1526.png) (erişim 22 Temmuz 2025).

Resim 16. Mohaç Meydan Savaşı¹⁰⁴

¹⁰⁴ O. Fazıl Polat, Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Dönemi: Rodos'un Fethi (1522), cilt 3, kısım 2, ekim (Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 1979), 745; görsel aktaran: Vikipedi, [https://tr.wikipedia.org/wiki/Mohaç_Muharebesi_\(1526\)#/media/Dosya:Mohaç-1.png](https://tr.wikipedia.org/wiki/Mohaç_Muharebesi_(1526)#/media/Dosya:Mohaç-1.png) (erişim 22 Temmuz 2025).

Kaynaklarda adı geçen Osmanlı piyade okçularının önemli bir kısmının, özellikle eyaletlerden gelen gaziler ve azeblerden oluştuğu dşnlmektedir. Bununla birlikte, Osmanlı Kara Kuvvetlerinde görev yapan piyade sınıfı askerlerin sadece gaziler ve azeblerden ibaret olmadığını, bu askerlerin büyük çoğunluğunun kılıç, mızrak gibi kesici ve delici silahların yanı sıra yay ve ok kullandığını belirtmek gerekmektedir. 14. ve 15. yüzyıllarda yay ve ok, Osmanlı ordusunun temel silahlarından biri olarak piyadeler arasında geniş bir kullanım alanına sahipti. Ayrıca, padişahların yakın koruması olarak görev yapan solaklar ile Osmanlı Kara Kuvvetlerinin seçkin piyade birimi olan yeniçerilerin, özellikle 15. yüzyılın ikinci yarısına kadar, savaşlarda yay kullanımında ne çıktıkları bilinmektedir. Yeniçeriler, okçuluk konusunda yalnızca bir savaş gücü değil, aynı zamanda Osmanlı askerı sisteminin disiplinli ve eğitimli yapısını temsil eden bir unsur olarak dikkat çekmiştir.

15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ateşli silahların Osmanlı ordusunda yaygınlaşması, yeniçeriler arasında yay kullanımının giderek azaldığını göstermektedir. Ancak, bu gerilemeye rağmen, yeniçerilerin birleşik Türk yayını uzun yıllar boyunca düşmanlarına karşı etkili bir silah olarak kullanmayı sürdürdükleri bilinmektedir. 17. yüzyılın sonlarına kadar, bu yaylar, yüksek isabet kabiliyeti, atış hızı, menzil stnlğu ve düşmana verdiği psikolojik korku ile yeniçerilerin en önemli silahlarından biri olmayı başarmıştır. Bu durum, Osmanlı ordusunun, teknolojik yenilikler karşısında geleneksel savaş araçlarını tamamen terk etmediğini, aksine bu silahları stratejik avantaj sağlayacak Şekilde uyarlamaya devam ettiğini ortaya koymaktadır. Birleşik Türk yayı, sadece bir savaş aracı olarak değil,

aynı zamanda Osmanlı askerî ve spor mirasının önemli bir unsuru olarak yerini korumuştur.¹⁰⁵

3.2. Kale Kuşatmalarında Okçu Kuvvetlerin Rolü

1147 yılında İznik'in Bizans hâkimiyetine yeniden girmesi ve Türkmen topluluklarının Eskişehir ovasına doğru geri çekilmek zorunda kalmalarıyla birlikte, ortaya çıkan yeni sınır hattı üzerinde konargöçer topluluklar için en temel ihtiyaçlardan biri uygun yaylak alanları olmuştur.¹⁰⁶ Bu coğrafi ve iktisadi ihtiyaç, Türkmenlerin Bizans topraklarına sık sık yönelmelerine sebep olmuş ve Bizans yönetimi açısından bu durumun kontrol altına alınması bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu çerçevede, İmparator Manuel Komnenos döneminde başlatılan hisar inşaatları, sınır güvenliğini sağlama ve Türkmen hareketliliğini sınırlama amacı güden bir dizi tedbirin somut sonuçlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Nitekim Halil İnalçık da bu hususa dikkat çekmekte ve Miryokefalon Savaşı sonrasında yapılan okç görüşmelerinde, Türk Sultanı'nın ilk şartının bu kalelerin yıkılması olduğunu belirtmektedir¹⁰⁷

Okçu birliklerin önem arz ettiği bir diğer konu ise psikolojik üstünlüğün ele geçirilmesini sağlamaktır. Kuşatma savaşlarında kale savunmasından sorumlu komutanın – diğer bir deyişle dizdarın – rolü son derece kritik bir öneme sahiptir. Kuşatmayı yürüten ordunun, söz konusu komutanı etkisiz hale getirmesi ya da doğrudan ortadan kaldırması halinde, kaleyi savunan birliklerin moralinde ciddi bir çöküş yaşanması olasıdır. Bu moral bozukluğu ise çoğu zaman savunma hattının zayıflamasına ve nihayetinde kalenin teslimine

---

¹⁰⁵ G. Ágoston, **Osmanlı'da Strateji ve Askeri Güç**, Çev: M.Fatih Çalışır, Timaş Yayınları, İstanbul: 2019 s.30-32.

¹⁰⁶ G. Çağ, **a.g.m.**, 53–59.

¹⁰⁷H. İnalçık, **a.g.e.**, 2000, s.302.

zemin hazırlayabilir. Bu noktada devreye giren önemli bir unsur, Osmanlı kuruluş dönemindeki okçu birlikleridir. Söz konusu dönemde okçuların bazı kuşatmalarda üstlendikleri görevler, yalnızca düşman unsurlarını fiziksel olarak etkisiz hale getirmekle kalmamış, aynı zamanda savaşın genel seyrini belirleyecek derecede stratejik sonuçlar doğurmuştur.

Osmanlı Beyliği'nin kuruluş devri pek çok belirsizlik barındırır da tarihçiler arasında kesinlik kazanmış bazı veriler de mevcuttur. Bu verilerden biri, Osmanlı Türklerinin Anadolu'nun kuzeybatısında, Bizans'ın uç bölgesine denk gelen bir coğrafyada devletleşmeye başladıkları bilgisidir. Söz konusu bölgenin bir sınır hattı oluşturması, kuruluş sürecinin dinamiklerini anlamada belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, Bizans İmparatorluğu'nun özellikle başkent Konstantinopolis'i savunmak amacıyla Bitinya ve çevresinde inşa ettirdiği tekfur hisarları, Osmanlı'nın ilk fetih ve mücadele sahnesini oluşturan temel yapılardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bu hisarlar ve onların etrafında şekillenen düzen, erken dönem Osmanlı faaliyetlerinin oluşumunda etkili olmuş; bu durum çeşitli kaynaklar tarafından da açıkça ortaya konmuştur. Nitekim Jacques Lefort'un araştırmaları, bu dönemde bölgede ismi tespit edilebilen yirmiden fazla hisarın bulunduğunu göstermektedir ¹⁰⁸

Osmanlıların erken dönem kale kuşatmaları, devletin askeri ve siyasi yapısının şekillenmesinde, önemli ve merkezi bir rol oynamıştır. Kulacahisar, Karacahisar, İnegöl ve Yarhisar kuşatmaları, Osmanlıların askeri stratejilerinin karakteristik başarısını ve bölgesel hakimiyet sağlama konusundaki becerilerini kanıtlayan önemli örnekler arasında yer

---

¹⁰⁸J. Lefort, *13. yüzyılda Bitinya, Osmanlı Beyliği (1300–1389)*, ed. E. A. Zachariadou, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul: 2000, s.122–126.

almaktadır. Bu kuşatmalar sırasında uygulanan taktikler, dönemin askeri literatüründe yer bulmuş ve Osmanlı Devleti'nin ilerleyen dönemlerdeki askeri başarılarının sağlam bir temelini oluşturmuştur. Seyyahların, o dönemdeki Osmanlı askeri etkinliklerinin ve stratejilerinin uluslararası algısını anlamak açısından aktardığı bilgiler, bu konuda büyük bir değer taşımaktadır. Kale kuşatmalarındaki başarı, Osmanlıların bir imparatorluk haline gelmesindeki önemli yapı taşlarından biri olarak değerlendirilebilir ve bu başarıların bu süreçteki rolü, geleceğe ışık tutmuştur. Yay ve okların genellikle sadece savaş meydanlarında ve savunma mevzilerinde kullanıldığına dair yaygın bir kanaat olsa da, Osmanlı Kara Kuvvetlerindeki askerlerin, Türk yaylarını ve oklarını kuşatmalarda etkin bir saldırı silahı olarak kullandıklarına dair pek çok veri ve belge bulunmaktadır. Bu bağlamda, Celâlzâde Sâlih Çelebi tarafından kaleme alındığı düşünülen "Hadîkatü's Selâtin" adlı eser, Osmanlı ordusunun yay ve oklarını kuşatmalarda nasıl başarılı bir şekilde kullandığına dair önemli bir örnek sunmaktadır. Eserde, Osman Bey döneminde gerçekleşen Bursa Kuşatması sırasında hisarların yoğun bir ok yağmuruna tutulduğu, bu durumun da kuşatmanın seyrine katkıda bulunduğu ifade edilmektedir. Bu bilgiler, Osmanlıların, yay ve oku yalnızca meydan savaşlarında değil, aynı zamanda kuşatma stratejilerinin etkili bir parçası olarak da kullandıklarını ortaya koymaktadır. Özellikle kuşatmalar sırasında, okların hisarlara ve savunma hatlarına yönelik sistematik bir saldırı aracı olarak kullanılması, Osmanlı askerî taktiklerinin çok yönlülüğüne dair önemli bir kanıt niteliğindedir ve bu durum, Osmanlı ordusunun esneklik ve adaptasyon kabiliyetinin bir göstergesidir. Bu kuşatmalar, Osmanlıların askeri kapasitesini ve bölgesel hakimiyet sağlama süreçlerini somut bir şekilde ortaya koymaktadır. Özellikle 1285 yılında gerçekleştirilen Kulacahisar ve 1288 tarihli Karacahisar kuşatmaları, Osmanlıların askeri etkinliklerinde bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Her iki kale de stratejik olarak büyük öneme sahip yüksek noktalar

üzerinde konumlanmıştır ve bu durum, bölgesel denetim açısından kritik bir rol üstlenmesine olanak tanımıştır.

Kulacahisar Kuşatması

Kulacahisar kuşatması, Osmanlıların ilk önemli kuşatma girişimlerinden biri olarak öne çıkmakta, tarihi ve stratejik açıdan büyük bir öneme sahiptir. Osmanlı Beyliği'nin kuruluş tarihi genel olarak 1299 ile 1302 yılları arasındaki bir döneme yerleştirilse de, Osman Bey'in fiilî fetih faaliyetlerinin bu tarihlerden daha erken bir dönemde başladığı kabul edilmektedir. Nitekim Halil İnalçık'a göre, Osman Bey'in ilk askeri başarısı olan Kulacahisar'ın fethi 1284 yılında gerçekleşmiş ve bu olay, Osmanlı genişlemesinin fiilen başladığı tarih olarak kayıtlara geçmiştir.¹⁰⁹ Osman Bey, Ermeni Beli Muharebesi sırasında yeğeni Savcı Bey'in oğlu Bayhoca'nın şehit düşmesi üzerine misilleme niteliğinde bir harekât düzenlemiş ve bu kapsamda, İnegöl'e birkaç fersah uzaklıkta, Emirdağ'ın eteklerinde konumlanan stratejik bir hisarın fethine yönelmiştir. Gerçekleştirilen bu seferde, yaklaşık 300 kişilik bir kuvvetle gece düzenlenen ani bir baskın sonucunda söz konusu kale Türkler tarafından ele geçirilmiştir. Bu fetih, hem askeri bir başarı hem de Bayhoca'nın kaybının ardından gelen sembolik bir karşılık olarak değerlendirilmiştir.¹¹⁰ Bu fethin bir diğer önemi ise Osmanlılar tarafından fethedilen ilk kale olmasıdır.¹¹¹

Kale, konumu itibariyle bölgenin lojistik ve askeri kontrolünü sağlamak açısından önemli bir noktada yer alıyor ve bu özelliği sayesinde düşman kuvvetlerinin hareketlerini kısıtlama potansiyeline sahipti. Bu kuşatma sırasında Osmanlı ordusu, askeri yeteneklerini

---

¹⁰⁹H. İnalçık, "Osman I," **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Cilt: 33, Yıl: 2007, s.444.

¹¹⁰G. Çağ, **a.g.m.**, s.56.

¹¹¹İ. H. Danişmend, **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, Doğu Kütüphanesi, İstanbul: 2011, s.6.

ve bölgesel stratejilere olan hâkimiyetini oldukça etkileyici bir biçimde göstermiştir. Kulacahisar'ın ele geçirilmesi, Osmanlıların Batı Anadolu'daki yayılma sürecine hız kazandırmış ve bu durum, daha sonraki fetihler için de kritik bir başlangıç noktası olmuştur.

Osmanlı Beyliği'nin kuruluş süreci ile Osman Bey'in siyasi ve askeri iktidarının, büyük ölçüde bu hisarların fethiyle başladığı açıkça anlaşılmaktadır. Bu durum dikkate alındığında, çoğunluğu yüksek ve sarp yamaçlara inşa edilen bu stratejik savunma yapılarının ele geçirilmesinde belirleyici olan askeri başarının, klasik anlamda göğüs göğse çarpışmalardan ziyade, düşmanla aradaki mesafe kavramını etkisiz hale getiren etkili ok atışlarına dayandığı düşünülmelidir. Özellikle ateşli silahların henüz Osmanlı kuvvetlerinin envanterinde yer almadığı bu erken dönemde, gerçekleştirilen fetihlerin en önemli kolaylaştırıcı unsurlarından biri, Türk okçularının isabetli ve yoğun atışlarla sağladığı üstünlük olmalıdır. 1288 yılında gerçekleşen bir fethine dair sonradan kaleme alınan Osmanlı kronikleri, bu süreçle ilgili dikkat çekici bilgiler sunmaktadır. Bu kaynaklara göre, kalenin konumlandığı tepenin kuzey, batı ve güney yönlerinde yükselen sur duvarları nedeniyle bu cephelerden saldırı düzenlenmesi mümkün olmamış; bu nedenle kale, platoya açılan ve en zayıf savunma hattını oluşturan doğu yönünden kuşatılmıştır. Osman Bey'in birliklerinden bazı askerler surlara ve burçlara tırmanarak kaleye sızmaya çalışmışlardır. Oldukça geniş bir alanı kaplayan bu kalenin fethi kolay gerçekleşmemiş; gazilerin yoğun çabaları ve Bizans tekfurlarından olup sonradan Osmanlı saflarına katılan Köse Mihal'in desteği sayesinde Türk birlikleri kaleye girmeyi başarmışlardır ¹¹²

Her ne kadar tarihi kaynaklar doğrudan Türk okçuluğuna ilişkin ayrıntılı bilgiler sunmasa da bu eksikliği tamamlayabilecek nitelikte bulgular arkeolojik araştırmalar

---

¹¹²H. Doğru, "Karacahisar Kalesi ve Osmanlı Devletinin Kuruluşundaki Önemi", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2001, Cilt: 1, Sayı:1, s.113.

aracılığıyla elde edilmektedir. Özellikle son dönemde hisar çevresinde gerçekleştirilen arkeolojik incelemeler, geçmişin askeri pratiklerine ışık tutacak düzeyde önemli veriler ortaya koymuştur. Kılıç ve çalışma arkadaşlarının 2018 yılında yürüttükleri araştırmalarda bölgeden elde edilen kalıntılar, günümüzde erken dönem Osmanlı askeri yapısı ve özellikle okçulukla ilgili olası uygulamalar hakkında daha sağlıklı değerlendirmeler yapılmasına olanak tanımaktadır¹¹³

Karacahisar Kuşatması

Karacahisar kuşatması ise Osmanlı ordusunun stratejik hedeflere yönelik askeri organizasyon becerisini açıkça ortaya koymaktadır. Kale, Anadolu'dan İznik üzerinden İstanbul'a giden ana yolların kesişim noktasında konumlanmış olduğundan, bu durum, ona stratejik bir önem kazandırmaktaydı. Osmanlı ordusu, yoğun abluka uygulayarak ve bölgeye gelecek olası destekleri engelleyerek bu kaleyi ele geçirmiştir. Karacahisar, Osmanlı Devleti'nin bölgesel kontrolünü artırmış ve ilerleyen dönemlerde askeri bir üs olarak etkin bir şekilde kullanılmıştır. Kaynaklar, bu kuşatmanın Osmanlıların askeri kapasitesini artıran önemli bir süreç olduğunu ve aynı zamanda askeri doktrinin gelişimine katkıda bulunduğunu belirtmektedir. Hem Kulacahisar hem de Karacahisar kuşatmaları, Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri tarihindeki kritik anları temsil etmekte ve dönemin askeri stratejileri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır.¹¹⁴

Karacahisar Kalesi'ndeki ilk sistemli arkeolojik çalışmalar, Prof. Dr. Halil İnalıcık'ın girişimleriyle başlatılmış; ardından 2002–2005 yılları arasında Prof. Dr. Ebru Parman'ın

---

¹¹³A. Kılıç, E. Altınsapan, A. Gerengi, "Eskişehir Karacahisar Kalesi Kazılarında Bulunan (2011–2014) Ok Uçlarının Hız ve Menzil Analizleri", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2018, Yıl:6, Sayı:69, s.1–14.

¹¹⁴ Aşıkpaşazâde, *a.g.e.*, s.59-60.

başkanlığında sürdürülen kazılarla devam etmiştir. Bu çalışmaları takiben, 2011 yılından itibaren ise Prof. Dr. Erol Altınsapan başkanlığında yeni bir kazı süreci başlatılmıştır¹¹⁵ Özellikle 2011–2014 yılları arasında yürütülen kazılarda kale çevresinde çok sayıda ok ucu tespit edilmiş ve bu buluntular yalnızca biçimsel özellikleri ya da geleneksel formları üzerinden değil, aynı zamanda menzile kapasiteleri, fırlatma açıları ve hızları gibi balistik unsurlar bakımından da incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, bu ok uçlarının yerden yaklaşık 45 derecelik bir açıyla atıldıklarında 200 ila 250 metre arasında menzile ulaşabildikleri tahmin edilmektedir.¹¹⁶ Bu bulgular, Karacahisar Kalesi'nin fethi sırasında okçuların önemli bir rol üstlendiğini ve kuşatmanın başarısında etkin biçimde görev aldıklarını göstermektedir. Öte yandan, söz konusu kazılarda tespit edilen temrenlerin farklı türlerde olması, bazı araştırmacılar tarafından Osmanlı birliklerinin çeşitli ok ucu türlerini kullanmış olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır. Ancak bu yorum, dönemin askeri gerçekliği göz önünde bulundurulduğunda eleştiriye açıktır. Zira Osman Bey'in henüz düzenli bir ordu yapısına sahip olmadığı bu erken dönemde, farklı temrenlerin kullanımı, büyük olasılıkla çevre beyliklerden gelen destek birliklerinin kuşatmaya katılmış olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu olasılığı dışlayan yaklaşımlar, dönemin siyasi ve askeri örgütlenme yapısını tam anlamıyla yansıtmaktan uzaktır.¹¹⁷

İnegöl ve Yarhisar Kuşatmaları

1299 yılında gerçekleştirilen İnegöl ve Yarhisar kuşatmaları, Osmanlıların fetih stratejilerinin sürekliliğini sağlamadaki başarısını çok açık bir şekilde göstermektedir. İnegöl

---

¹¹⁵ E. Altınsapan, Z. D. Gökalp, H. Yılmazyaşar, and A. Gerengi, "2011–2014 Kazıları Işığında Eskişehir Karacahisar Kalesi", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2015, Yıl:3, Sayı:10, s. 621–633.

¹¹⁶A. Kılıç, E. Altınsapan, A. Gerengi, *a.g.m.*, s.1–14 s. 12.

¹¹⁷G. Çağ, *a.g.m.*, s.56.

kalesi, bölgenin ekonomik kaynaklarına erişim sağlama açısından son derece önemli bir merkez konumundaydı. Osmanlılar, bu önemli kuşatma ile birlikte tarım ve hayvancılık faaliyetlerini etkili bir şekilde denetim altına alarak ekonomik tabanlarını güçlendirmiş ve bölgedeki hakimiyetlerini pekiştirmiştir. Yarhisar ise coğrafi ve askeri açıdan kritik bir noktada yer almakta olup, Osmanlıların bölgedeki askeri üstünlüğünü pekiştirme stratejileri çerçevesinde hızlıca ele geçirilmiştir. Bu kuşatmalar, Osmanlı ordusunun organizasyon kabiliyetini ve kuşatma tekniklerindeki etkinliğini gözler önüne sermektedir ve bu durum, onların askeri tarih açısından ne denli önemli bir yere sahip olduklarını göstermektedir. Arap seyyah İbni Battûta'nın Osmanlıların bu konudaki ilgili gözlemleri de önemli ve değerli bir referans noktasıdır. Battûta, Orhan Gazi'nin düşmanlarını kuşatma altında tutarak sürekli bir savaş halinde olduğunu belirtmiş ve bu durumu kayda geçirmiştir.¹¹⁸ Bu derin gözlemlere dayanarak, Osmanlıların askeri olarak sürekli bir hareket halinde olduğu ve bölgedeki güç dinamiklerini değiştirmek için sürekli çaba gösterdikleri rahatlıkla söylenebilir.¹¹⁹

Çorlu ve Niş Kuşatmaları

I. Murad devrinin erken dönemlerinde gerçekleşen Edirne istikametindeki sefer sırasında alınan Çorlu Hisarı, okçuluğun sahadaki etkisini göstermesi açısından dikkat çekici bir örnektir. Hisarın teslimi, kale komutanının Osmanlı saflarındaki bir okçu tarafından gözünden vurulmasıyla mümkün olmuş; bu isabetli atış, kuşatma sürecini sonlandıran belirleyici unsur hâline gelmiştir. Bu olay, güçlü bir savunmaya sahip bir yapının, yalnızca

---

¹¹⁸ Ebû Abdullah Muhammed İbn Battûta Tancî, **İbn Battûta Seyahatnâmesi**, c. I, çev. A. Sait Aykut, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 2004, s. 430.

¹¹⁹ V. Mirmiroğlu, "Orhan Bey ile Bizans İmparatoru III Andronikos Arasındaki Pelekano Muharebesi". **Belleten**, 1949, Cilt: 13, Sayı: 50 <https://doi.org/10.37879/ttkbelleten.1348146>. s. 314

tek bir ok atışıyla düşürülebileceğini gösteren istisnai örneklerden biridir.¹²⁰ I. Murat döneminde gerçekleştirilen Niş Kalesi Kuşatması ve Çorlu Kuşatması¹²¹, Osmanlı okçularının kuşatma taktiklerindeki etkisini ve stratejik önemini açıkça ortaya koyan bir örnek teşkil etmektedir.

Belirtilen yoğun ok atışı, yalnızca burçlardaki müdafileri baskı altında tutmakla kalmamış, aynı zamanda okların kale içindeki sokaklara kadar ulaşarak şehre zarar verdiği ifade edilmiştir. Bu durum, Osmanlı okçularının yalnızca bireysel yeteneklerinin değil, aynı zamanda kuşatma harekâtlarında düşmanın direncini kırmak ve saldırı birliklerine yol açmak için organize bir şekilde nasıl kullanıldığını göstermektedir. Niş Kuşatması, ok ve yayların Osmanlı ordusundaki çok yönlü kullanımını ve kuşatmalardaki taktiksel önemini bir kez daha kanıtlamaktadır. Osmanlı tarihî kaynaklarında, kuşatmalara ilişkin anlatımlarda sıkça geçen "tir-i baran" ifadesi, okçuların kale surlarını yoğun bir ok yağmuruna tutma taktiğini vurgulamaktadır. Bu yöntem, savunma hattındaki müdafilerin surları etkin bir şekilde korumasını engellemeyi amaçlamış ve kuşatma harekâtlarının başarısını artırmada önemli bir rol oynamıştır. 16. yüzyılın ortalarına kadar Osmanlılar ve Ön Asya'daki diğer Türk devletleri, bu yöntemi sıkça kullanmış, okçuların sağladığı yoğun baskı ile savunma düzenlerini bozmuşlardır. Benzer şekilde Anadolu Selçukluları, Antalya, Alanya, Haçin ve Kahta kuşatmalarında okçuların kale savunmasını etkisiz hale getirmesi için bu taktiğe başvurmuştur. Bu durum, Türk-İslam askerî geleneklerinde ok ve yay kullanımının, sadece meydan savaşlarında değil, kuşatma stratejilerinin ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermektedir. Kale savunmalarını kırmak amacıyla okçuların organize bir şekilde

---

¹²⁰ B. Can, "Osmanlı Devleti Klasik Çağ Savaşlarında Okçular," **Nişangâh-ı İstanbul**, Gürsoy Grup Kültür Yayınları, İstanbul: 2019, s.145.

¹²¹ Kemalpaşazâde, **Tevârih-i Âl-i Osman**, III. Defter, s.14.

kullanılması, bu devletlerin hem teknolojik üstünlüklerini hem de savaş stratejilerindeki planlama kabiliyetlerini gözler önüne sermektedir. "Tir-i baran" ifadesi, bu stratejinin gücünü ve etkisini anlamak için önemli bir ipucu sunmaktadır.¹²²

İstanbul'un Fethi

İstanbul'un fethi sırasında, Osmanlıların kuşatmada yoğun ok atışlarına başvurduğu ve bu stratejinin fetih sürecinde kritik bir rol oynadığı hem Osmanlı hem de yabancı tarihî kaynaklar tarafından dile getirilmektedir. Fethin görgü tanıklarından Giacomo Tedaldi, ok atışlarının yoğunluğunu vurgulamak için "gökyüzünün görülmediği" bir ortamın oluştuğunu betimlemiştir.¹²³ Aynı şekilde Yeorgis Francis, top atışlarıyla birlikte gerçekleştirilen ok yağmurlarının düşman hattında büyük kayıplara yol açtığını, fırlatılan güller ve oklardan ölenlerin sayısının oldukça yüksek olduğunu ifade etmiştir.¹²⁴ Nicola Barbaro ise Osmanlıların attığı okların etkisini daha somut bir şekilde açıklayarak, surlara doğru yöneltilen bu okların, hendeklerde birikenlerin yaklaşık seksen deve yüküne, çukurlara düşenlerin ise yirmi deve yüküne eşit olduğunu belirtmiştir.¹²⁵

Bir diğer kaynak olan Konstantin Mihayloviç'in hatırlarından ulaştığımız bazı bilgiler de şu şekildedir;

---

¹²² T. Metin, "Selçuklularda Okçuluğa Genel Bir Bakış", **Tarih Okulu Dergisi**, 2014, Sayı: XVII, Yıl: 7 s.136-137.

¹²³ M. Jones (J.R), **Yedi Çağdaş Rivayet 1453 İstanbul Kuşatması**, Çev. Cengiz Tomar, Yeditepe Yayınları, İstanbul: 2008, s.9.

¹²⁴ Y. Francis, **Şehir Düştü! Bizanslı Tarihçi Francis'den İstanbul'un Fethi**, Çev. Kriton Dinçmen, İstanbul: 1993, s.50-51.

¹²⁵ A. Pertusi, **İstanbul'un Fethi: Çağdaşların Tanıklığı**, C.I, Çev. M. Şakiroğlu, Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul: 2004, s.115.

“...ordunun her yanında yağ kandillerinin [ışığı] yükseliyor, öyle ki... bulutların üstünde... sanki yıldızlar parlıyor. ... Ve geceleyin dört bir taraftan sessizce kente doğru ilerliyor, hendeğe yaklaşırken yavaşlıyor, önlerinde dallardan örülmüş barikatlar ve her iki yanında çıkıp inebilmek için sağlam yapılmış merdivenler de taşıyorlar. Yeniçeriler bu şekilde surlarda gedik açılan yere gidiyor ve oraya vardıklarında günün doğmasını bekliyorlar. Ardından ilkin topçular bütün kanonlardan ateş ediyor...[ve ondan sonra] yeniçeriler çabucak sura merdiven dayıyor, çünkü o anda Hristiyanlar kanon ateşinden geri çekiliyor ve yeniçerileri surların üstünde görünce ansızın geri dönüyorlar ve her iki taraf da cesurca dövüşmeye başlıyor. Ve burada birbirlerini teşvik eden yeniçeriler surlara tırmıyor. Ve ilaveten oklar yağmur gibi yağıyor, zira ardi arkası kesilmeksizin ok atıyorlar...”¹²⁶

Dönemin Osmanlı kaynakları da yaygın ok atışlarının, özellikle fethin son aşamalarında yoğunlaştığını doğrulamaktadır. Kuşatma sırasında gerçekleşen bu atışların yalnızca düşman savunmasını zayıflatmakla kalmayıp, kritik anlarda savunmanın çözümlenmesine de doğrudan katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Örneğin, okçulardan birinin attığı bir okun, İstanbul savunmasının liderlerinden Cenevizli komutan Guistiniani’yi yaraladığı ve bu yaralanma sonucunda Guistiniani’nin görev yerini terk etmek zorunda kaldığı belirtilmektedir. Komutanın yerini terk etmesi, savunma hattındaki diğer müdafilerin moralinin bozulmasına ve görev yerlerini bırakmalarına neden olmuş, bu durum Osmanlı saldırılarının kolaylıkla sonuçlanmasını sağlamıştır. Bu bilgiler, okçuların yalnızca fiziksel

---

¹²⁶P. Fodor, **a.g.e.**, s.270–27.

değil, aynı zamanda psikolojik bir üstünlük sağlamakta da nasıl etkili olduklarını gözler önüne sermektedir.

15.yüzyılın ikinci yarısından itibaren, kuşatma savaşlarında top ve tüfek gibi ateşli silahların ön planda kullanıldığı dikkat çekmektedir. Ancak, 16. yüzyılda da yay ve ok gibi geleneksel silahların kuşatmalarda önemli bir rol oynadığına dair kayıtlara rastlanmaktadır. Bu durum, Osmanlı ordusunun, ateşli silahların yaygınlaşmasına rağmen, yay ve okun taktiksel değerini korumaya devam ettiğini göstermektedir. Buna örnek olarak,1560 yılında gerçekleşen Cerbe Kalesi kuşatma sırasında, 81 gün süren kuşatma boyunca Cerbe Kalesi'ne 12.000 top güllesi atıldığı gibi, aynı zamanda 40.000 ok düşürüldüğü bilgisi verilmektedir. Bu rakamlar, Osmanlı ordusunun, ateşli silahların sağladığı avantajları yaylı silahlarla destekleyerek, çok yönlü bir saldırı stratejisi izlediğini ortaya koymaktadır. Yay ve okların, özellikle düşman savunmasını zayıflatmak, baskı oluşturmak ve ateşli silahların etkisini artırmak amacıyla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu yaklaşım, Osmanlı ordusunun hem geleneksel hem de modern savaş yöntemlerini bir arada etkili bir şekilde kullandığının önemli bir göstergesidir.¹²⁷

Sonuç ve Değerlendirme

Osmanlı Ordusunda 14. ve 16. yüzyıllar arasında okçu birliklerinin kullanımı, yalnızca savaş alanındaki pratik başarılarla sınırlı kalmayıp, dönemin askeri doktrinlerini ve stratejik anlayışını doğrudan etkileyen temel bir unsur olmuştur. Bu tez kapsamında ulaşılan değerlendirmelere göre, Osmanlı okçuluğu yalnızca bir savaş aracı olarak değil, aynı zamanda askeri organizasyonun sürekliliğini sağlayan, stratejik esneklik sunan ve kültürel bir mirası temsil eden çok yönlü bir yapı olarak ele alınmaktadır. Türk bozkır savaş sanatının

---

¹²⁷S. Köse, “1560 Cerbe Deniz Savaşı”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi** 2025, Sayı:74, s.518.

doğal bir uzantısı olan okçuluk geleneği, Osmanlılar tarafından sistemli bir biçimde geliştirilmiş hem bireysel ustalık hem de kurumsal disiplinle birleşerek klasik dönemdeki Osmanlı ordusunun hareket kabiliyeti yüksek, çevik ve etkili yapısına katkı sağlamıştır. Kompozit yay teknolojisi, özel amaçlı ok türleri ve disiplinli eğitim düzeni gibi unsurlar sayesinde bu gelenek, zamanın askeri ihtiyaçlarına uyarlanarak İmparatorluk döneminin savaş doktrinlerine entegre edilmiş ve Osmanlı'nın askeri kimliğinde kalıcı bir yer edinmiştir.

Araştırma, Osmanlı okçularının 14. ve 16. yüzyıllar arasındaki savaşlardaki rollerini çok yönlü bir biçimde ele alarak, bu birliklerin Osmanlı kara kuvvetlerinin başarısındaki payını detaylandırmayı amaçlamaktadır. Özellikle kara savaşlarında okçuların oynadığı rol, yalnızca düşmana fiziksel zarar vermekle sınırlı kalmamış; aynı zamanda düşman saflarını uzun menzilli ve etkili atışlarla dağıtmak, saldırı düzenlerini bozmak ve moral çöküntüsüne yol açmak gibi psikolojik etkileri de beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte, Türk bozkır savaş geleneğinden devralınan sahte geri çekilme taktikleriyle düşmanın düzenini bozup onu önceden hazırlanmış pusulara çekme stratejisi, Osmanlı okçularının savaşlardaki işlevini daha da derinleştirmiştir. Bu tür manevralar, Osmanlı ordusunun yalnızca doğrudan saldırı değil, aynı zamanda savaş alanını yönlendirme ve kontrol etme kabiliyeti açısından da önemli avantajlar elde etmesini sağlamıştır. Meydan savaşlarında ise okçu birliklerinin savaş düzeni içerisindeki stratejik konumlandırılması, taarruz gücünün koordinasyonu kadar savunma hattının sürekliliğini sağlamak bakımından da kritik bir rol üstlenmiş; bu sayede Osmanlı ordusunun taktiksel üstünlüğünü pekiştirmiştir. Bütün bu unsurlar, okçuluğun Osmanlı askeri sistemi içinde ne denli merkezi ve vazgeçilmez bir yere sahip olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Okçu birliklerinin Osmanlı askeri organizasyonundaki yerini daha iyi kavrayabilmek adına, bu tezde özellikle kullandıkları yay ve ok türleri ile sahadaki taktiksel uygulamaları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Osmanlı okçuluğunun teknik altyapısı, sadece bireysel ustalığa dayalı bir yapıdan ibaret olmayıp; aynı zamanda belirli bir disiplin içinde işleyen, kurumsal bir savaş pratiğine dönüşmüş bir organizasyon modeline işaret etmektedir. Kompozit yayların sağladığı teknik üstünlük, kullanım amacına göre çeşitlenen delici, yangın çıkarıcı oklar gibi özel mühimmat türleriyle birleştiğinde, Osmanlı okçularının savaş alanındaki etkinliği yalnızca isabet oranı üzerinden değil, aynı zamanda doğru mühimmat seçimi, zamanlama ve koordinasyon gibi unsurlar üzerinden de değerlendirilmektedir. Bununla birlikte Osmanlı okçuları, bireysel yeteneklerinin ötesinde, savaş düzenine uyum sağlama kabiliyetleri, senkronize hareket edebilme becerileri ve belirlenen stratejileri uygulama disiplinleriyle de ön plana çıkmışlardır. Bu yönüyle Osmanlı okçuluğu, bireysel beceri ile kolektif hareketi bütünleştiren ve kurumsal ordu yapısının işleyişine doğrudan entegre olan bir askeri birim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Okçuluk, Osmanlı İmparatorluğu'nda yalnızca askeri başarıya hizmet eden bir beceri olarak değil, aynı zamanda derin köklere sahip bir kültürel gelenek ve incelikli bir sanat formu olarak da varlık göstermiştir. Savaş meydanlarındaki işlevselliğinin ötesinde, Osmanlı okçuluğu; üretim süreçlerinden kullanılan malzemelere, estetik tercihlerden zanaatkâr hassasiyetine kadar çok katmanlı bir anlayışla şekillenmiştir. Bu yönüyle okçuluk, Osmanlı toplumunun teknik bilgiyle sanatı nasıl iç içe geçirdiğinin önemli bir örneğini sunar. Özellikle Osmanlı yayları, yalnızca işlevsel bir savaş aracı değil, aynı zamanda yüksek mühendislik bilgisi ve sanatkâr estetiğinin birleşimiyle ortaya konmuş nadide eserlerdir. Yay üretimi, her biri ustalık ve dikkat gerektiren birçok aşamadan oluşur; bu süreçte kullanılan ahşap, boynuz, sinir ve tutkal gibi malzemeler özenle seçilerek hem yapısal bütünlük hem de

yüksek performans hedeflenmiştir. Her malzemenin görevi farklıdır: sinir esnekliği artırırken, boynuz basınca karşı dayanıklılık sağlar; ahşap ise tüm sistemin omurgasını oluşturur. Bu karma yapı, yaylara sadece dayanıklılık değil, aynı zamanda olağanüstü bir menzil ve güç kazandırmıştır.

Osmanlı yaylarının değerini yalnızca teknik özelliklerle açıklamak yetersiz kalır. Bu yaylar, aynı zamanda çağının sanat anlayışını yansıtan zarif detaylarla bezenmiştir. Sap kısmındaki oymalardan yüzeydeki lake işçiliğe, renk ve motif seçimlerinden simgesel desenlere kadar birçok estetik unsur, her bir yayı benzersiz kılmıştır. Bazı yaylarda, sahibini ya da yapımcısını belirten işaretler, şiirsel mısralar veya dualar gibi kişisel ve inanç temelli süslemeler de yer almıştır. Bu yönüyle yaylar, hem bir savaşçının uzvu hem de kimliğinin ve ruh dünyasının bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Estetik anlayışla teknik becerinin bu sentezi, Osmanlı toplumunda zanaatkârın yalnızca üretici değil, aynı zamanda bir sanatkâr olarak da görüldüğünü kanıtlar niteliktedir. Özellikle saray çevresinde üretilen yaylar, sadece savaşlarda değil, aynı zamanda törenlerde, yarışmalarda ve hediyeleşme pratiklerinde de prestij göstergesi olarak kullanılmıştır.

Ok ve yay, Türk kültüründe yalnızca savaşlarda kullanılan işlevsel araçlar olmaktan öte, tarih boyunca toplumsal kimliğin, otoritenin ve kültürel belleğin taşıyıcısı olmuş simgeler arasında yer almıştır. Türklerin Orta Asya'dan itibaren geliştirdiği göçebe savaş kültürü içerisinde, bu iki unsurun yalnızca askeri değil, aynı zamanda sosyal hiyerarşiyi ve siyasal otoriteyi temsil eden araçlar olarak benimsendiği görülmektedir. Nitekim liderliğin, güç aktarımının ve hükmetme yetkisinin sembolü olarak yay ve okun öne çıkması, bu araçların siyasi anlamda da kutsiyet kazandığını göstermektedir. Osmanlı İmparatorluğu da bu geleneği sürdürmüştür; sultanların vezirlere, komutanlara veya sınır boylarında görev yapan

beylerine ok ve yay hediye etmesi, bu objelerin aynı zamanda birer temsil ve bağıllık aracı olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır. Söz konusu armağanlar, yalnızca bir takdir göstergesi değil, aynı zamanda güç aktarımının ve temsil yetkisinin sembolik aktarımı olarak yorumlanmalıdır.

Bu sembolik anlam, yalnızca yönetici sınıfla sınırlı kalmayıp halk kültüründe de derin izler bırakmıştır. Osmanlı toplumunun gündelik yaşamında ok ve yay, yalnızca savaşçı bir kimliğin yansıması değil; aynı zamanda sanatsal ve estetik bir değer olarak da yer bulmuştur. Özellikle dokuma sanatlarında –halı, kilim ve kumaş motiflerinde– sıklıkla karşımıza çıkan ok ve yay figürleri, hem geçmişle kurulan kültürel bağın bir temsili hem de geleneksel değerlerin günlük yaşam pratiklerine sızmış hâlidir. Bu figürlerin dekoratif unsurlar olarak kullanılması, Türklerin okçuluğa yalnızca bir askeri beceri olarak değil, aynı zamanda estetik ve kimliksel bir ifade biçimi olarak baktığını göstermektedir. Bu yönüyle ok ve yay, bireyin yalnızca fiziki güvenliğini değil, aynı zamanda toplumsal aidiyetini, tarihsel hafızasını ve kültürel sürekliliğini temsil eden unsurlar hâline gelmiştir. Bu durum, Osmanlı’da okçuluğun askeri alandan çıkıp sanatsal, siyasal ve sosyokültürel alanlara da sirayet ettiğini ve çok yönlü bir anlam kazandığını açıkça ortaya koymaktadır

Ateşli silahların Osmanlı savaş teknolojisine dâhil olmasıyla birlikte, geleneksel okçuluğun savaş meydanlarındaki belirleyici rolü zamanla azalmaya başlamışsa da bu dönüşüm ani ya da mutlak bir kopuşla gerçekleşmemiştir. Ok ve yay, yüzyıllar boyunca Osmanlı ordusunun merkezî unsurlarından biri olmayı sürdürmüş; ateşli silahların yaygınlaşmasına rağmen, okçuluk geleneği hem askeri hem de kültürel bağlamda önemini muhafaza etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu, bu geçiş dönemini keskin bir tercih zorunluluğu olarak değil, çok yönlü bir adaptasyon süreci olarak değerlendirmiş; geleneksel okçuluk

becerilerini terk etmek yerine, yeni teknolojilerle birlikte kullanarak savaş stratejilerini çeşitlendirmiştir.

Bu çerçevede, 16. yüzyılda gerçekleşen Cerbe Kuşatması örneği, Osmanlı ordusunun hem top atışlarını hem de yoğun ok yağmurunu eşzamanlı olarak kullanması bakımından dikkat çekicidir. Bu olay, yalnızca iki farklı silah sisteminin bir arada kullanıldığını değil; aynı zamanda Osmanlı'nın değişen savaş teknolojilerine karşı geliştirdiği esnekliği, saha içi uygulamalara hızlıca uyum sağlama becerisini ve geleneksel askeri değerlerden tamamen kopmadan modernleşme yönündeki pragmatik yaklaşımını da göstermektedir. Bu stratejik denge, Osmanlı'nın hem geçmişle olan bağlarını koparmadan süreklilik sağlama çabasını, hem de askeri rekabet ortamında varlığını sürdürmek için gerekli yapısal dönüşümleri gerçekleştirme iradesini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun klasik dönemindeki okçu birlikleri, yalnızca dönemin askeri gücünü temsil eden bir unsur değil; aynı zamanda devletin stratejik düşünme kapasitesini, teknik donanımını ve kültürel birikimini yansıtan bütüncül bir yapı olarak değerlendirilmelidir. Bu birlikler, Osmanlı ordusunun sistematik organizasyon anlayışı içinde önemli bir yer edinmiş ve savaş meydanlarında sağladıkları taktiksel katkılarla askeri başarıların başlıca unsurlarından biri hâline gelmiştir. Okçuların eğitim süreçlerinden teçhizat kullanımına, saha içindeki konumlandırmalarından savaş disiplinine kadar birçok alanda sergiledikleri yüksek düzeydeki düzen ve yetkinlik, Osmanlı'nın askeri sistematiğini anlamak için temel bir anahtar sunmaktadır. Aynı zamanda bu birlikler, Osmanlı'nın sadece güç kullanımına dayalı değil, aynı zamanda beceriye, tecrübeye ve kültürel devamlılığa dayanan bir askeri kimlik inşa ettiğini de göstermektedir.

Bu bağlamda, okçu birliklerinin tarihsel rolü, yalnızca askeri tarih çalışmalarının değil, aynı zamanda Osmanlı'nın kültürel ve teknolojik gelişim çizgisini anlamaya yönelik disiplinlerarası araştırmaların da ilgi alanına girmektedir. Zira Osmanlı okçuluğu, teknik bilgi, zanaatkârlık, stratejik uygulama ve estetik anlayışın bir araya geldiği çok katmanlı bir alan olarak değerlendirilebilir. Ateşli silahların 16. yüzyıldan itibaren giderek daha yaygın hâle gelmesiyle birlikte, okçuluğun savaş alanlarındaki belirleyiciliği azalmış olsa da, bu gelenek ani bir kopuşla ortadan kalkmamış, aksine sportif, törensel ve kültürel alanlarda yaşamaya devam etmiştir. Bu yönüyle okçuluk, yalnızca savaş teknolojilerinin değil, kültürel sürekliliğin de bir taşıyıcısı olarak varlığını sürdürmüştür. Osmanlı toplumu içinde ok ve yay, zamanla yalnızca birer silah değil; tarihsel kimliğin, sosyal prestijin ve sanatsal ifade biçiminin de araçları hâline gelmiştir.

Dolayısıyla Osmanlı okçuluğunun incelenmesi, bir savaş tekniğinin tarihsel bağlamda nasıl geliştiğini ortaya koymanın ötesinde; aynı zamanda bu tekniğin kültürel, siyasal ve teknolojik alanlarla nasıl etkileşime geçtiğini anlamaya da katkı sunmaktadır. Osmanlı örneği, bir askeri pratiğin sadece sahadaki etkinliğiyle değil; o pratiği çevreleyen kültürel zihniyetle, üretim ilişkileriyle ve sosyal yapılarla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda Osmanlı okçuluğu, savaş teknolojilerinin evrimi, toplumsal bellek ve kültürel aktarım arasındaki ilişkileri çözümlenmek açısından dikkate değer ve çok boyutlu bir araştırma alanı sunmaktadır. Bu çalışma da söz konusu bütüncül bakış açısıyla, Osmanlı askeri tarihine yalnızca teknik bir pencere değil; aynı zamanda kültürel bir derinlik kazandırma amacını taşımaktadır.

Kaynakça

Ágoston, Gábor. "XV. ve XVI. Asırlarda Büyük Meydan Muharebelerinde Uygulanan Strateji ve Taktikler." İçinde XV. ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler, hazırlayan Mahir Aydın, 168-181. İstanbul: Ensar Neşriyat, 1999

Ágoston, Gábor, Osmanlı'da Strateji ve Askeri Güç, Çev. Muhammed Fatih Çalışır, Timaş Yayınları, İstanbul: 2013.

Akdağ Mustafa, Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi (1243-1453), C.I, Tekin Yayınevi, Ankara: 1979.

Alpargu, M., & Çağ, G. (2009). The concept of historical nationalism and the case of the Battle of Kosova. Güneydoğu Avrupa Araştırmaları, 15, 92–108.

Altınay, A. R. (1996). Osmanlı zaferleri. Timaş Yayınları.

Altınsapan, E., Gökalp, Z. D., Yılmazyaşar, H., & Gerengi, A. (2015). 2011–2014 Kazıları Işığında Eskişehir Karacahisar Kalesi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(10), 621–633.

“Battle of Nicopolis, 1396, Facsimile of a Miniature Conserved in the Topkapi Museum in Istanbul.” Minyatür görseli. Wikipedi. Erişim 22 Temmuz 2025. [https://tr.wikipedia.org/wiki/Niğbolu_Muharebesi_\(1396\)#/media/Dosya:Battle_of_Nicopolis,_1396,_Facsimile_of_a_Miniature_Conserved_in_the_Topkapi_Museum_in_Istanbul-.jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Niğbolu_Muharebesi_(1396)#/media/Dosya:Battle_of_Nicopolis,_1396,_Facsimile_of_a_Miniature_Conserved_in_the_Topkapi_Museum_in_Istanbul-.jpg).

Başar, F. (1998). Niğbolu Meydan Muharebesi ve Haçlı Seferleri tarihindeki yeri [Bildiri].

Haçlı Seferleri ve XI. Asırdan Günümüze Haçlı Ruhu Semineri. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi.

Can, B. (2019). Osmanlı Devleti klasik çağ savaşlarında okçular. Nişangâh-ı İstanbul.

Celâlzâde Mustafa Çelebi, Tabakâtü'l Memalik ve Derecâtü'l Mesalik (Kanunî'nin Tarihçisinden Muhteşem Çağ, Kanunî Sultan Süleyman), Haz. Ayhan Yılmaz, Kariyer Yayıncılık, İstanbul: 2011.

Çağ, Galip. "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Devrinde (1284-1396) Stratejik Bir Unsur Olarak Türk Okçuluğu". Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, sy. 69 (Aralık 2022): 53-59. <https://doi.org/10.5152/AUJFL.2022.923886>.

Danişmend, İ.H. (2011). İzahlı Osmanlı tarihi kronolojisi. Doğu Kütüphanesi.

Daş, M. (2012). "Saint-Denis Ruhbanının Kroniği" adlı Fransız kaynağına göre Niğbolu Savaşı. Tarih İncelemeleri Dergisi, XXVII, 69–77.

Derviş Ahmet (Aşıkpaşazâde), Osmanoğullarının Tarihi, Haz. Kemal Yavuz ve Yekta Saraç, K Kitaplığı Yayınevi, İstanbul: 2003.

Doğru, H. (2000–2001). Karacahisar Kalesi ve Osmanlı Devletinin Kuruluşundaki önemi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1), 105–127.

Ebû Abdullah Muhammed İbn Battûta Tancî, İbn Battûta Seyahatnâmesi, Çev ve İnc. Abdulsait Sait Aykut, YKY, İstanbul: 2004.

Emecen, F. M. (2007). "Niğbolu Savaşı". TDV İslâm Ansiklopedisi, XXXIII.

Emecen, F. M. (2010). Osmanlı klasik çağında savaş. Timaş Yayınları.

Emecen, F. M. (2015). Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş ve yükseliş tarihi (1300–1600). İş Bankası Kültür Yayınları.

Emecen, F. M. (2016). İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu beylikler dünyası. Timaş Yayınları.

Emecen, F. M. Osmanlı Klasik Çağında Savaş, TİMAŞ Yayınları, İstanbul: 2010.

Emecen, F.M. "Varna Muharebesi." TDV İslâm Ansiklopedisi. Erişim 5 Kasım 2024.

Erkmen, Serkan Emir. "Erken Dönem Osmanlı Süvari Tipinin Bir Menşei Olarak Alplık/Bahadırlık/Gazilik Geleneği". Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi 4, sy. 2 (Aralık 2019): 174-203.

Erkmen, Serkan Emir, Klasik Dönem Osmanlı Kara Kuvvetleri (Silahları ve Teçhizatları), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 2019.

Esin, Emel. *İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1978.

Faris, Nabih Amin- ELMER, Robert Potter, Arab Archery (An Arabic Manuscript of About AD 1500), Princeton University Press 1945.

Fodor, P. (2016). Osmanlılar ve savaş 1300–1453. İçinde K. Fleet & A. Özdamar (Eds.) Türkiye tarihi 1071–1453, Bizans'tan Türkiye'ye. Kitap Yayınevi.

Grousset, Rene, Bozkır İmparatorluğu, Çev. R. Uzman, Ötüken Yayınları, İstanbul: 2000.

Hasan Beyzâde Ahmed Paşa, Hasan Bey-zâde Târîhi: Metin (926-2003/1520-1595), C. III, Haz. Şevki Nezihi Aykut, TTK Basımevi, Ankara: 2004.

Hoca Saadettin Efendi, Tacü't Tevârih, C.I, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Kùltür Bakanlığı,
Ankara: 1999.

Imber, Colin, *The Crusade of Varna, 1443-45*. Aldershot: Ashgate, 2006.

İnalcık, H. (2000). Osman Gazi'nin İznik (Nicaea) kuşatması ve Bafeus Savaşı. İçinde O.
Özel, M. Öz (Der.). Söğüt'ten İstanbul'a. İmge Kitabevi.

İnalcık, H. (2007). Osman I. TDV İslâm Ansiklopedisi, XXXIII.

İnalcık, H. (2009). Osmanlı sultanı Orhan, (1324-1362) Avrupa'da yerleşme. Belleten,
LXXIII(266).

İnalcık, H. (2015). Kuruluş dönemi (1302–1482) Osmanlı sultanları. İSAM Yayınları.

İnalcık, Halil, Osmanlı Sultanı Orhan (1324-1362) Avrupa'da Yerleşme, Belleten, Cilt
LXXIII, Sayı 266, TTK Yayınları, Ankara: 2009, ss. 77-107.

Jones (J.R), Melville, Yedi Çağdaş Rivayet 1453 İstanbul Kuşatması, Çev. Cengiz Tomar,
Yeditepe Yayınları, İstanbul: 2008.

Jorga, Nicolae, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, C.I Yeditepe Yayınevi, İstanbul: 2009.
Kafesoğlu, İbrahim. *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1989.

Kemalpaşazâde (İbn Kemal), Tevârih-i Âl-i Osman III. Defter, Haz: Abdullah Satun,
Çamlıca Basım Yayın, İstanbul: 2014.

Köprülü, Mehmet Fuad, “Alp”, Tarih Araştırmaları I, Haz. Yahya Kemal Taştan, Akçağ
Yayınları, Baskı I, Ankara: 2006, ss. 367-375.

Kılıç, A. (2014). Bir Osmanlı akıncı beyi Gazi Evrenos Bey. İthaki Yayınları.

Kılıç, A., Altınsapan, E., & Gerengi, A., (2018). Eskişehir Karacahisar Kalesi kazılarında bulunan (2011-2014) ok uçlarının hız ve menzil analizleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(69), 1–14.

Köse, Sevilay. "1560 Cerbe Deniz Savaşı." *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 12, sy. 74 (2025): 511-520

Lanan, Nathan, "The Ottoman Gunpowder Empire and the Composite Bow," *The Gettysburg Historical Journal*: Vol. 9, Article 4. (2010).

Lefort, J. "13. yüzyılda Bitinya." In *Osmanlı Beyliği (1300–1389)*, edited by E. A. Zachariadou, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2000.

Lindner, R. P. (2007). Bapheus and Palekanon. *International Journal of Turkish Studies*, XIII(1), 17–26.

Luttrell, A. (2000). 1389 öncesi Osmanlı Genişlemesine Latin Tepkileri. E. A. İçinde (E. A. Zachariadou, Ed.). *Osmanlı Beyliği 1300–1389*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Metin, Tülay, "Selçuklularda Okçuluğa Genel Bir Bakış", *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı XVII, Mart 2014, ss. 131-153.

Mirmiroğlu, V. "Orhan Bey İle Bizans İmparatoru III Andronikos Arasındaki Pelekano Muharebesi". *BELLETEN* 13, no. 50 (April 1949): 309-22. <https://doi.org/10.37879/ttkbelleten.1348146>.

Mustafa Kani Bey, *Okçuluk Kitabı Telhîs'i Resâilât-ı Rumât*, Çev. Kemal Yavuz, Mehmed Canatar, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, 2010.

Neşrî, M. (1995). Neşrî tarihi (Kitâb-ı Cihannümâ) I. (F.R. Unat, M. A. Köymen (Haz.)). TTK Yayınları.

Oruç Beğ. *Oruç Beğ Tarihi (Tevârih-i Âl-i Osmân)*. Hazırlayan Nihal Atsız. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007.

Öngel, Hasan Basri. "Gelişim Sürecinde Erken İç Asya Türk Okçuluğu." *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, no. 2 (2001): 189-215

Özden, Hilmi ve Semih Öz, Türk Okçuluk Tarihine Giriş, İstanbul: UKİD Yayınları, 2015.

Özveri, Murat, Türk Yayı ve Av, İstanbul: Bizim Gezegen Yayınları, 2018.

Pertusi, Agostino, İstanbul'un Fethi: Çağdaşların Tanıklığı, C.I-III, Çev. Mahmut Şakiroğlu, Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul: 2004.

Polat, O. Fazıl. Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Dönemi: Rodos'un Fethi (1522). Cilt 3, Kısım 2, Ekim. Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 1979. "Mohaç Muharebesi, 1526." Görsel. Vikipedi. Erişim 22 Temmuz 2025. [https://tr.wikipedia.org/wiki/Mohaç_Muharebesi_\(1526\)#/media/Dosya:Mohaç-1.png](https://tr.wikipedia.org/wiki/Mohaç_Muharebesi_(1526)#/media/Dosya:Mohaç-1.png).

Polatcan, İsmail. "Geçmişten Günümüze Türklerde Sportif ve Kültürel Bağlamda Atlı Okçuluk." *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 11, sy. 3 (2022): 1346-1363.

Schiltberger, Johannes, Türkler ve Tatarlar Arasında (1394-1497), Çev. Turgut Akpınar, İletişim Yayınları, İstanbul: 1997.

Schreier, Johann. Ehrenspiegel des Hauses Österreich. Ca. 1555. Minyatür. Yazma Johann Jakob Fugger için hazırlanmıştır. Görsel aktaran: Vikipedi. Erişim 22 Temmuz 2025.

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Mohaç_Muharebesi_\(1526\)#/media/Dosya:Battle_of_Mohács_1526.png](https://tr.wikipedia.org/wiki/Mohaç_Muharebesi_(1526)#/media/Dosya:Battle_of_Mohács_1526.png).

Stefanović, Adam. Battle of Kosovo. 1870. Tablo. Vikipedi. Erişim 22 Temmuz 2025.
https://tr.wikipedia.org/wiki/I._Kosova_Muharebesi#/media/Dosya:Battle_of_Kosovo,_Adam_Stefanović,_1870.jpg.

Şeşen, Ramazan, El-Cahiz ve Türklerin Faziletleri, İ.S.A.R, İstanbul: 2002.

Turan, O. (1945). Eski Türklerde okun hukuki bir sembol olarak kullanılması. Belleten, IX (35), 305-318.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi, 1988.

Uçar, İlhan, “Archery and Archery Terms in the Ottoman Period.” Universal Journal of History and Culture (2022).

Varna (1444) ve İkinci Kosova (1448) Savaşları. Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 1994.

Wiener, Johannes. War Wagon (Hussite war wagon). 1437. Minyatür. Wikimedia Commons. Erişim 22 Temmuz 2025.
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:War_Wagon_-_Manuscript_on_the_Art_of_War.jpg.

Yeorgis Francis, Şehir Düştü! Bizanslı tarihçi Francis'den İstanbul'un Fethi, Çev. Kriton Dinçmen, İstanbul: 1993.

Yılmaz, Hakan. "10 Kasım 1444, Haçlı Bozgununu Yaşamış Bir Görgü Tanığı; Paraspondylos Zotikos'un Varna Savaşı ile İlgili Anıları." *Hakikat AİD* 19, sy. 221 (2012): 45-46.

Yönel, Gamze-- Türkmen Mutlu, "Türk Kültür Yaşamında Okçuluk", *The Journal of Academic Social Science* (2017).

Yücel, Ünsal, *Türk Okçuluğu*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999.

Özet

Türk konargöçerlik mirasına dayanan Osmanlı okçuluğu, gelişmiş askeri bir alan olmaktan çıkıp Türk toplumu için kültürel bir simgeye dönüşmüştür. 14. ve 16. yüzyıllar arasında Osmanlı Ordusundaki okçu birlikleri, kara ve deniz muharebelerinde kullandıkları ileri teknoloji ürünü kompozit yaylar ile sağladıkları üstün menzil ve isabet kabiliyeti sayesinde Niğbolu ve Mohaç gibi muharebelerinde stratejik uyum sağlama ve düşman üzerinde psikolojik baskı oluşturmadaki rolleri ile öne çıkmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun okçu birlikleri bu başarılarını titizlikle planlanan eğitim süreçlerine ve organizasyon yapılarına borçludur. Her ne kadar ateşli silahların ortaya çıkmasıyla okçuluğun muharebelerdeki etkinliğinde azalma görülmüş olsa da Osmanlı sanatındaki, edebiyatındaki yansımaları ile günümüzde geleneksel bir spor ve kültürel miras olarak değerini korumaktadır. Bu çalışmada, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki okçu birliklerinin askeri, kültürel ve teknolojik önemi, askeri yenilik ve kültürel süreklilik arasındaki etkileşimin analiz edilmesi üzerinden incelenmiştir. Başta literatür taraması olmak üzere çeşitli nitel araştırma yöntemlerinden elde edilen verilere uygun şekilde içerik analizi yapılmıştır. Bu doğrultuda, Osmanlı ordusunun stratejik dinamiklerinin ve geleneksel uygulamalarının teknolojik gelişmelerle olan entegrasyonunun anlaşılmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Türk Okçuluğu, Osmanlı Ordusu, Okçu Birlikler, Okçuluk.

Abstract

Ottoman archery, rooted in Turkish nomadic heritage, evolved from an advanced military discipline into a cultural symbol for Turkish society. Between the 14th and 16th centuries, the archer units of the Ottoman Empire played a crucial role in battles such as Niğbolu and Mohaç, where their superior range and accuracy, provided by technologically advanced composite bows, allowed them to adapt strategically and exert psychological pressure on the enemy. The success of the Ottoman archer units was attributed to meticulously planned training processes and organizational structures. Although the effectiveness of archery in warfare declined with the emergence of firearms, its reflections in Ottoman art and literature have preserved its value as a traditional sport and cultural heritage today. This study examines the military, cultural, and technological significance of the Ottoman Empire's archer units through an analysis of the interaction between military innovation and cultural continuity. A content analysis was conducted using data obtained from various qualitative research methods, primarily a literature review. In this context, the study aims to contribute to the understanding of the strategic dynamics of the Ottoman army and the integration of traditional practices with technological advancements.

Keywords: Ottoman Empire, Turkish Archery, Ottoman Army, Archer Units, Archery.